

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa

Kodas 62103S130

SIMIONA LUKAŠEVIČIŪTĖ - ARNESEN

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**MIGRACIJOS PROBLEMOS BALTIJOS ŠALYSE IR GALIMI JŲ
SPRENDIMO BŪDAI, REMIANTIS KITŲ ŠALIŲ PATIRTIMI**

Kaunas 2008

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

SIMIONA LUKAŠEVIČIŪTĖ - ARNESEN

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**MIGRACIJOS PROBLEMOS BALTIJOS ŠALYSE IR GALIMI JŲ
SPRENDIMO BŪDAI, REMIANTIS KITŲ ŠALIŲ PATIRTIMI**

Darbo vadovas: _____

(parašas)

(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantė _____

(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2008

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
ĮVADAS.....	8
1. MIGRACIJOS EKONOMINĖS TEORIJOS	11
1.1.Migracijos istoriniai aspektai	11
1.2 Mobilumas darnaus vystymosi dimensijų kontekste.....	15
1.3 Migracijos teorijos.....	17
1.5 Migraciją įtakojantys veiksniai	19
1.6 Migracijos naudos ir kaštų apskaičiavimas	24
2.BALTIJOS ŠALIŲ, AIRIJOS IR NORVEGIJOS DARBO JĖGOS MIGRACIJOS ANALIZĖ...32	
2.1. Baltijos, Airijos ir Norvegijos šalių migracija	32
2.2 Baltijos šalių, Airijos ir Norvegijos ekonominių rodiklių analizė	39
2.3 Emigracija iš Baltijos šalių į Norvegiją ir Airiją.....	45
2.4 Migracijos pasekmės Baltijos šalyse.....	48
2.5 Migracijos problemų sprendimas Airijoje ir Norvegijoje	51
3. APKLAUSOS APIE NORVEGIJOS PILIEČIŲ MIGRACIJĄ REZULTATŲ ANALIZĖ	55
3.1. Norvegų apklausa.....	57
3.2 Rezultatų aptarimas	68
3.3 Emigracijos mažinimo modelis Baltijos šalyse.....	72
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	80
SANTRAUKA (anglų kalba).....	84
LITERATŪRA.....	85
1 PRIEDAS Apklausos anketa norvegų kalba	96
2 PRIEDAS Apklausos anketa lietuvių kalba	98
3 PRIEDAS Prognozuojama Latvijos Emigracija 2008 metams	103

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BVP – Bendras vidaus produktas.

ES –Europos Sąjunga.

OECD – Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymosi organizacija.

JAV - Jungtinės Amerikos Valstijos.

LT – Lietuva.

NO – Norvegija.

LTL – Litas.

NOK – Norvegijos krona.

NATO - Šiaures Atlanto Sutarties Organizacija

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Migracijos veiksniai.....	19
2 lentelė Emigranto patiriama nauda ir nuostoliai.....	26
3 lentelė Nauda ir nuostoliai emigracijos šaliai.....	27
4 lentelė Nauda ir nuostoliai imigracijos šaliai.....	29
5 lentelė Nauda ir nuostoliai gyventojams emigracijos šalyje.....	30
6 lentelė Nauda ir nuostoliai gyventojams imigracijos šalyje.....	31
7 lentelė Norvegijos migracijos saldo.....	37
8 lentelė Baltijos šalių dėl migracijos patiriama nauda ir nuostoliai.....	48
9 lentelė Veiksnių poveikis migracijai.....	65
10 lentelė Valstybės veiksmai, siekiant sumažinti emigraciją Baltijos šalyse	73
11 lentelė Darbdavių pastangos, siekiant sumažinti emigraciją Baltijos šalyse	75
12 lentelė Mūsų visų indėlis, mažinant emigraciją iš Baltijos šalių.....	76
13 lentelė Emigrantų sugražinimas.....	77

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Žmonių mobilumas.....	15
2 pav. A.H. Maslow poreikių piramidė ir migracijos veiksniai.....	20
3 pav. „Stūmimo“ veiksnių skirstymas į grupes.....	23
4 pav. „Stūmimo“ ir „Traukos“ veiksniai.....	24
5 pav. Migracijos naudos ir nuostolių apskaičiavimas.....	25
6 pav. Migracijos saldo nuo 1960 iki 2000 metų.....	32
7 pav. Migracijos saldo nuo 2001 iki 2007 metų.....	33
8 pav. Migracijos saldo nuo 1926 iki 1996 metų (tūkstančiais).....	35
9 pav. Norvegijos populiacijos pokyčiai.....	38
10 pav. Migracijos duomenys Norvegijoje.....	39
11 pav. BVP augimas, proc.....	40
12 pav. Vidutinė metinė infliacija, proc.....	40
13 pav. Nedarbo lygis ir migracijos saldo Baltijos šalyse.....	41
14 pav. Vidut. mėn. neto darbo užmokestis eurais ir migracijos saldo Baltijos šalyse.....	42
15 pav. Vidut. mėn. bruto darbo užmokesčio skirtumai tarp šalių.....	43
16 pav. Pradiniai duomenys.....	44
17 pav. Koreliacijos tarp emigracijos ir darbo užmokesčio apskaičiavimas.....	44
18 pav. Imigrantai iš Rytų Europos Norvegijoje 2006 metais.....	46
19 pav. Imigrantai Airijoje 2006 metais.....	47
20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių.....	58
21 pav. Norvegijos respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	58
22 pav. Respondentų šeimyninė padėtis.....	58
23 pav. Respondentų mėnesinės pajamos (neto), LTL ir NOK.....	59
24 pav. Norvegijos respondentų veikla.....	59
25 pav. Respondentų pasitenkinimas gyvenimu Norvegijoje.....	60
26 pav. Norvegijos respondentų emigracija.....	60
27 pav. Emigracijos priežastys.....	61
28 pav. Emigracijos laikotarpis.....	61
29 pav. Lietuvių ir Norvegų pasirenkamos imigracijos šalys.....	62
30 pav. Veiksniai, lemiantys šalies patrauklumą.....	62
31 pav. Respondentų mėnesinės pajamos (neto) ir norinčiųjų emigruoti skaičius.....	63
32 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą ir norą emigruoti.....	63

33 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir norą emigruoti.....	64
34 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį ir norą emigruoti.....	64
35 pav. Dėl migracijos patiriami psichologiniai kaštai.....	65
36 pav. Veiksnių poveikis migracijai pagal amžių.....	66
37 pav. Veiksnių poveikis migracijai pagal išsilavinimą.	67
38 pav. Darbo pasirinkimas.....	67
39 pav. Emigracijos sustabdymas.....	68
40 pav. Emigracijos mažinimo modelis Baltijos šalyse.....	72
41 pav. Valstybė ir jos institucijos.....	73
42 pav. Prognozuojama Latvijos emigracija 2008 metams.....	78

IVADAS

"Migracija yra natūralus senas reiškinys, kaip ir pati istorija" (International Organization for migration, 2007)

Temos aktualumas. Migracija vyko visais žmonijos istoriniais laikotarpiais, vyksta dabar ir vyks ateityje. Su laiku keičiasi viskas, o migracija ne išimtis. Tobulėjant mokslui migracija tampa greitesnė, prieinama daugeliui žmonių. Keičiantis žmonių gyvenimui, keičiasi ir migracijos kryptys bei pobūdis. Migracijos reikšmė pastaruoju metu stiprėja ir įgauna vis didesnę pagreitį, nes žmonių judėjimo mastai laipsniškai auga. Migracija yra vienas iš svarbiausių šio amžiaus reiškinų, kuris turi būti kontroliuojamas, nuo kurio priklauso žmonijos ateitis. Žmonių judėjimas gali įtakoti šalių demografinį, politinį, ekonominį, kultūrinį ir kitus sektorius. Migracijos poveikį šalims negalima vertinti vienareikšmiškai. Europos Sąjunga skatina migraciją, akcentuodama laisvą darbo jėgos judėjimą, bei jo naudą valstybių ekonomikai. Po įstojimo į ES Baltijos šalių gyventojams atsivėrė sienos ir migracija į kitas Europos valstybės pasidarė laisva. Emigracija iš Baltijos šalių padidėjo ir šiuo metu yra viena iš labiausiai diskutuojamų temų tarp politikų, mokslininkų bei spaudos atstovų. Vieningos nuomonės nėra, nes migracija turi teigiamų ir neigiamų pasekmių.

Mokslinis naujumas. Pastaruoju metu migracijai yra skiriamas vis didesnis dėmesys. Pasaulio Bankas atlieka daug tyrimų, susijusių su migracijos procesu, tačiau pagrindiniai tyrimai yra atliekami šalyse, iš kurių emigruoja daugiausiai, pvz.: Azijos valstybės, Afrikos žemynas, Pietų Amerika. Tačiau tokių tyrimų, kurie būtų atliekami, migrantus priimančiose valstybėse, siekiant išsiaiškinti ne emigrantų, bet tos šalies piliečių migracijos motyvus – nėra. Visas dėmesys yra skiriamas imigrantams ir šalims, iš kurių emigruoja. Norint priimti efektyvius migracijos problemų sprendimo būdus Baltijos šalyse, neužtenka išanalizuoti „stūmimo“ veiksnius, reikia susipažinti su šalimis, kurios „traukia“ emigrantus, bei pasinaudoti jų sukauptu patirtimi. Imigracijos šalių analizė gali padėti atlikti prognozes ir tinkamai valdyti pačią migraciją.

Problemos ištyrimo lygis. Yra daug užsienio autorių, kurie nagrinėja darbo jėgos migraciją, „stūmimo“ bei „traukos“ veiksnius, dėl migracijos atsiradusį „protų nutekėjimą“, tačiau konkrečių priemonių, kaip spręsti dėl migracijos atsiradusias problemas nepateikia. Apie darbo jėgos migraciją rašė: R. Ehrenberg, G. Smith, (1996); Ø. Fuglerud (2001); J. Issac (2000), P. White and R. Woods (1980); M. Porter (2002); R. Skeldon (2005) J. Bogardi (2007) ir kiti. Iš lietuvių autorių, nagrinėjančių darbo jėgos migraciją, jos veiksnius galima paminėti: A. Kazlauskienė, B. Mrzauskienė (2003); R. Matiušaitytė (2003), R. Kripaitis, B. Romikaitytė (2005); J. Krumplytė, J. Jurgita, Ž. Obrikaitė (2005), A. Sipavičienė (2006) ir kiti. Strateginių Studijų Centras (2006)

atliko nuoseklų tyrimą ir parengė Lietuvos valstybės ilgalaikę strategiją. Pilietinės visuomenės ir Laisvosios rinkos Institutai atlieka irgi tokio pačio pobūdžio tyrimus (2005, 2006).

Darbo objektas - migracija Baltijos šalyse.

Darbo tikslas – nustatyti migracijos sukeltus padarinius Baltijos šalyse ir pateikti galimus migracijos sukeltų problemų sprendimo būdus remiantis kitų šalių patirtimi.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti darbo jėgos migracijos istorinius aspektus.
2. Pateikti migracijos veiksnių skirstymą pagal A. Moslow poreikių piramidę.
3. Išnagrinėti darbo jėgos migraciją bei ekonominius rodiklius Baltijos šalyse, Airijoje ir Norvegijoje.
4. Nustatyti Baltijos šalių patiriamus nuostolius dėl migracijos.
5. Atlikti tyrimą Norvegijoje, siekiant nustatyti emigracijos priežastis iš šalies, kurioje veikia „traukos“ veiksniai.
6. Remiantis tyrimo rezultatais, ekonomikos ir filosofijos teorijų nuostatomis, sukurti migracijos mažinimo modelį.

Hipotezių iškėlimas

H_1 - Pagrindinis stūmimo veiksnys Baltijos šalyse – mažas darbo užmokestis.

H_2 - Didėja emigracija, veikiami neekonominių veiksnių.

H_3 - Gerėjant Baltijos šalių ekonominei padėčiai, darbo jėgos emigracija mažės, o imigracija didės.

Darbe naudotasi šias *tyrimo metodus*:

- sisteminė ir palyginamoji mokslinės literatūros analizė;
- duomenų apibendrinimas
- anketinė apklausa;
- kiekybinė duomenų palyginamoji analizė;
- modeliavimas
- matematinė statistika:
- regresijos analizė (koreliacijos koeficiento apskaičiavimas);
- laiko eilutės (prognozavimas).

Darbo struktūra ir jos paaiškinimas.

Pirmoje darbo dalyje yra aptariami migracijos istoriniai aspektai, migracijos teorijos, veiksniai. Yra pateikiamos formules, pagal kurias galima apskaičiuoti asmenų apsisprendimą

migruoti. Šioje dalyje yra supažindinama su teoriniais migracijos aspektais, kurie bus panaudojami tolimesnėje analizėje.

Antroje darbo dalyje yra atliekama detali Baltijos šalių, Norvegijos ir Airijos migracijos bei ekonominių rodiklių analizė. Yra bandoma rasti efektyvius migracijos mažinimo būdus ir priemones bei pritaikyti Baltijos šalių problemos spręsti.

Trečioje darbo dalyje yra atliekamas empirinis tyrimas Norvegijoje. Tyrimų duomenys yra analizuojami, sukuriama migracijos mažinimo iš Baltijos šalių modelis.

Išvados ir pasiūlymuose yra pateikiami atsakymai į darbo pradžioje išskeltus klausimus ir pateikiami pasiūlymai, kaip būtų galima paskatinti ekonomikos augimą Baltijos šalyse.

Darbo apribojimai ir sunkumai

Tyrimo vieta –Norvegija, tyrime dalyvaujantys respondentai - Norvegijos piliečiai. Atliekant tyrimą reikia įvertinti ir kultūrinius skirtumus.

Literatūros šaltiniai: Yra naudoti lietuvių, anglų, norvegų autorių moksliniai darbai ir tyrimai, kurie nagrinėja migracijos teorijas, veiksnius, pateikia naudos ir kaštų apskaičiavimo formules, migracijos bei ekonominių rodiklių apžvalgą Baltijos šalyse, Norvegijoje ir Airijoje. Analizuojant statistinius rodiklius, informacija gaunama remiantis oficialiais Statistikos Departamentų, tarptautinių organizacijų leidiniais ir straipsniais, duomenų bazėmis.

Darbo struktūros paaiškinimas: Pagrindinės darbo dalys yra penkios: įvadas, teorinė, analitinė, rezultatų dalis ir išvados su pasiūlymais.

Darbe yra 42 paveikslai, 13 lentelių, 3 priedai, 89 literatūros šaltiniai ir 84 puslapiai.

1. MIGRACIJOS EKONOMINĖS TEORIJOS

Šioje darbo dalyje yra supažindinama su svarbiausiais žmonijos istorijoje migracijos aspektais, žmonių mobilumas yra nagrinėjamas darnaus vystymosi kontekste. Yra pateikiamos migracijos teorijos bei migraciją įtakojantys veiksniai ir jų skirstymas pagal A. Moslow poreikių piramidę. Skyriaus pabaigoje yra aprašomos migracijos pasekmės ir naudos bei kaštų apskaičiavimas.

1.1. Migracijos istoriniai aspektai

Žinios apie žmonių migraciją siekia nuo 650 000 pr. Kr., kada pagal atliktus archeologinius kasinėjimus nustatyta, kad žmonės keliavo tarp Vokietijos, Prancūzijos, Italijos ir Austrijos žemių.

Apie 700 000 m. pr. Kr. pirmieji žmonės pradėjo judėti iš Afrikos į Europą. Nors tiksliai šio persikėlimo priežastį sudėtinga nustatyti, tačiau manoma, kad nepakankami maisto išteklių, pastogės ieškojimas, vedė žmones į Europą (Schrover, M. 2007, p.1).

Yra randama daug teiginių, kurie aiškina, kad migracija yra neatsiejama nuo žmonijos vystymosi istorijos. Tačiau nei vienas iš jų neapibūdina pačios sąvokos ir neaiškina priežasčių bei padarinių. Migracija visada vyko ir vyks. Žmonės keliaudavo iš vieno kaimo ar miesto - į kitą. Tačiau yra klaidinga manyti, kad migracija, kuri vyksta dabar, yra tokia pati, kuri vyko prieš daugelį metų.

Žodis migracija, arba persikėlimas, buvo naudojamas skirtinguose kontekstuose, pvz.: užkariavimai, bėgimas nuo stichinių nelaimių, šalių kolonizacija ir pan. Dabar mes migraciją suprantame, kaip individų ar šeimų persikėlimas į kitą vietovę, dėl ekonominių ar socialinių motyvų. Istorikai sutinka, kad migracijos srautams darė ir tebedaro didelę įtaką socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai veiksniai. Nors negalima tiksliai nustatyti, kiek asmenų buvo "migrantai" tam tikru laikotarpiu, tačiau visuose istorijos perioduose mes galime rasti įrodymų, kurie byloja apie vykusią ir tebevykstančią migraciją (International organization for migration, (2007a)).

Siekiant detalesnės migracijos analizės, galima suskirstyti ją į atskirus laikotarpius (International organization for migration, (2007b)):

Priešistorinė migracija. Istorikai teigia, kad klimato pasikeitimai darė didelę įtaką migracijos srautams. Tiksliai nėra žinoma, kokiomis kryptimis keliavo gyventojai Europoje, bet manoma, kad judėjimas vyko link pietų, tirpstant ledynams, o po ledynų išstipimo - į šiaurę. Įrodymų, liudijančių masinę migraciją, galime rasti visame pasaulyje. Manoma, kad Šiaurės ir Pietų Amerika susilaukė imigrantų keliaujančių per Beringo sąsiaurį iš Azijos. Daugelis mitų ir legendų byloja ne tik apie protėvius, kurie atvyko iš labai toli, bet yra minimi „stūmimo“ ir „traukos“

veiksniai. Taip atsirado sąvokos „traukos“ ir „stūmimo“ veiksniai, kurie yra naudojami ir dabartinėje, modernioje migracijoje. Galima teigti, kad migracija visada buvo veikiamą tam tikrų veiksmų, skiriasi tik jų pobūdis. Prie „stūmimo“ veiksmų, tuo laikotarpiu buvo priskiriamos stichinės nelaimės, o prie „traukos“ veiksmų - geresnės klimato sąlygos ar netgi nuotykių pagunda. Į naujas vietas migrantai pasiimdavo ne tik savo būtiniausius daiktus, bet ir patirtį, žinias (International organization for migration, (2007b)).

Užkariavimų laikotarpis. Nei viena tauta negali teigti, kad gyvena toje pačioje protėvių žemėje. Jeigu norėtume susipažinti su pietų Europos istorija, mums reiktų pradėti nagrinėti nuo Baltijos regiono, rytinę dalį - nuo Centrinės Azijos. Kariniai užkariavimai yra priskiriami prie pagrindinių emigracijos priežasčių, lėmusių žmonijos persikėlimus (International organization for migration, (2007b))

Atradimų ir kolonijų kūrimosi laikotarpis. Gyventojų migraciją tyrinėjantys istorikai sutinka, kad didžiausias persilaužymas migracijos istorijoje įvyko prieš 500 metų, kada buvo rengiamos Europos tyrinėtojų kelionės, siekiant atrasti "naują pasaulį". Svarbiausi veiksniai, įtakojantys migraciją buvo prekybiniai ir strateginiai. Daug moterų ir vyrų vyko į Ameriką, Aziją ir Afriką kaip imigrantai, naujakuriai. Tai buvo kaliniai, kareiviai, ūkininkai, prekybininkai, amatininkai, administratoriai, dvasininkai. Žmonės migravo, kūrėsi naujose žemėse, augo prekyba, kasyba ir žemės ūkio pramonė. Judėjimams palankias sąlygas sudarė šie veiksniai (International organization for migration, (2007b)):

- patikimos ir išsamios geografinės žinios - tikslų žemėlapių gamyba.
- naujų technologijų atsiradimas, greitesnių, didesnių ir saugesnių laivų statyba.

Augant gamybai naujose kolonijose, atsirado darbo jėgos trūkumas. Siekiant kompensuoti darbo jėgos stygių, prasidėjo prekyba vergais. Kai kurie tyrinėtojai mano, kad tik šiuo momentu prasideda darbo jėgos migracija. Šešiolikto amžiaus viduryje vergai buvo plukdomi iš Afrikos į vakarų Indiją, Šiaurės ir Pietų Ameriką, Karibų jūros šalis. Manoma, kad nuo 1500 iki 1900 m. iš Afrikos buvo išvežta apie 4,3 mln. žmonių (Held, D; McGrew, A; Goldblatt, D; Perraton, J. 2002, p.325. – op. cit.: Clarence – Smith, 1989). Devyniolikto amžiaus viduryje prekyba vergais buvo panaikinta, tačiau atsirado darbas pagal sutartį, kuris taip pat skatino darbo jėgos migraciją. Iš tikrųjų, naujoji sistema ne daug kuo skyrėsi nuo vergovės, kadangi darbo sąlygos buvo tokios pačios kaip vergų, o gal net ir blogesnės. Darbininkai pasirašydavo darbo sutartis, tačiau darbo užmokestis būdavo labai mažas, blogos gyvenimo sąlygos.

Pramonės perversmo laikotarpis. Devyniolikto amžiaus pabaigoje, buvo atsisakyta darbo pagal sutartis, tačiau visas turtas sukauptas vakarų Europoje per kolonijinį laikotarpį turėjo būti panaudotas pramonei revoliucijai, kuri turėtų atnaujinti migracijos srautus. Manoma, kad

ekonominis pakilimas buvo įmanomas tiesiant kelius ir geležinkelius, augant pramonei ir ūkiams. Naujų įrengimų atsiradimas sumažino žmogaus darbo jėgos poreikį, tačiau vykstant pramoninei revoliucijai, geležinkelių tiesimui reikėjo daug darbo jėgos. Pagrindinė darbo jėga JAV valstybėje buvo kinai ir Indijos darbininkai. A.McGrew, D.Held, J.Perraton, D.Goldblatt, (2002, p.327) teigia, kad geležinkelių tiesimas per žemynus, industrializacija, ekonomikos augimas atvedė prie regioninės migracijos. Nuo 1846 iki 1939 metų daugiau kaip 50 milijonų žmonių paliko Europą dėl Naujojo Pasaulio. Pagrindiniai maršrutai buvo Jungtinės Valstijos (38 milijonai), Kanada (7 milijonai), Argentina (7 milijonai), Brazilija (4.6 milijonai), Australija, Naujoji Zelandija ir Pietų Afrika (2.5 milijonai).

Laikotarpis po Antrojo Pasaulinio karo. Antrasis pasaulinis karas yra Europos Sąjungos šaknys. Prasidėjo glaudus šalių bendradarbiavimas, sienų atsivėrimas, kas įtakoją laisvą darbo jėgos judėjimą tarp ES šalių. Pokario laikotarpis migracijos istorijoje yra priskiriamas prie šiuolaikinės migracijos. Nuo 1970 ir 1980 m. tarptautinių migrantų skaičius padidėjo 18 milijonų, t.y. nuo 82 milijonų iki beveik 100 milijonų, o per kitą dešimtmetį išaugo iki 154 milijonų. Tokį didelį šuolį įtakoją Tarybų Sąjungos skilimas ir 15 nepriklausomų valstybių atsiradimas. Esant Tarybų Sąjungai, migruojantys gyventojai buvo laikomi vidaus migrantais, nes judėjimas vyko Tarybų Sąjungos viduje. Valstybėms atgavus nepriklausomybę, migracija tapo ne vietinė, o tarptautinė. Dideli emigracijos mastai fiksuojami Baltijos valstybėse, rusų, baltarusių, grįžimas į savo žemes. (Unitet Nations Secretariat, 2005, p.380)

Migracija sparčiai auga ir yra laikoma viena iš labiausiai svarstomų ir aktualiausių XIX a. temų. Per visą žmonijos laikotarpį nebuvo tiek daug migruojančių žmonių kiek dabar. Šiuo metu apskaičiuojama apie 192 milijonai žmonių, gyvenančių ne savoje, gimtoje šalyje, tai sudaro apie 3 procentus visų pasaulio gyventojų. Tai reiškia, kad kiekvienas trisdešimt penktas žmogus Žemėje yra migrantas. Apskaičiuota, kad einamasis metinis augimo tempas yra apytiksliai 2.9 procentai, spėjama, kad šis kitimo procentas didės. (Unitet Nations Secretariat, 2005, p.379)

Šiandieniniame pasaulyje yra daug veiksnių, kurie gali vienaip arba kitaip įtakoti migraciją (International organization for migration, (2007c)): *demografinės tendencijos; ekonominiai skirtumai tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių; prekybos liberalizacija, reikalaujanti mobilesnės darbo jėgos; susisiekimo tinklai, jungiantys visus pasaulio regionus; daugiašalė migracija.*

Dvidešimt pirmame amžiuje žmonių judėjimas tampa vis svarbesnis reiškinys, dėl šių reiškinų (International organization for migration, (2007c)):

Ekonominė liberalizacija. Darbo jėgos poreikis išsivysčiusiose šalyse ir laisva darbo jėga besivystančiose šalyse sukėlė darbo jėgos globalinį pasidalinimą. Darbo rinka suteikė darbdaviams galimybę įdarbinti migruojančius darbininkus ir taip sumažinti savo išlaidas. Globalizacija padidino

ir kvalifikuotų darbuotojų migraciją. Tarptautinės bendrovės pritaria tokiam darbo jėgos judėjimui, kadangi gali įdarbinti kvalifikuotą ir trūkstamą darbo jėgą. Amerikos ir Europos paslaugas teikiančios bendrovės reikalavo "liberalios politikos" judėjimui, ypač tokiose srityse kaip viešbučių verslas, restoranai, draudimas, finansinės paslaugos ir pan.

Ekonominis nuosmukis. Pasaulinė ekonomika patyrė smukimą nuo 2001 metų pradžios. Ekonominis smukimas sumažino darbo jėgos paklausą informacinių technologijų srityje, gamybiniame sektoriuje. Tačiau tikrasis poveikis ekonominio nuosmukio gali pasireikšti, migrantų sugrįžimu į savo gimtąsias šalis. Azijos finansinės krizės 1999 metais patirtis rodo, kad daugelis migrantų yra linkę pasilikti toje pačioje šalyje, net kai sąlygos ima blogėti. Taigi, laikinas ekonominis nuosmukis ne visada gali sustabdyti migracijos srautus. (International organization for migration, (2007c)).

Demografiniai pasikeitimai. Globalinis gyventojų prieaugis skiriasi tarp išvysčiusių ir besivystančių šalių. Išvysčiusiose šalyse einamasis metinis prieaugio dydis yra mažiau kaip 0.3 procentai, kai likusioje pasaulio dalyje gyventojų prieaugis didėja beveik šešiais kartais daugiau. Spartus gyventojų prieaugis besivystančiose šalyse ir ekonominiai sunkumai stumia žmones emigruoti, kai šalys, kuriose yra mažas gimstamumas, priima imigrantus. Išvysčiusių šalių mažėjanti ir senėjanti populiacija sudaro sąlygas didesniai žmonių judėjimui. Jungtinių Tautų apskaičiavimais Japonijoje ir kitose Europos šalyse yra numatomas žmonių gimstamumo skaičiaus mažėjimas per ateinančius 50 metų. Yra apskaičiuota, kad Italijoje iki 2050 metų, gyventojų skaičius turėtų sumažėti nuo 57 milijonų iki 41 milijonų. Japonijoje iki 2080 metų prognozuojamas gyventojų skaičiaus kritimas nuo 127 iki 105 milijonų. Šios problemos sprendimas – imigracija (International organization for migration, (2007c)).

Migracijų tinklų (grandinių atsiradimas). Migrantų tinklai gali įtakoti politinius sprendimus, ekonominius ir prekybinius ryšius tarp šalių. Tokiu būdu gali būti skatinamas artimesnis šalių bendradarbiavimas, sudaromos palankesnės sąlygos žmonių judėjimui tarp šalių.

Tarptautinė migracija. Technologijų pažanga, greitas ir pigus susisiekimasis daro įtaką ir migracijos procesui. Žmonės gali turėti namus skirtingose valstybėse, dirbti vienoje šalyje, o gyventi kitoje. Geografiniai atstumai tampa įveikiami ir ne tokie baugūs. Visa tai įtakoja ne tik fizinį persikėlimą, bet ir informacijos plitimą ir pasidalijimą, piniginių lėšų pervedimą ir pan. Tarpai tarp "geografinės erdvės" ir "migracijos erdvės" sumažėjo. Kaip rezultatas šių reiškinių tampa dviguba pilietybė, balsavimo teisės (International organization for migration, (2007c)).

Neefektyvus migracijos valdymas. Yra daug neefektyvaus valdymo priežasčių - viena iš pagrindinių yra ta, kad tik ne daugelis šalių turi nustatę ir patvirtinę aiškia vykdoma migracijos politiką. Tačiau ir tos šalys, kurios turi nustatytą, įstatymais paremtą politiką, susiduria su

sunkumais kaip valdyti migracijos procesus. Kai kurie kritikai analizavo žmonių judėjimą, ypač išsivysčiusiose šalyse, nuo 1970 metų iki šių dienų, tačiau kaip blogo migracijos valdymo šimtmetį. Nelegali migracija tapo viena svarbiausių diskutuojamų problemų. Nėra sudėtinga suprasti, kodėl žmonės emigruoja iš neturtingų Žemės rutulio sričių į vietas, kurios klesti. Žmonės visada keliavo iš vieno regiono - į kitą, siekdami geresnių gyvenimo sąlygų sau, savo vaikams. Tai yra pagrindinė migracijos taisyklė, kuri egzistuoja nuo žmonijos atsiradimo pradžios. Šiandien, esant moderniom technologijom ir telekomunikacijom, vis daugiau žmonių yra linkę migruoti. Pagrindinis iššūkis visoms valstybės yra kaip teisingai ir efektyviai kontroliuoti didėjančius migracijos srautus (International organization for migration, (2007c)).

1.2 Mobilumas darnaus vystymosi dimensijų kontekste

Šaltinis: sukurta autorės

1 pav. Žmonių mobilumas

žmonių migracija. 1 pav. yra pavaizduotas žmonių judėjimas, kuris gali būti nagrinėjamas ekonominiu, moraliniu, ekologiniu, politiniu, religiniu, kultūriniu, socialiniu ir demografiniu aspektu.

Ekologinis aspektas. Ekologinis aspektas apima žmonių judėjimą, kurį įtakoja gamtinės sąlygos, pvz. potvyniai, uraganai ir kiti pavojingi žmogui gamtiniai reiškiniai. Dėl nepalankių žmogui klimato sąlygų pokyčių, dažniausiai emigracija vyksta iš Azijos ir Afrikos, Šiaurės Amerikos žemyno (Bogardi, 2007, p.12)

Ekonominis aspektas. Žmonių mobilumas gali būti nagrinėjamas ir ekonominiu aspektu. Dabartiniu metu ekonominės priežastys yra pagrindinės, sukeldamos didėlius migracijos srautus.

Ekonominis mobilumo aspektas geriausiai pateikiamas nagrinėjant darbo jėgos migraciją, kurios analizei bus skiriama daugiau dėmesio kitame skyrelyje.

Demografinis aspektas. Azijos šalyse žmonių skaičius smarkiai auga, tačiau Europoje situacija kitokia. Visoje Europoje visuomenė sensta, kai kuriose šalyse gyventojų prieaugis yra neigiamas. Šiaurės, Vidurio ir Rytų Europos valstybės – regionas, kuriame pastaraisiais dešimtmečiais gyventojų didėjimo tempas buvo mažiausias pasaulyje. Pusėje šio regiono valstybių 1992-2000 metais gyventojų sumažėjo (Stanaitis, 2002, p.51). Ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse trūksta darbo jėgos, būtent dėl šios priežasties, siekia ją pritraukti, importuoti iš silpnesnės ekonomikos valstybių. Šiuo atveju iškyla darnos klausimas. Kiekviena šalis siekia patenkinti savo poreikius, o laisvas asmenų judėjimas yra pagrindinis principas ES, tačiau tokia emigracija yra žalinga šaliai, iš kurios emigruojama, kurios gyventojų prieaugis neigiamas.

Socialinis aspektas. Socialinis aspektas panašus į ekonominį, nes žmonės migruoja dėl geresnių socialinių garantijų. Žmonės nori būti tikri savo gerove, kad iš gaunamos pensijos galės pragyventi. Šalyse, kur socialinė sistema yra silpnai išvystyta, žmonės baiminasi, kad išėjus į pensiją negalės susimokėti už butą, transportą, maistą, ar jei atsitiks kokia nors nelaimė. Ši baimė skatina emigruoti, užsidirbti pensijai kitose šalyse, tokiu būtu užsitikrinant savo ateitį.

Kultūrinis aspektas. Kiekviena kultūra yra unikali, susiformavusi per ilgą laiko tarpą ir priklausanti tam tikrai žmonių grupei. Europiečiams Azijos kultūra gali atrodyti svetima ir keista, tačiau ir pačioje Europoje suomių tylumas gali būti klaidingai italo suprantamas.

Keliaudami žmonės nešasi su savimi kultūrą, tradicijas, papročius ir įsilieja į svetimą aplinką. Tai priklauso nuo kiekvieno individo atskirai, kaip jis adaptuosis svetimose aplinkose. Žinoma, kai kurių šalių kultūros yra labai panašios, todėl individui neturėtų būti didelis kultūrinis šokas, pvz. migracija tarp Skandinavijos šalių. Imigrantai atvykę į kitos šalies kultūrą turi gerbti ją, bet ir nepamiršti savosios.

Religinis aspektas. Religija yra neatskiriama nuo kultūros. Tai galime aiškiai pastebėti analizuodami kiniečių ir japonų kultūras. Religija kaip ir kultūra keliauja kartu su migrantais. Religiniai skirtumai daugiausiai jaučiami keliaujant į visiškai kitos religinės šakos valstybes.

Politinis aspektas. Politinis aspektas buvo vienas iš pagrindinių, sukėlusiu didžiulius migracijos srautus, vėliau veiksniai, įtakojantys migraciją keitėsi ir tapo ekonominiai. Prie politinių veiksnių galima priskirti karą, nesaugumą šalyse. Politinio prieglobsčio dažniausiai prašosi Azijos ir Afrikos gyventojai. Ekonomiškai turtingose šalyse politinio prieglobsčio ieškotojai gauna visą reikalingą jų reikmėms patenkinti išlaikymą, tačiau jie turi išmokti valstybės kalbą, susipažinti su šalies kultūra.

Moralinis aspektas. Moralinis aspektas gali įtakoti žmogaus apsisprendimą migruoti. Prie moralinio aspekto yra priskiriamas žmogaus požiūris į gyvenimą, jo pasaulėžiūra, turimos vertybės. Priklausomai nuo vertybių kiekvieno žmogaus gyvenime, tai gali įtakoti jo apsisprendimą emigruoti. Pavyzdžiui, aukštąjį išsilavinimą turintis asmenys emigruoja į kitas šalis ir dirba žemesnės kvalifikacijos darbus, kartais net tokius, kurių nenori dirbti vietiniai su mažesniu išsilavinimu. Taigi, žmogaus apsisprendimui didelę įtaką daro vertybių skalė.

1.3 Migracijos teorijos

Pastaruoju metu vis daugiau dėmesio yra skiriama migracijos priežasčių analizei. Norint priimti efektyvius sprendimus ir siekiant sumažinti neigiamą migracijos poveikį šalims, kurias palieka emigrantai, reikia susipažinti su migracijos teorijomis. Šios teorijos aiškina migracijos priežastis, remiantis savais kriterijais ir vertinimais. Yra išskiriamos šios migracijos teorijos (Ghosh, 2005, p.163; Zeiceva, 2003, p.4; Motieka, Adomėnas, Daniliauskas, 2006, p.135; Laisvosios rinkos institutas, 2006, p.7, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2001, p.3): *neoklasikinė, klasikinė, dviejų darbo rinkų, migracijos tinklo, prakseologinė, migracijos sistemų, pasaulio sistemų.*

Neoklasikinė migracijos teorija aiškina, kad migraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ veiksniai. Prie „stūmimo“ veiksnių yra priskiriamos blogesnės darbo, gyvenimo sąlygos, o prie „traukos“ veiksnių priešingi veiksniai, t.y. geresnės sąlygos, didesnis darbo užmokestis ir pan. Ši teorija teigia, kad migracija turi daug teigiamų padarinių, kadangi darbo jėga juda iš ten, kur yra perteklius į tas vietas, kur yra trūkumas, taip vyksta užimtumo bei apmokėjimo lygių suartėjimas. Viso to pasėkoje – šalių gerovė. A. Zeiceva teigia, kad neoklasikinę migracijos teoriją galima aiškinti dviem būdais: mikro ir makro. Pagal makro lygį migracija vyksta dėl atsiradusių skirtumų tarp darbo jėgos paklausos ir pasiūlos. Mikro požiūris teigia, kad migracija yra investavimas į žmogiškąjį kapitalą ir yra pabrėžiamas individų išskirtinumu.

Dviejų darbo rinkų arba dvigubos darbo rinkos teorija skirsto darbo rinką į dvi dalis arba du sektorius. Pirmajame sektoriuje siūlomi darbai, kurie reikalauja iš darbuotojų kvalifikacijos jiems atlikti. Darbo sąlygos ir užmokestis yra geras. Didžioji dalis dirbančiųjų šioje dalyje yra vietiniai gyventojai. Antrojo sektoriaus darbai nereikalauja didelės kvalifikacijos ir apmokymų, gali būti fiziškai sunkūs. Šiame sektoriuje susidaro darbo jėgos paklausa, kadangi vietiniai gyventojai nenori tokių darbų dirbti, bet jie gali naudotis teikiamomis paslaugomis arba sukurtomis antrojo sektoriaus prekėmis. Atsiradusį darbo jėgos stygių papildo pigesnė, importuojama darbo jėga iš kitų šalių. Didelė dalis imigrantų nors ir turi reikiamas kvalifikacijas, bet vis tiek dirba antrajame sektoriuje,

kadangi čia yra darbo jėgos paklausa, o darbo užmokestis yra didesnis, negu dirbant kvalifikuotą darbą gimtojoje šalyje.

Migracijos tinklo teorija nagrinėja, kaip patys imigrantai, perteikdami patirtį, informaciją kitiems asmenims, norintiems emigruoti, sukuria migrantų tinklus. Šie tinklai yra paremti bendros kultūros, papročių, kalbos ir šalies principu. Esant migrantų bendradarbiavimui, sumažinamos su migracijos susijusios išlaidos ir tokiu būdu yra skatinama emigracija. Imigrantai, veikiantys kitoje šalyje, gali padėti atvykėliams susirasti darbą, gyvenamąjį būstą ir pan. Informuotumas mažina su riziką ir persikėlimu susijusias išlaidas. Migracijos tinklo nauda yra prilyginama jau išvykusiųjų emigrantų skaičiui.

Prakseologinė teorija aiškina, kad individo apsisprendimą emigruoti lemia objektyvūs ir subjektyvūs veiksniai. Prie objektyvių veiksnių priklauso ekonominiai, politiniai, socialiniai ir kiti veiksniai, o prie subjektyvių - asmens santykis su objektyviais veiksniais. Šis santykis ir nulemia individo apsisprendimą.

Migracijos sistemų teorija nagrinėja makro ir mikro veiksnių įtaką migracijai bei tarpusavio sąveiką. Prie makroekonominių veiksnių yra priskiriamas darbo užmokestis, nedarbo lygis ir kt., o prie mikroekonominių – amžius, lytis, šeimyninė padėtis ir kt. Daugelis autorių skirsto tokius veiksnius kaip kalba, kultūra, tradicijos ir papročiai prie neekonominių veiksnių. Visi šie veiksniai įtakoja vienas kitą, vyksta tarpusavio sąveika. Makroekonominiai veiksniai daro didžiausią įtaką migracijos procesui.

Pasaulio sistemų teorija. Ši teorija aiškinimams naudoja tokias sąvokas kaip periferija ir centras. Periferijomis yra vadinami regionai, kurie yra vystymosi stadijoje, gali būti atsilikę technologijų srityje. Šiuose regionuose gali būti didelis nedarbo lygis, maži darbo užmokesčiai. Centras-visiškai išsivystęs regionas, dideli darbo užmokesčiai, gali būti jaučiamas darbo jėgos trūkumas. Darbo jėga juda iš periferijų - į centrus. Toks regionų skirstymas gali būti naudojamas ne tik šalies viduje, nagrinėjant vidinę šalies migraciją, bet ir tarptautinę migraciją. Kaip teigia A.Sipavičienė (2006, p.7), tarp šalių darbo užmokesčio skirtumai yra didesni, todėl ir tarptautinė emigracija didėja sukurdamą mobilią darbininkų populiaciją. Išvykimo priežastis papildo: tokie veiksniai kaip nestabili politinė bei ekonominė padėtis šalyje, mažos galimybės savęs realizavimui.

A. Sipavičienė (2006, p.6) remdamasi migracijos teorijomis ir analizuodama migracijos procesus, suskirsto migraciją įtakančius veiksnius į keturias pagrindines grupes, kurios skatina tarptautinę migraciją:

- Struktūriniai veiksniai, kurie skatina emigraciją besivystančiose visuomenėse.
- Struktūriniai veiksniai, kurie pritraukia imigrantus išsivysčiusiose industrinėse visuomenėse.

- Veikėjų, kurie reaguoja į šiuos veiksnius migruodami į užsienio šalis, motyvai, tikslai ir siekiai.
- Socialinės bei ekonominės struktūros, kurios iškyla sujungdamos siunčiančias bei priimančias visuomenes.

Kaip matome, autorė veiksnius, kurie skatina emigruoti ir pritraukia imigrantus skirsto į struktūrinius ir remiasi mūsų nagrinėtomis pasaulio sistemų bei dviejų darbo rinkų teorijomis. Kiti autoriai, nagrinėdami migracijos priežastis naudojami migracijos teorijų sistema, suskirstydami veiksnius į trys grupes, t.y. makroekonominius, mikroekonominius ir neekonominius veiksnius. Dažniausiai naudojamas ir moksliniuose darbuose sutinkamas skirstymas remiasi neoklasikine migracijos teorija, t.y. veiksniai yra skirstomi į „stūmimo“ ir „traukos“ veiksnius.

Visos teorijos yra teisingos ir gali būti naudojamas migracijos motyvams analizuoti. Šios teorijos skiriasi veiksnių skirstymu į skirtingas grupes, tačiau esmė yra ta pati. Žmogus siekia kuo geriau patenkinti savo poreikius ir tikslus. Tolimesnėje darbo eigoje yra pateikiami migraciją įtakojantys veiksniai.

1.5 Migraciją įtakojantys veiksniai

Susipažinę su migracijos teorijomis, dabar aptarsime veiksnius, kurie turi įtakos migracijai. Geriausias veiksnių skirstymas nagrinėjant migracijos priežastis yra veiksnių skirstymas į trys pagrindines grupes: makroekonominius, mikroekonominius ir neekonominius veiksnius (Daugėla, Kazlauskienė, Snieška, 2000, p.17; Matiušaitytė, 2003, p.42; Kvainauskaitė, 2005, p. 52). Reikia paminėti, kad Kvainauskaitė (2005, p.55) taip pat išskiria trečią veiksnių grupę, pavadindama „specifiniais veiksniais“: valstybės politika, imigracijos kvotos ir emigracijos kliūtys, politinės represijos ir karai, ekologiniai šalies veiksniai. Tokios priežastys, kaip politinės represijos ir karai yra daugiausiai būdingos Azijos ir Afrikos šalims. 1 lentelėje yra pateikiamas migracijos veiksnių skirstymas į grupes.

1 lentelė

Migracijos veiksniai

Makroekonominiai veiksniai	<i>darbo užmokestis, nedarbo ir užimtumo lygis šalyje, prognozuojami ekonominiai rodikliai, šalies ekonominė situacija, teisinė sistema, mokesčių politika, socialinės garantijos, žmogaus kapitalo didinimo galimybės, pramoninis šalių panašumas</i>
Mikroekonominiai veiksniai	<i>lytis, amžius, išsilavinimas, gyvenimo – ciklo stadijos, šeimyninė padėtis, transakciniai kaštai.</i>

Migracijos veiksniai	
Neekonominiai veiksniai	<i>Kultūra, kalbos mokėjimas, religija, politinė situacija, asmeniniai įsitikinimai bei nuostatos, informuotumas, novatoriškumas, socialinė integracija, atstumas, gyvenimo būdas.</i>

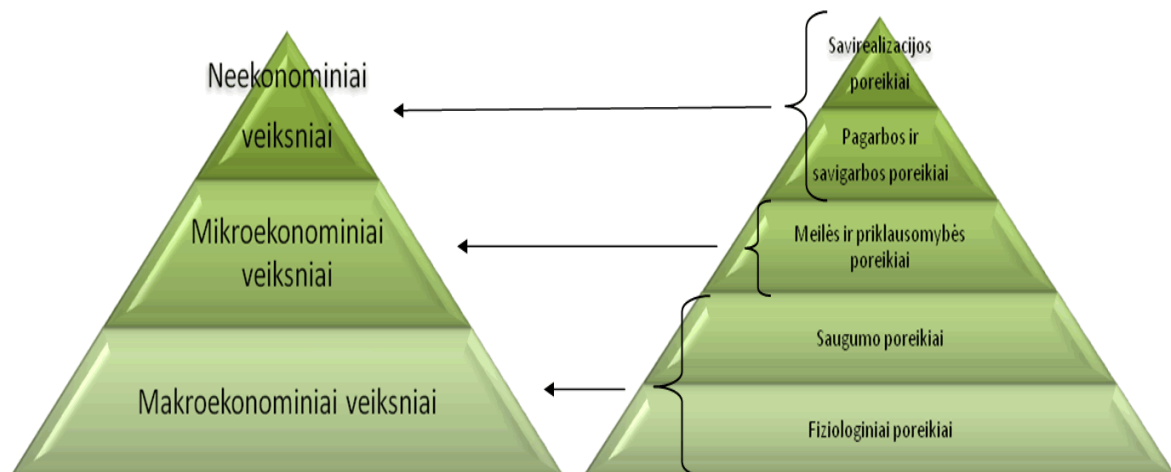
Šaltinis: sudaryta autorės pagal DAUGĖLA, V; KAZLAUSKIENĖ, A; SNIEŠKA, V (2000) Darbo jėgos migracijos priežastys ir migracijos pobūdis Lietuvoje, p.17; MATIUŠAITYTĖ, R (2003), p.42; KVAINAUSKAITĖ, V. (2005) Tarptautinių ekonominių santykių pagal pagrindai, p.52; CAMPBELL, M; BRUE, S (1986) Contemporary Labor Economics, p.382; WHITE, P; WOODS, R (1980) The geographical impact of migration, p. 14; PEKKALA, S (2003) Migration flows in Finland: regional differences in migration determinants and migrant types, p.4

Prieš pradėdant detaliau nagrinėti migraciją įtakojančius veiksnius, reikia paminėti, kad šie veiksniai gali turėti skirtingą poveikį priklausomai nuo:

- ar migruoja pirmą kartą
- ar veikia "migracijos grandinė".

Visi mes esame skirtingi ir kartu unikalūs, kas vienam asmeniui gali būti priimtina, kitam visiškai nesuprantama. Galima turėti tam tikrus standartus ir pagal tam tikrus požymius segmentuoti skirtingas tautas. Galima sukurti taisykles, nustatyti migracijos veiksnius atlikus apklausas, bet mes negalim teigti, kad veiksniai vienodai veikia visus. Labai daug dalykų priklauso nuo žmogaus individualybės.

Migracijos veiksnių skirstymas į trys grupes primena A.Moslow poreikių piramidę.

Šaltinis: sukurta autorės pagal MASLOW, A.H. (2006) Motyvacija ir stiprybė, p.66-92

2 pav. A.H. Maslow poreikių piramidė ir migracijos veiksniai

Piramidės apačioje yra fiziologiniai poreikiai (miegas, maistas ir kt.), o pačiame viršuje – savirealizacijos poreikiai. Iš pradžių reikia patenkinti piramidės apačioje esančius poreikius ir tik tada galima kilti į viršų. Kiekvieno lygmens patenkinti poreikiai egzistuoja tik potencialiai, kad

galėtų vėl pasireikšti jeigu atsirastų būtinybė (Maslow, 2006, p.69). Migracijos veiksnius taip pat galime suskirstyti į trys pakopas.

Pirmas lygis - makroekonominiai veiksniai (fiziologiniai ir saugumo poreikiai). Šie veiksniai yra piramidės pagrindas, be kurių žmogus negali gyventi ir kurie tiesiogiai įtakoja žmogaus pasitenkinimą gyvenimu lygį. Jeigu šitie poreikiai yra nepatenkinti, žmogus ieško kaip juos patenkinti, ieškodamas geresnio darbo, geresnių pragyvenimo sąlygų. Vienas svarbiausių makroekonominių veiksnių yra darbo užmokestis. Nuo jo priklauso žmogaus pragyvenimo lygis, maisto ir būsto apsirūpinimas. Mažas darbo užmokestis verčia žmones palikti savo šalį ir vykti ten, kur jis didesnis. Kvalifikuotiems darbuotojams, pasak V.Daugėla, A.Kazlauskienė, V.Snieška (2000, p.17) yra geriau emigruoti į tas šalis, kuriose yra didelis darbo užmokesčio skirtumas tarp kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų, o nekvalifikuotiems darbuotojams geriau emigruoti į tas šalis, kur situacija yra priešinga, nėra didelio skirtumo darbo užmokesčio tarp kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų, nes tokiu atveju jie gali daugiau išlošti iš migracijos. Gerėjanti ekonominė situacija šalyje ir prognozuojantys rodikliai gali sumažinti emigraciją, nes žmonės tikėdamiesi, kad padėtis gali pasikeisti norės pasilikti savo šalyje ir atsisakyti rizikos, kuri atsiranda emigruojant.

Antras lygis - mikroekonominiai veiksniai (meilės ir priklausomybės poreikiai). Prie pagrindinių mikroekonominių veiksnių yra priskiriamas amžius, šeimyninė padėtis, vaikų skaičius. Kada fiziologiniai ir saugumo poreikiai yra patenkinti, atsiranda nauji. Šiuo atveju, emigracija gali vykti dėl šeimyninių priežasčių, tačiau mikroekonominiai veiksniai gali papildyti makroekonominius ir padėti apsispręsti žmogui emigruoti ar pasilikti. Nustatyta, kad daugiausiai migruoja asmenys nuo 20 iki 24 metų (Ehrenberg, Smith, 1996, p.342), kadangi jauni emigrantai gali gauti didesnę naudą iš investicijų į žmogiškąjį kapitalą lyginant su vyresnio amžiaus žmonėms. Nauda yra skaičiuojama pagal amžių, kuo asmuo jaunesnis, tuo didesnė tikimybė, kad jis gaus didesnę naudą. Tačiau vėl gi, nauda kiekvienam individui gali būti suprantama skirtingai. Jeigu žmogui svarbiausia gyvenime yra materialiniai dalykai, kaip didesnis darbo užmokestis, geresnės pragyvenimo sąlygos, tokiu atveju nauda yra akivaizdi, tačiau jeigu žmogui yra svarbiau dvasiniai dalykai, noras būti su savo artimaisiais, o gyvenimas be jų sudaro didelius psichologinius kaštus, tai vargu, kad investavimas atsipirks. Norint nustatyti ar investavimas atsipirks ar ne, svarbu išsiaiškinti pagrindines emigracijos priežastis. Mikroekonominiai veiksniai mums to nepasako, jie tik papildo makroekonominius veiksnius, kurie dažniausiai būna pagrindinė emigracijos priežastis. Tačiau reikia sutikti, kad jauniems žmonėms emigracija yra lengvesnis procesas negu vyresnio amžiaus, kadangi psichologiniai kaštai vyresnių žmonių yra daug didesni. Jaunesniems yra lengviau

pritapti prie naujos aplinkos, susirasti draugų. Šie kaštai kiekvienam žmogui skirtingi, todėl yra sunku apskaičiuoti (Daugėla, Kazlauskienė, Snieška, 2000, p.18).

Šeimyninė padėtis gali irgi įtakoti migraciją. Dažniausiai migruoja nevedę, šeimų nesukūrę asmenys, kitiems veiksniams (amžius ir išsilavinimas) esant vienodiems. Emigraciją gali skatinti, jeigu vienas iš sutuoktinių yra bedarbis arba gauna nedideles pajamas. Tačiau, jeigu šeimoje yra mažų vaikų ir abiejų sutuoktinių gaunamos pajamos yra didelės, emigracijos tikimybė mažėja (Daugėla, Kazlauskienė, Snieška, 2000, p.18).

Trečiame lygyje yra neekonominiai veiksniai (Savirealizacijos poveikiai).

Savirealizacijos sąvoka gali būti taip suprantama: „muzikas privalo rašyti muziką, dailininkas turi tapyti, poetas privalo rašyti, jeigu jei nori taikant sugyventi patys su savimi. Žmogus privalo būti tuo, kuo jis gali būti” (Maslow, 2006, p.77-78). Reikia paminėti, kad aukštesni poreikiai gali pasireikšti ir kai kurie iš žemesnių poreikių yra nepatenkinti (Maslow, 2006, p.92). Neekonominiai veiksniai, esantys piramidės viršuje gali būti patys svarbiausi arba tik papildantys makro ir mikroekonominius veiksnius. Prie neekonominių veiksnių yra priskiriami: žmogaus įsitikinimai, vertybės, kultūra, papročiai ir kitokio pobūdžio neekonominiai veiksniai, kuriuos galima išmatuoti - tai atstumas, informuotumas. A.Kazlauskienė, B.Mrazauskienė (2003, p.57) teigia, kad migrantai nėra homogeninė žmonių grupė, todėl kiekvienas asmuo priimdamas sprendimus vadovaujasi savais vertinimo kriterijais. P.White and R.Woods (1980, p.8) teigia, kad asmuo turi tik jam vienam savitą vertinimo sistemą. Asmenų pasirinkimą įtakoja taip pat ir turimos informacijos kiekis. Yra šalių, kurių ekonominė padėtis lyginant su kitomis šalims skiriasi net kelis kartus, tačiau emigracija yra maža. Nenoras palikti savo šalį gali būti susijęs su tautiškumu, meile savo šaliai ir šeimai, pasitenkinimu tuo ką turi. (Golden, Reinert, 2006, p.168). Tačiau dažniausiai neekonominiai veiksniai tik papildoma kitus veiksnius. Dideli atstumai tarp šalių, duoda didelius transporto kaštus, mažas informuotumas didina rizikos galimybę, kad išlaidos susijusios su migracija neatsipirks ir atvykėliai patirs nuostolius. Informacija gali būti gaunama keliais būdais:

- iš buvusių emigrantų (pažįstamų, šeimos narių);
- „migracijos grandinės” būdu.

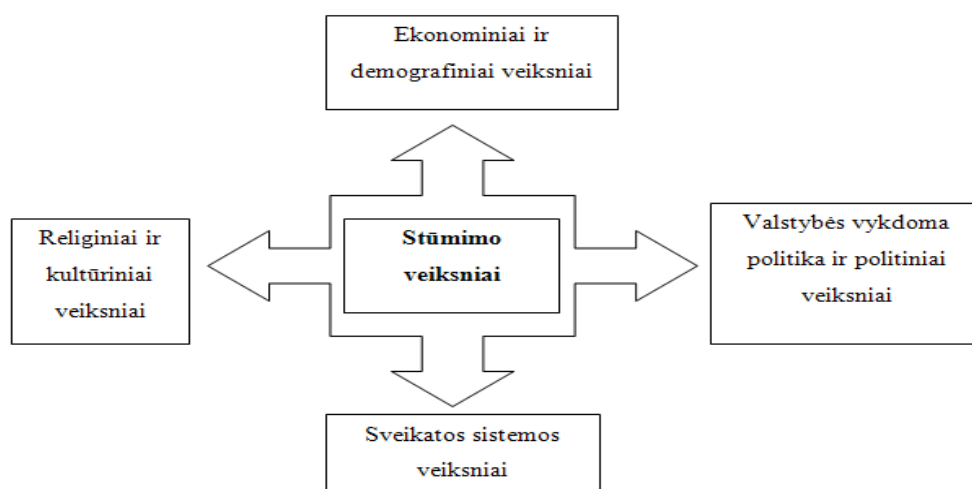
Antrasis atvejis ne tik suteikia informaciją, bet gali padėti susirasti darbą, gyvenamą būstą, sumokėti transporto išlaidas, o paskui nuo pirmo darbo užmokesčio šios išlaidos atskaičiuojamos. „Migracijos grandinę” sudaro iš tos pačios šalies išvykę emigrantai. Norintieji išvykti, gali pasinaudoti jų teikiamomis paslaugomis ir tokiu būdu sumažinti su adaptacijos, psichologinius ir kitus kaštus. Migracijos grandinių veikla skatina emigraciją. (Golden, Reinert, 2006, p.170). Migracijos kaštai dėl rizikos yra mažesni jeigu asmuo migruoja ne pirmą kartą.

Išnagrinėję migraciją įtakojančius veiksnius, remdamiesi A. Moslow poreikių piramide, matome, kad šie veiksniai gali skatinti arba stabdyti migraciją.

Neoklasikinė migracijos teorija analizuojanti migracijos procesą, naudoja „stūmimo“ ir „traukos“ veiksnių sąvokas. Kad šalis galėtų pritraukti emigrantus iš kitų šalių, turi veikti dvi pagrindinės sąlygos:

- šalys turi skirtis ekonominiu, geografiniu ar technologiniu lygiu;
- „traukos“ veiksniai turi būti stipresni už „stūmimo“ veiksnius.

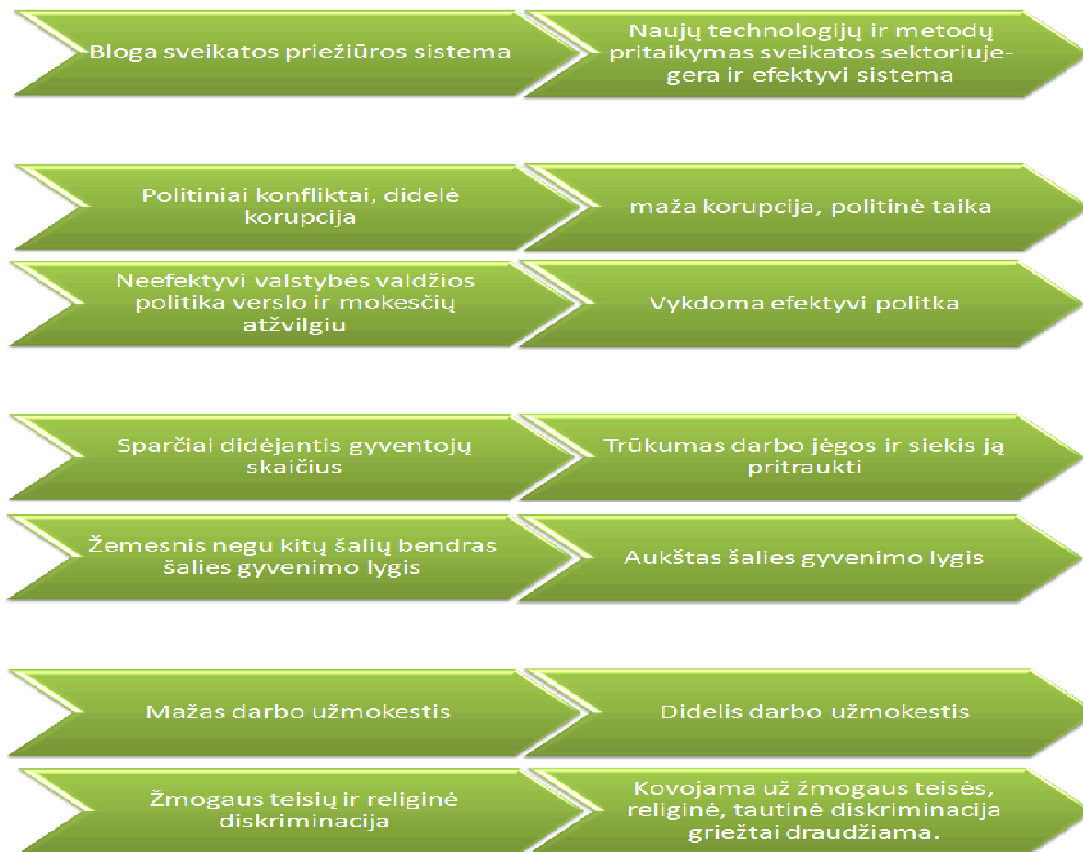
3 pav. yra pateikiamas „stūmimo“ veiksnių skirstymas į grupes: ekonominę ir demografinę; religinę ir kultūrinę; sveikatos (medicinos); politinę.

Šaltinis: sukurta autorės pagal MANSOOR, A; QUILLIN, B; (2007) Migration and remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, p.78;

3 pav. „Stūmimo“ veiksnių skirstymas į grupes

Nagrinėjant migraciją, reikia įvertinti individų asmenines savybes ir charakteristiką. „Stūmimo“ ir „traukos“ veiksniai gali turėti nevienodą įtaką skirtingiems asmenims. Prie „traukos“ veiksnių yra priskiriami tokie veiksniai kaip: didesni darbo užmokesčiai, geresnė kitų šalių ekonominė situacija, demografinė politika (siekiama pritraukti jauną darbo jėgą), mažesnis nedarbo lygis (Krieger, 2002, p.35). „Stūmimo“ veiksniai yra tokie patys, tik su blogesniais rodikliais, pavyzdžiui, mažos socialinės garantijos, didelis nedarbo lygis, maži atlyginimai. Šalys, kurioms trūksta kvalifikuotos darbo jėgos, panaudodamos „traukos“ veiksnius, gali pritraukti reikiamus specialistus. 4 pav. yra pateikiamas detalesnis „stūmimo“ ir „traukos“ veiksnių skirstymas.

Šaltinis: sukurta autorės pagal GLIOSAITĖ, K. (2004) Ekonominių emigracijos motyvų ir pasekmių vertinimas, p.7. KRIPAITĪ, R; ROMIKAITYTĖ, B; (2005) Ekonomika ir vadyba : aktualijos ir perspektyvos, p.177; MANSOOR, A; QUILLIN, B; (2007) Migration and remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, p.78; MRAZAUSKIENĖ, B; KAZLAUSKIENĖ, A. (2001) Darbo jėgos migracijos tendencijos Lietuvoje, p.191.

4 pav. „Stūmimo“ ir „traukos“ veiksniai

4 pav. rodo, kad „stūmimo“ ir „traukos“ veiksniai atsiranda dėl skirtumų tarp valstybių, miestų, organizacijų. Šie skirtumai įtakoja migraciją, kadangi žmonės ieško geresnių gyvenimo sąlygų sau ir savo vaikams. Migracija turi teigiamas ir neigiamas pasekmes, kurios yra plačiau aptariamoms sekančiame poskyryje.

1.6 Migracijos naudos ir kaštų apskaičiavimas

Gaunamos migracijos naudai apskaičiuoti yra naudojamos šios formulės (Kvainauskaitė 2005, p.56; Ehrenberg, Smith, 1996, p.339):

(1 formulė)				(2 formulė)	
$V_p =$	N	$((E_2 - E_1)/(1+i)^n) -$	N	$(C/(1+i)^n) - Z$	$N = \sum_{t=1}^T \frac{Ndm - Nsm}{(1+r)^t} - C$
	Σ		Σ		
	$n-1$		$n-1$		
E_2 - pajamos, kurios bus gautos naujoje vietoje per n metų E_1 - pajamos, gautos esamoje vietoje per n metų N - numanoma darbo laiko trukmė naujoje vietoje; i - palūkanų norma n - metai, per kuriuos gauta nauda susilygina su migracijos kaštais C — persikėlimo tiesioginiai ir netiesioginiai piniginiai kaštai per n metų Z - visi psichologiniai kaštai dėl persikėlimo (psichologiniai kaštai minus psichologinė nauda).				N – gaunama nauda Ndm – gaunama nauda iš „naujo“ darbo (d) per metus (m) Nsm – gauta nauda iš „seno“ darbo (s) per metus (m) T - laiko periodas, kiek planuojama dirbti, metais r - diskonto norma C - migracijos išlaidos, atsižvelgiant į psichologinius kaštus.	

Šaltinis: sukurta autorės EHRENBERG, R; SMITH, R. (1996) Modern Labor Economics Theory and Public Policy, p.339; KVAINAUSKAITĖ, V. (2005) Tarptautinių ekonominių santykių pagal pagrindai, p.57.

5 pav. Migracijos naudos ir nuostolių apskaičiavimas

Kaip matome, abi šios formulės apskaičiuoja gaunamą naudą, tik antroji formulė yra detalesnė, atsižvelgiama į daugiau kintamųjų, persikėlimo piniginiai ir psichologiniai kaštai yra atskirai apskaičiuojami. Suomių autorius Sari Pekkala (2003, p.4) pateikia tokią formulę, pagal kurią, asmuo vertina apsisprendimą migruoti.

$$\max U = PNVB - PNVC \text{ (3 formulė)}$$

U – naudos ir kaštų skirtumas (esamu laiku); $PNVB$ – gaunama nauda (esamu laiku); $PNVC$ – susidariusios išlaidos (esamu laiku).

U bus gaunamas skirtingas priklausomai nuo to, kur asmuo migruos. Yra nurodytos keturios galimybės: $M = 0$, jei asmuo niekur nevyksta, $M = 1$, jeigu asmuo vyksta į geriau išsivysčiusį regioną, $M = 2$, jeigu asmuo vyksta į mažiau išsivysčiusį regioną, $M = 3$, jeigu asmuo vyksta į bet koki kitą regioną. Asmuo turi keturias galimybes pasirinkti, pasirinkęs bet kurią iš šių galimybių, jis gali gauti tam tikrą naudą arba išlaidas (U_0, U_1, U_2, U_3). Tačiau asmuo migruos tik tada, kai būsima nauda viršys dabartinę gaunamą naudą. $U_k > \max U$.

Autorius nesinaudoja detalesniu skirstymu įvertinant laiko ir psichologinius kaštus, kaip kitose dviejose aptartose formulėse. Ši formulė leidžia apskaičiuoti naudos ir kaštų skirtumą esamu momentu ir lyginti su galimais minėtais atvejais. Asmuo, apsispręs emigruoti tik tada, jeigu skirtumas bus didesnis. Galima emigruoti į geriau išsivysčiusį regioną, kur atlyginimai yra didesni, tačiau pragyvenimo ir kitos išlaidos gali būti taip pat didesnės. Būtent todėl, ši formulė naudoja (U) naudos ir kaštų skirtumą. Sari Pekkala (Sari Pekka, cit pagal Sjaastad 1962; Todaro 1969; Harris and Todaro 1970) aiškina migraciją kaip atsaką darbo užmokesčio skirtumams tarp regionų. Kiti autoriai migracija vadina investavimu (Fuglerud, 2001, p.22), dar kiti - rezultatu, kuri įtakoja

daugelis skirtingų veiksmų (J.Issac 2000, p.23). Kada žmonės investuoja, jie tikisi ateityje gauti iš to naudos, bet žino, kad investavimas gali būti rizikingas. Taip pat yra ir su migracija. Žmonės norėtų gauti daugiau negu investavo, įtraukiant ir psichologinius kaštus, susijusius su naujos vietos adaptacija ir pan. Gaunama nauda gali būti suprantama kaip didesni darbo užmokesčiai, geresnės gyvenimo sąlygos, tačiau reikia įvertinti turėtus žmonių lūkesčius prieš apsisprendimą emigruoti (Fuglerud, 2001, p.22).

Migracija gali sukelti teigiamus ir neigiamus padarinius emigrantus priimančiai valstybei, valstybei iš kurios emigruojama, pačiam migrantui, pasilikusiems asmenims emigracijos šalyje ir asmenims gyvenantiems toje šalyje, į kurią imigruoja. Analizuojant darbo jėgos migraciją gali būti naudojama SSGG analizė (stiprybės, silpnybės, galimybės, grėsmės), kai kurie autoriai bando atlikti detalius matematinius skaičiavimus, norint nustatyti naudą bei nuostolius. Šioje dalyje bandysime išanalizuoti kiekvieno migracijos procese dalyvio patiriamą naudą arba pasekmes.

Visų pirma, migracija vyksta tarp dviejų regionų, tarp dviejų sektorių, pagrindinis dalyvis yra asmuo, kuris migruoja. Čia yra analizuojamos teigiamos ir neigiamos pasekmės, bet nepateikiami galimi sprendimų būdai. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį, kad poveikis gali skirtis esant ilgalaikiai ir trumpalaikiai (laikotarpis keleri metai) migracijai. Pateikiama migracijos naudos ir nuostolių analizė ilgalaikiai migracijai. Esant trumpalaikiai migracijai nuostoliai nėra tokie dideli.

2 lentelė

Emigranto patiriama nauda ir nuostoliai

<i>Nauda</i>	<i>Nuostoliai</i>
Emigrantų siunčiamos piniginės lėšos savo šeimos nariams /pagalba pasilikusiems	Dirbant nekvalifikuotą darbą prarandama kvalifikacija.
Atsiperka su migracija susiję kaštai (įtraukiant ir psichologinius kaštus)	Negauna tokį patį darbo užmokestį kaip vietiniai gyventojai
Pasiteisina emigranto lūkesčiai	Neatsiperka dėl migracijos patirti kaštai, atsižvelgiant ir į psichologinius kaštus

Šaltinis: sudaryta autorės pagal GLOSH, B (2005) Economic effects of international migration: a synoptic overview, p.163; MANSOOR, A; QUILLIN, B; (2007) Migration and remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, p.57; MOTIEKA, E; ADOMĖNAS, M; DANILIAUSKAS, J (2006) p.135; Laisvosios rinkos institutas, 2006, p.186

Kaip matome iš pateiktos 2 lentelės, migracija yra rizika. Emigrantas gali išlošti arba pralošti. Prie laimėjimų galima priskirti lūkesčių išsipildymą, kuris apima ir adaptacijos, psichologinius bei kitus su persikėlimu susijusius kaštus. Statistiniai duomenys rodo, kad emigracijos skaičiai didėja, ypač iš naujai įstojusių ES šalių, todėl galima daryti išvadą, kad didžioji išvykusių asmenų dalis patenkina savo lūkesčius. Tačiau emigrantui gali ir nepasisiekti. Jeigu emigracija padidino vieno šeimos nario pajamas, tai dar nereiškia, kad šeimos finansinė būklė pagerėjo. Gali būti, kad vienam iš sutuoktinių nepasisieks rasti darbo ir pan. Nekvalifikuotą darbą

rasti yra daug lengviau, todėl daugelis emigrantų įsidarbina kvalifikacijos nereikalaujančiose srityse. Nepritaikydami savo žinių ir išsilavinimo, jų kvalifikacija nuvertėja. Emigrantai taip pat gali patirti nuostolių dėl netikslios gautos informacijos arba dėl nenumatytų išlaidų.

3 lentelėje yra pateikiama nuostolių ir naudos analizė, tik šiuo atveju šaliai, iš kurios emigruojama.

3 lentelė

Nauda ir nuostoliai emigracijos šaliai

<i>Nauda</i>	<i>Nuostoliai</i>
Pajamos gaunamos iš reemigracijos, kurias gauna pasilikę emigrantų gimines. Daugiau perkama ir suvartojama, didėja BVP	Gyventojų skaičiaus netekimas.
Gali sumažinti nedarbo lygį ir mokamų pašalpų skaičių	Kvalifikuotų darbuotojų netekimas/„protų nutekėjimas“: <ul style="list-style-type: none"> • prarandamos lėšos investuotos į žmonių išsilavinimą; • bendras sukuriama produkto mažėjimas; • galimas technologinis atsilikimas, inovacinio potencialo mažėjimas.
Emigrantų sugrįžimas Įgyta patirtis ir kompetencija Piniginės lėšos	Netekimas mokesčių į valstybės biudžetą
Diaspora (bendruomenių veikla gali paveikti sprendimų priėmimą kitose šalyse)	Tautiškumo praradimas
	Galimas darbo jėgos stygius

Šaltinis: sudaryta autorės pagal GLOSH, B (2005) Economic effects of international migration: a synoptic overview, p.163; MANSOOR, A; QUILLIN, B; (2007) Migration and remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, p.57; MOTIEKA, E; ADOMĖNAS, M; DANILIAUSKAS, J (2006) p.135; Laisvosios rinkos institutas, 2006, p.186

Negalima vertinti migracijos vienareikšmiškai, nes yra patiriami ne tik nuostoliai, bet ir nauda.

Nauda. Prie teigiamų padarinių galima priskirti emigrantų piniginius pervedimus savo giminėms ar kitiems artimiems asmenims. Jų gyvenimo lygis pagerėja, daugiau perkama ir suvartojama, tai kartu didina ir BVP. 2004 metais piniginių pervedimų suma siekė apie 160 bilijonų dolerių ir tai buvo penkis kartus daugiau negu 1990 metais (Mansoor, Quillin, 2007, p.57). Mažoms šalims, kurioms būdingi dideli emigracijos mastai, piniginiai pervedimai turi didelę įtaka ekonomikos plėtrai ir gali sudaryti daugiau negu dešimt procentų valstybės pajamų. Kai kuriose šalyse gaunama piniginė parama iš emigrantų prilygsta pajamoms, gaunamoms iš turizmo, naftos eksporto (Goldin, Reinert, 2006, p.176-177).

Dideli emigracijos mastai iš šalies, kurioje yra didelis nedarbas, gali būti naudingi, nes taip sumažinamas nedarbo lygis. Azijos ir Afrikos šalyse, kur gyventojų skaičius yra labai didelis,

nedarbo lygio mažėjimas gali būti ne daug jaučiamas. Emigrantų sugrįžimas turi daug teigiamų pasekmių, kadangi sugrįžę asmenys atsiveža su savimi žinių, patirtį, kas gali būti pritaikoma ir panaudojama kuriant šalies konkurencingumo įvaizdį. Sugrįžtantys emigrantai atsiveža su savimi ne tik patirtį, bet ir sukauptą finansinį kapitalą, kuris gali būti investuojamas į verslą gimtojoje šalyje. Tačiau svarbiausia sąlyga – reikia, kad emigrantai norėtų sugrįžti.

Diaspora (išsklaidymas) terminas buvo naudojamos senovės graikų piliečiams, kurie persikeldavo į kitą šalį ir užimdavo ją kolonizavimo tikslais. Dabartinės diasporos reikšmė yra siejama su žydų pasitraukimu iš Judėjos į Babiloną ir iš Jeruzalės į Romos imperiją. (Wikipedia, 2008, p.1) Dabar diasporos terminas yra dažnai sutinkamas nagrinėjant migracijos dinamiką ir kartais tiesiog naudojamas kaip emigracijos arba tautinės mažumos sinonimu (Kasatkina, 2003, p.37). Diaspora gali būti priskiriama prie teigiamų reiškinių, kadangi skatina bendradarbiavimą ne tik tarp išvykusiųjų ir pasilikusiųjų asmenų gimtojoje šalyse, bet įtraukia imigracijos šalį į tam tikrą tarpusavio bendradarbiavimą. Vienas svarbiausių diasporos bruožų yra tas, kad palaikomi ryšiai su emigravusiais, keičiamasi tarpusavio informacija, moksliniais, technologiniais ir inovaciniais laimėjimais.

Nuostoliai: Gyventojų skaičiaus netekimas yra viena iš aktualiausių problemų tose šalyse, kur gimstamumas yra neigiamas, visuomenė sensta ir mažėja. Kvalifikuotų darbuotojų netekimas tokiose valstybėse dar tik daugiau paaštrina padėtį. Mažėjant kvalifikuotiems specialistams, mažėja ir šalies inovacinis bei konkurencinis potencialas, o visa tai stabdo šalies vystymąsi ir gali grėsti ekonominė stagnacija.

J. Krumplytė, J.Palumickaitė, Ž.Obrikytė (2005, p.86) „protų nutekėjimo“ sąvoką apibūdina, kaip kvalifikuotų asmenų išvykimą iš vieno regiono į kitą. Kitas regionas gali būti: miestas, šalis, žemynas ar net organizacija. Vykstant kvalifikuotų darbuotojų emigracijai, pasak šių autorių, vienas ekonominis subjektas netenka žinių bei įgūdžių, kurie lemia ekonominį augimą, kito subjekto naudai. Kvalifikuotų darbuotojų emigracija skirtingai veikia šalis, priklausomai nuo jų ekonominio išsivystymo. Ekonomiškai stiprioms šalims „protų nutekėjimo“ problema nėra tokia aktuali, kadangi trūkumus gali greitai užpildyti, sustiprindama „traukos“ veiksmų poveikį. Besivystančioms ir neišsivysčiusioms šalims „protų nutekėjimas“ yra rimta problema, kadangi stabdo jų ekonominį vystymąsi. Reikėtų paminėti, kad šalims, kurios turi didelį gyventojų skaičių, protų nutekėjimo pasekmės nėra tokios skaudžios, kaip mažos populiacijos šalyse. Taip yra dėl vienos paprastos priežasties, jos turi didesnę bazę kvalifikuotų darbuotojų, pavyzdžiui Indija. (Goldin, Reinert, 2006, p.173)

Dabar pasaulyje yra apie trys milijonai kvalifikuotų imigrantų išsivysčiusiose šalyse. Didžioji dalis emigrantų aukštąjį išsilavinimą gavo savo gimtojoje šalyje, iš kurios vėliau emigravo.

Tai reiškia, kad šalys praranda investuotas lėšas. Yra paskaičiuota, kad dėl „protų nutekėjimo“, ekonomiškai silpnesnės šalys netenka nuo 45 iki 60 bilijonų dolerių. (Goldin, Reinert, 2006, p.173). Tokias didžiules sumas piniginių vienetų netenka silpnos ekonomikos šalys, o tai yra didžiulis nuostolis ir rimta problema. Tose šalyse, kur yra taikoma progresinė mokesčių sistema, dėl kvalifikuotų darbuotojų netekimo surenkama daug mažiau mokesčių. Kvalifikuoti darbuotojai gauna didesnę atlyginimą ir moka didesnius mokesčius pagal progresinę mokesčių sistemą.

Šalys, kurios netenka darbingų gyventojų, surenka mažiau mokesčių, biudžetas silpsta, todėl gali kentėti visuomeninis sektorius, sveikatos apsauga, išsilavinimo sistema ir kt.

Tautiškumo praradimas yra aktualus tose šalyse, kuriose gyventojų skaičius mažėja dėl emigracijos ir mažo gimstamumo. Dėl emigracijos gali silpnėti patriotizmo jausmas, mažėti rengiamų kultūrinių renginių ir didėti nusivylimas.

Esant masinei emigracijai šalys netenka ne tik „protų“, bet ir nekvalifikuotų darbuotojų. Darbo jėgos trūkumas gali mažinti šalies patrauklumą investicijoms, ekonomikos lėtėjimą. Paprastai trūkstant darbo jėgai yra importuojama darbo jėga iš kitų šalių, kur jiniai yra pigesnė. Tokiu būdu, nekeliant darbo užmokesčių yra bandoma taip išspręsti šią problemą.

4 lentelė

Nauda ir nuostoliai imigracijos šaliai

<i>Nauda</i>	<i>Nuostoliai</i>
Daugiau surenkama mokesčių į valstybės biudžetą	Nelegalūs imigrantai
Kvalifikuotų darbuotojų imigracija didina šalies konkurencingumo lygį	Galimos religinės, tautinės problemos
Diaspora	_____

Šaltinis: sudaryta autorės pagal GLOSH, B (2005) Economic effects of international migration: a synoptic overview, p.163; MANSOOR, A; QUILLIN, B; (2007) Migration and remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, p.57; SIPAVIČIENĖ, A. (2006) Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė, p.26; MOTIEKA, E; ADOMĖNAS, M; DANILIAUSKAS, J (2006) p.135; Laisvosios rinkos institutas, 2006, p.186

Šalys, kurios priima emigrantus taip pat susiduria su tam tikromis problemomis ir gali gauti naudą. Didesnis darbingų gyventojų skaičius, didina surenkamų mokesčių dydį į biudžetą. Jeigu šalys taiko progresinę mokesčių sistemą, surenkami didesni mokesčiai iš kvalifikuotų darbuotojų. Didesnis biudžetas gali geriau finansuoti sveikatos, švietimo sektorių, užtikrinti socialines garantijas savo šalies gyventojams. Daugelis stiprios ekonomikos šalių turi nedidelį gyventojų prieaugį, o visuomenė senėja, todėl neužtenka surenkamų mokesčių išmokėti pensijas. Šiuo atveju migracija, darbo jėgos importas, gali padėti išspręsti šią padėtį. Imigrantai įsidarbina, moka mokesčius ir tokiu būdu išsprendžia šią problemą (Goldin, Reinert, 2006, p.180).

Šalies konkurencingumo lygis kyla plėtojant ir diegiant naujas technologijas, todėl kvalifikuotų darbuotojų, išsivysčiusiems šalims visada reikia. „Protų“ importas padeda šaliai kelti

ekonominį, inovacinį lygį, gaminti aukštos kokybės produkciją su mažomis sąnaudomis. (Goldin, Reinert, 2006, p.181).

Diaspora yra mokslinis, politinis, ekonominis bendradarbiavimas tarp šalių, kuris duoda nauda abiems valstybėms. Tai yra tarsi žinių pasidalijimas.

Viena iš labiausiai keliamų problemų šalims, kurios priima imigrantus yra nelegalūs imigrantai. Nelegalai nemoka mokesčių, gali „neoficialiai“ atimti darbą iš vietinių gyventojų, siūlydami savo paslaugas už mažesnę kainą. Nelegali migracija dažniausiai yra susijusi su nusikalstama veikla, prekyba žmonėmis, kontrabanda ir kitais nusikaltimais.

Dideli imigracijos mastai iš kitų šalių gali sukelti tam tikrus nesutarimus su vietiniais gyventojais. Didėjant imigrantų skaičiui iš tam tikros vienos šalies, susidaro tautinės mažumos, kurios pradeda reikšti savo reikalavimus ir sąlygas.

5 lentelė

Nauda ir nuostoliai gyventojams emigracijos šalyje

<i>Nauda</i>	<i>Nuostoliai</i>
Trūkstant darbo jėgai gali didėti darbo užmokestis	Esant nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumui, darbo užmokestis gali pasidaryti didesnis negu kvalifikuotų darbuotojų. Darbo statuso praradimas
Mažėjant nedarbo lygiui, lengviau susirasti darbą	Trūkstant darbo jėgos, blogėja teikiamų paslaugų kokybė
Geresnės darbo sąlygos	_____

Šaltinis: sudaryta autorės pagal GLOSH, B (2005) Economic effects of international migration: a synoptic overview, p.163; MANSOOR, A; QUILLIN, B; (2007) Migration and remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, p.57; MOTIEKA, E; ADOMĖNAS, M; DANILIAUSKAS, J (2006) p.135; Laisvosios rinkos institutas, 2006, p.186

Šalyse, iš kurių emigruoja didelis skaičius gyventojų, gali susidurti su darbo jėgos trūkumu, kas gali įtakoti darbo užmokesčio kilimą. Esant darbo jėgos trūkumui mažėja nedarbo lygis ir susidaro palankesnės sąlygos įsidarbinti. Gyventojai turi didesnės galimybės rasti norimą darbą. Darbdaviai susiduria su darbuotojų trūkumu, todėl turėtų gerinti darbo sąlygas. Trūkstant darbo jėgai darbo užmokestis gali kilti tik tose sferose, kur trūksta darbo jėgos. Jeigu trūksta nekvalifikuotos darbo jėgos, atlyginimas gali tapti didesnis už kvalifikuotų darbuotojų ir mažinti verslo pelningumą, patrauklumą investicijoms bei skatinti infliaciją. (Motieka, Adomėnas, Daniliauskas, 2006, p.216).

Nauda ir nuostoliai gyventojams imigracijos šalyje

<i>Nauda</i>	<i>Nuostoliai</i>
Imigrantai perima tokius darbus, kurių nenori vietiniai dirbti	Konkurencija darbo rinkoje
_____	Didesnė pasiūla darbo rinkoje gali sumažinti darbo užmokestį

Šaltinis: sudaryta autorės pagal GLOSH, B (2005) Economic effects of international migration: a synoptic overview, p.163; MANSOOR, A; QUILLIN, B; (2007) Migration and remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, p.57; MOTIEKA, E; ADOMĖNAS, M; DANILIAUSKAS, J (2006) p.135; Laisvosios rinkos institutas, 2006, p.186

Imigrantai perima vietinių gyventojų darbus, kurių jie nenori dirbti, pavyzdžiui, valymo paslaugos, vaikų priežiūra, žemės ūkio darbai ir kt. Vietiniai gyventojai, turėdami net mažesnę išsilavinimą už imigrantus, gali gauti didesnės kvalifikacijos darbą. Konkurencija darbo rinkoje yra galima tik tada, jeigu šalys, kurios priima imigrantus, nustato taisykles, kad imigrantas negali dirbti už mažesnę atlyginimą negu vietinis gyventojas. Priešingu atveju, galima rimta konkurencija, nes darbdaviai norės įdarbinti tuos darbuotojus, kuriems reikės mokėti mažesnę atlyginimą, bet paslaugos bus suteiktos tokios pačios vertės. Siekiant apsaugoti vietinius gyventojus nuo konkurencijos, daugelyje šalių tokia tvarka yra įsigaliojusi.

Antroje darbo dalyje yra analizuojamos Baltijos šalys, Norvegija ir Airija, pritaikant ekonomines migracijos teorijas.

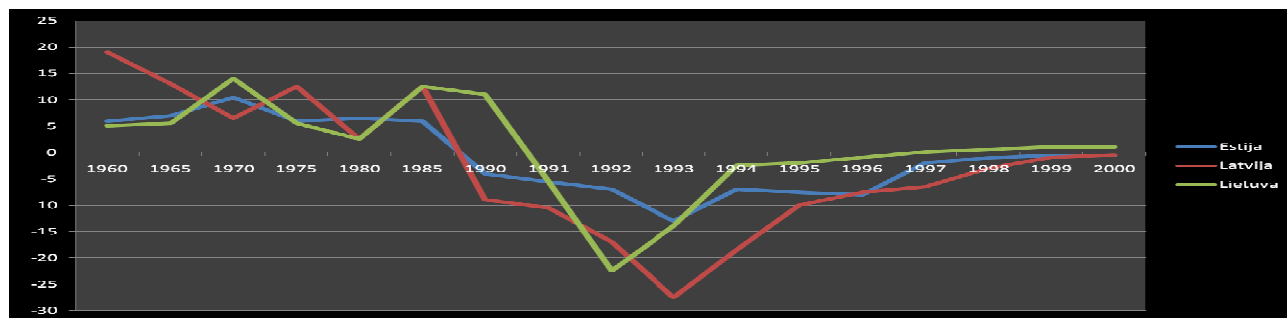
2. BALTIJOS ŠALIŲ, AIRIJOS IR NORVEGIJOS DARBO JĖGOS MIGRACIJOS ANALIZĖ

Šioje darbo dalyje yra siekiama išanalizuoti migraciją Baltijos šalyse pagal ekonomines migracijos teorijas. Duomenys yra lyginami ir apibendrinami su statistiniais Airijos bei Norvegijos rodikliais. Yra nagrinėjama migracijos nauda bei nuostoliai Baltijos šalyse ir ieškoma efektyvių migracijos problemų sprendimų būdų iš Airijos ir Norvegijos patirties.

2.1. Baltijos, Airijos ir Norvegijos šalių migracija

Baltijos valstybės. Kalbant apie Baltijos šalis, suprantame, kad tai Lietuva, Latvija ir Estija, tačiau Baltijos šalių regionui yra priskiriama ir daugiau valstybių. Baltijos regiono valstybių ekonominis svoris ES jau 2005 metais sudarė apie 6 proc. Europos Sąjungoje sukurtos pridėtinės vertės (DnB Nord, 2007, 8 p.) Remiantis 2007 metų statistiniais duomenimis trijų Baltijos šalių populiacija sudarė iš viso apie 7 milijonus gyventojų: Estijoje 1 342409, Latvijoje 2 281305 ir Lietuvoje 3384979 gyventojų (Estijos, Latvijos ir Lietuvos Statistikos Departamentas, 2007).

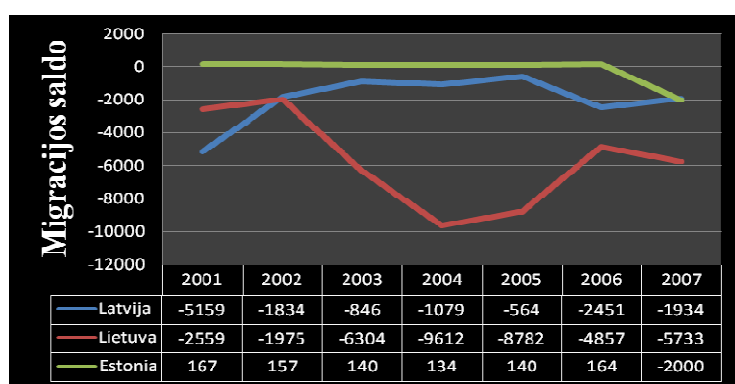
Lietuva, Latvija ir Estija yra laikomos „didelio mobilumo“ naujos Europos Sąjungos šalys. (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006). Per visą Sovietmečio laikotarpį Baltijos valstybių migracijos saldo buvo teigiamas, kadangi šiose valstybėse buvo apgyvendinami imigrantai iš Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos ir kitų žemių, kurios priklausė Tarybų Sąjungai. Tačiau po Nepriklausomybės atkūrimo situacija visiškai pasikeitė. Jau 1990 metais prasidėjo didžiulė emigracija, kuri Lietuvoje 1992 metais apėmė 21 tūkstantį, Latvijoje ir Estijoje 1993 metais 28 tūkstančius gyventojų. Po daugelio metų, kada migracijos saldo buvo teigiamas, jis tapo neigiamas visose Baltijos valstybėse. (Kancs, Kielyte, 2002, p.6) Pagrindinės šalys, į kurias buvo emigruojama yra Rusija, Ukraina ir Baltarusija. 6 pav. yra pateikiami Baltijos šalių migracijos saldo nuo 1960 iki 2000 metų.

Šaltinis: KANCS, A; KIELYTE, J (2002) Migration Movement in the Baltic States, p.6 - op.cit.: Eurostat (2001) and European Training Foundation (1999) Net migration in the Baltic states in Thousands, 1960-2000.

6 pav. Migracijos saldo nuo 1960 iki 2000 metų

6 paveikslu, yra siekiama parodyti, kad Baltijos valstybėse imigrantų kiekis buvo papildomas iš Tarybų Sąjungos šalių, siekiant palaikyti teigiama migracijos saldo. Kaip matome, neigiamas migracijos saldo Latvijoje ir Estijoje prasidėjo nuo 1990 metų, Lietuvoje nuo 1991 metų, o didžiausius šuolius padarė 1992 ir 1993 metais. Remiantis šiais statistiniai duomenimis, tik Lietuvoje migracijos saldo tampa teigiamas nuo 1997 metų, bet Estijoje ir Latvijoje neigiamas. Tokius pačius duomenis pateikia ir G.Černauskas (2000) nagrinėdamas Lietuvos, Latvijos ir Estijos socialinę – ekonominę raidą, tačiau duomenų tikslumu galima suabejoti. Remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis (2005, 2006) Lietuvos migracijos saldo nuo 1991 iki 2007 metų yra neigiamas. 7 pav. yra pateikiamas Lietuvos ir Latvijos migracijos saldo nuo 2001 iki 2007 metų.

Šaltinis: sukurta autorės pagal EUROSTAT (2007) Net migration, including corrections.

7 pav. Migracijos saldo nuo 2001 iki 2007 metų

Matome, kad Lietuvos migracijos saldo labai skiriasi nuo Latvijos ir Estijos, todėl galim teigti, kad Lietuva netenka daugiau darbo jėgos. Estijos migracijos saldo yra teigiamas visą, pavaizduotą laikotarpį, tačiau 2007 metais tampa neigiamas. Estijos duomenų tikslumu galima suabejoti, kadangi šie duomenys yra gauti iš Eurostat duomenų bazės ir jų nebuvo galima patikrinti, nes Estijos Statistikos Departamentas neteikia šios informacijos. Lietuvos ir Latvijos migracijos duomenys yra patikrinti su šalių nacionalinėmis statistikomis ir duomenys sutampa. 2001 metais, didžiausias neigiamas migracijos saldo buvo Latvijoje, Lietuvoje padėtis buvo geresnė, bet nuo 2003 metų, kreivė krenta žemyn.

Įstojimas į ES, sienų atsivėrimas ir laisvas kapitalo, darbo jėgos judėjimas paskatino didesnę gyventojų emigravimą, kuris 2004 metais, ypač pasireiškė Lietuvoje, truputi Latvijoje, o Estijoje poveikio nesimato. Kaip matome iš pateiktų dviejų grafikų (6 pav. ir 7 pav.) Baltijos šalyse didžiausius emigracijos šuolius sukėlė rusų, baltarusių grįžimas į savas žemes ir antras veiksnys -

įstojimas į ES. Tačiau neigiamą migracijos saldo įtakoja ir kiti veiksniai, kurie vadinami „stūmimo“ veiksniais, t.y. mažas darbo užmokestis, nepakankamos socialinės garantijos, nedarbo lygis ir pan.

2006 metais apklausus emigravusius lietuvius paaiškėjo, kad svarbiausias veiksnys lemiantis emigraciją iš Lietuvos yra mažas darbo užmokestis, negalėjimas rasti darbo nėra vienas iš pagrindinių „stūmimo“ veiksnių, tačiau tik vyresniems nei 36 metų asmenims, šis veiksnys yra vienas iš svarbiausių (Bakalauro darbas, 2006, p.60).

Latvijoje kaip ir Lietuvoje veikia tie patys „stūmimo“ veiksniai, t.y. mažas darbo užmokestis, beviltiškumo jausmas ir perspektyvų nematymas. (Woolfson, 2006, p.14 –op. cit.: Karnite, 2006). Nedarbo lygis, kuris devintame dešimtmetyje buvo vienas iš pagrindinių „stūmimo“ veiksnių, dabar pagal atliktus tyrimus, matome, kad nėra „stūmimo“ veiksnys. Nedarbo lygis sparčiai mažėja ir šalys susiduria ne su per dideliu nedarbu, bet su darbo trūkumu.

Tokios didžiosios kompanijos kaip BMW, Bosch, Siemens, Philips, IBM svarstė galimybes pradėti gamybą Latvijoje, bet visos kompanijos persigalvojo. Tokio apsisprendimo priežasčių yra keletas, tačiau viena iš pagrindinių - darbo jėgos trūkumas, pvz. BMW kompanijai reikėtų mažiausiai 2500 kvalifikuotų specialistų. Darbo jėgos trūkumas jaučiamas ir kituose sektoriuose, kaip medžio apdirbimo ir maisto pramonėje, telekomunikacijų srityje. Užsiminama ir apie mažėjantį gyventojų skaičių, kurį įtakoja ne tik didžiulis emigracijos srautas, bet ir mažas gimstamumas. Latvijoje yra mažinamas mokyklų skaičius dėl sumažėjusio mokyklinio amžiaus vaikų skaičiaus (Lulle, 2003, p.22). Lietuvoje situacija irgi panaši, gyventojų mažėja, vis daugiau darbdavių susiduria su darbo jėgos stoka ir priversti importuoti ją iš kitų Europos šalių, kur jėga yra pigesnė pvz. Baltarusijos, Ukrainos ir netgi Kinijos.

Baltijos šalys dėl migracijos netenka kvalifikuotų darbuotojų, specialistų, kurių praradimas šaliai brangiai kainuoja. Visų pirma, tai mažina šalies konkurencingumo lygį, o tokioms šalims, kurios dabar yra ekonominėje augimo stadijoje tai yra labai svarbu.

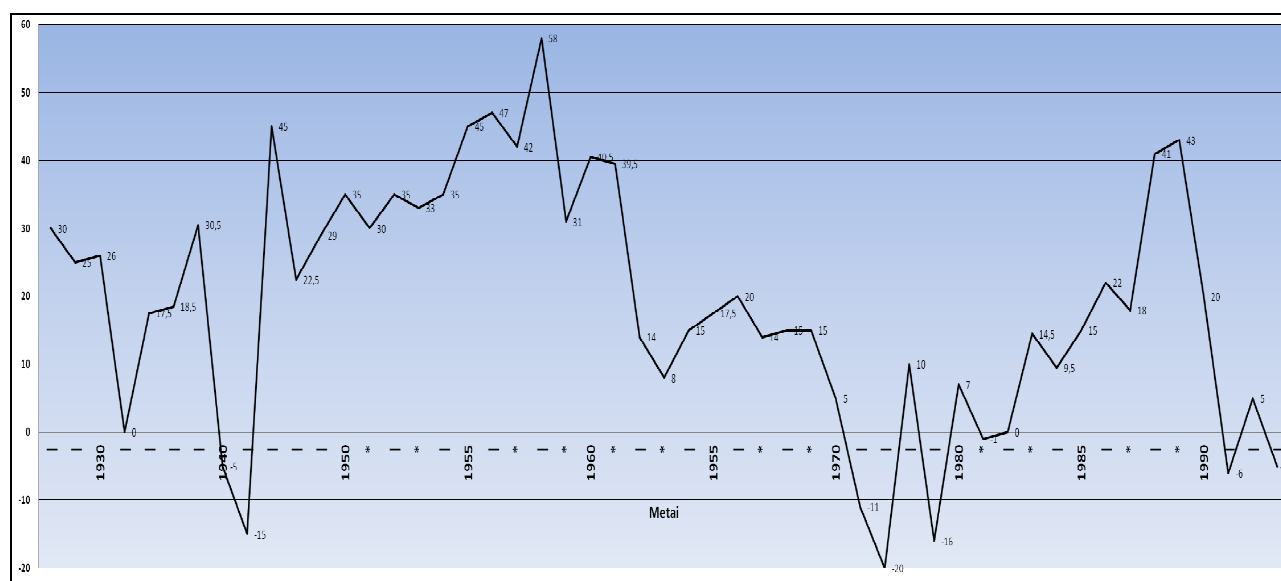
Estijai šios problemos taip pat nesvetimos, šalis susiduria su kvalifikuotų darbuotojų netekimo problema. Kvalifikuoti darbuotojai nurodo tokias pačias išvykimo priežastis kaip ir kiti emigrantai, t.y. didesnę darbo užmokestį, geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas ir norą įgyti patirties. Apklausus Estijoje medicinos darbuotojus paaiškėjo, kad norintys išvykti į kitas šalis padirbėti, tikisi gauti tris ar keturis kartus didesnę atlyginimą, ketvirtadalis sutiktų išvykti tik tada, jeigu gautų mažiausiai šešis kartus didesnę atlyginimą.(Võrk, Priinits, Kallaste, 2004 p.4)

Airija. Lietuvoje, Airija yra kaip pavyzdys, iš kurio galima pasimokyti. Lyginant Lietuvą su Airija, galima rasti daug panašumų: yra tokioje pačioje geografinėje zonoje, panašios gyventojų skaičiumi ir ekonomine raida. „Lietuvoje aktuali emigracijos problema Airiją kamavo daugiau nei 150 metų, iki pat praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio. Airijai sekasi gerai, todėl prieš 20 ar 30

metų šalį palikę emigrantai grįžta. Taip pat įvyks ir Lietuvoje” teigia Airijos prezidentė Mary McAlees. Iš Airijos gali pasimokyti ne tik Lietuva, bet ir kitos Baltijos valstybės.

1803 metais įtraukus Airiją į D.Britanijos sudėtį, žmonių gyvenimas nepagerėjo. Blogos gyvenimo sąjungos, priklausomybė nuo britų, nesantarpė tarp katalikų ir protestantų paskatino didelį skaičių gyventojų palikti savo šalį. Taikiniu tapo JAV. Nuo 1820 iki 1860 airiai sudarė apie trečdalį visų imigrantų JAV valstybėje. Britai, norėdami nukreipti emigraciją nuo JAV - į Kanadą, nustatė mažesnes bilietų kainas. Todėl daugelis airių plaukdavo iš pradžių į Kanadą, o paskui emigruodavo į JAV (Chao, Spencer, 2007). 1845 Airija ištyko kita rimta problema-badmetis, nederliaus metai. Šalis neteko daugiau kaip 1 mln. žmonių, o likusieji norėjo bėgti, emigruoti, nes geresnių galimybių nesimatė. Imigrantų skaičius JAV valstybėje dar daugiau išaugo ir sudarė apie du milijonus. Emigracija iš Airijos tęsiasi ir po Pilietinio karo, vyko šeimos narių persikėlimas pas išvykusius. Yra apskaičiuota, kad beveik 3.5 milijonai airių persikėlė į JAV nuo 1820 iki 1880 metų. (Chao, Spencer, 2007)

Migracijos tyrimai rodo, kad emigruoja ne patys neturtingiausiai, kadangi reikia turėti piniginių lėšų nusipirkti bilietams ir kitoms su persikėlimu susijusioms išlaidoms padengti. Manoma, kad retas kuris paliko Airiją, priklausė neturtingiausiai visuomenės klasei. (Skeldon, 2005, p. 255). 8 pav. yra pavaizduojami migracijos šuoliai Airijoje nuo 1926 iki 1996 metų.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal KEARNEY, I. (1998) Is there a stable migration equation for Ireland, p.3

8 pav. Migracijos saldo nuo 1926 iki 1996 metų (tūkstančiais)

8 pav. kreivė, vaizduojanti migraciją yra gana šuoliuojanti, 1942 m. yra pastebimas spartus kritimas ir kilimas, kuris išlaikė teigiamą migracijos saldo iki 1970 metų. Nuo 1972 iki 1981 m. Airija neteko 106,500 gyventojų. 1975 metais padėtis pradėjo gerėti, tačiau 1980 m. pastebimas kritimas, kurį įtakojo ekonominis nuosmukis. Nuo 1960 iki 1970 vidutinis išsilavinimo lygis

padidėjo, todėl didėjo kvalifikuotų darbuotojų migracija. Į Jungtinę Karalystę išvyko apie 44 proc., į kitas ES šalis- 14 proc., į JAV- 14 proc. ir apie 27 procentus į kitas pasaulio šalis. Apie 18-30 proc. emigravusių turėjo aukštąjį išsilavinimą ir tik mažiau negu 10 proc. emigravusių turėjo vidurinį išsilavinimą. Kvalifikuotų darbuotojų emigracija padidėjo ne tik dėl išaugusio išsilavinimo vidurkio, bet ir dėl „atrinktos“ migracijos strategijos. Migracija, mažesni išsilavinimą turintiems gyventojams, neatsipirkdavo. Migracijos taisyklė teigia, kad asmuo migruos tik tada, jeigu nauda viršys migracijos kaštus. Kvalifikuotų darbuotojų emigruodavo daugiau, kadangi gaunama nauda, pvz. didelis darbo užmokestis kompensuodavo patiriamus kaštus.(Mansoor, Qwillin, 2007, p.89)

Kaip prekybos liberalizavimo pasekmė 1990 metais Airija tapo vis labiau patrauklesnė užsienio investuotojams. Airijos ekonomika pradėjo sparčiai augti ir tokiu būdu skatinti emigrantus grįžti atgal. Tie emigrantai, kurie sugrįžo atgal ir panaudojo įgytas žinias bei patirtį galėjo gauti 10 procentų didesnę atlyginimą negu tie, kurie nebuvo išvykę. Dėka greito ekonominio augimo Airija tapo darbo jėgą traukianti šalis. (Mansoor, Qwillin, 2007, p.89)

Remiantis 2007 metų statistiniais duomenimis, teigiama, kad gyventojų skaičiaus augimas Airijoje yra sparčiausias ES. Nuo 2006 metų balandžio mėnesio iki tokio pačio laikotarpio 2007 metais yra užfiksuotas gyventojų skaičiaus padidėjimas 2,5 procento. Migracijos statistiniai duomenys taip pat nurodo, kad imigracija į šalį yra didėjanti. 1987 metais į Airiją imigravo 17 200 žmonių, 1990 metais – 33 300, o 2007 m.- 109 500 žmonių. (Central Statistics office Ireland, 2007)

Lygindami Airija su Baltijos valstybėmis galime pastebėti, kad Airija įstojo į ES 1973 metais, kai migracijos saldo buvo neigiamas, nuo 1979 jis pradėjo kilti ir tik apie 1982 m. pasidarė teigiamas. Nuo Baltijos šalių įstojimo į ES dar nepraėjo 4 metai, remiantis Airijos pavydžiu dar yra per anksti tikėtis didelių rezultatų, reikia daugiau laiko. Pasak Airijos prezidentės pagrindinės priemonės, kurios paskatino ekonomikos vystymąsi ir savo ruožtu migracijos mažinimą buvo: gausios investicijos į švietimą ir didelis dėmesys technologinėms naujovėms. (McAlees, 2007, p.1) Airijos patarimas Latvijai :” *If we were to give any advice to Latvia..... it would be to invest in people, and that will pay benefits in the long term*” (Woolfson, 2006, p. 3 - op.cit.: Irish Deputy PM at seminar 2006) ”Jeigu mes turėtume duoti Latvijai patarimą, tai būtų jis toks: investuokit į žmones ir jums tai atsipirks ateityje.”

Norvegija. Kiekviena šalis turi savita istoriją, Norvegija - ne išimtis. Lietuvos ir Lenkijos unija primena Norvegijos ir Danijos sąjungą, kuri truko nuo 1300 iki 1814 m., daugiau kaip 400 metų. 1813 metais buvo aišku, kad Napoleonas pralaimės karą, o Danija buvo Prancūzijos pusėje, todėl konferencijos metu Vokietijoje buvo nutarta, kad Švedija gaus teisę perimti Norvegiją. Unija tarp Švedijos ir Norvegijos truko iki 1905 metų ir šalis tapo vėl nepriklausoma (Ellingsen, Mac Donald, 2000, p.88)

Iki 1850 metų Norvegiją galima būtų vadinti Europos pakraščiu, kurioje vyko mažai pokyčių, nedidelė migracija. Didžioji dalis gyventojų vertėsi žuvininkyste ir žemdirbyste. Gyventojų skaičiaus augimas sukėlė tam tikras problemas: žemės trūkumas, darbo jėgos perteklius. Šių problemų atsiradimas, paskatino gyventojus ieškoti kitokių pragyvenimo šaltinių. Daugelis gyventojų pradėjo kraustytis iš kaimų - į miestus arba emigruoti į Jungtines Amerikos Valstijas. Prasidėjęs žmonių judėjimas, davė paskatas pramonės industrializacijai. Gamybos mašinų, traukinių, laivų panaudojimas, padarė darbą efektyvesnį, fabrikai galėjo būti statomi nebūtinai prie pakrančių, bet ten kur yra reikalingos žaliavos (Wikipedia, 2008). Taigi, Norvegijos ekonomika pradėjo augti, šalis įsiliejo į tarptautinę prekybą, kas skatino šalių bendradarbiavimą ir tarptautinę migraciją. Dėl istorinės praeities ir geografinės padėties, didžiąją imigrantų dalį Norvegijoje sudarė švedai, 1910 metais buvo daugiau kaip 30 000, o 1920 metais apie 42 000 švedų (Fuglerud, 2001, p.111).

1940 metais, Antrojo Pasaulinio karo metu, Norvegija buvo okupuota Vokietijos. Okupacija truko iki 1945 metų. Gyventojai, kurie rodė pasipriešinimą buvo suimti, daugelis pabėgo į Švediją ir Angliją. Tokia migracija buvo įtakojama politinių motyvų (Wikipedia, 2008).

1962 metais, JAV paprašė Norvegijos leidimo, ieškoti naftos Šiaurės jūroje. Leidimas buvo duotas, tačiau daugelis nesitikėjo, kad ieškojimas duos rezultatų. Po beveik 8 metų ieškojimų, naftos telkiniai buvo rasti ir Norvegijos istorijoje įvyko perversmas, prasidėjo spartus ekonomikos kilimas (Det norske olje-eventyret 1965-2000, 2008).

7 lentelėje yra pateikiamas Norvegijos migracijos saldo.

7 lentelė

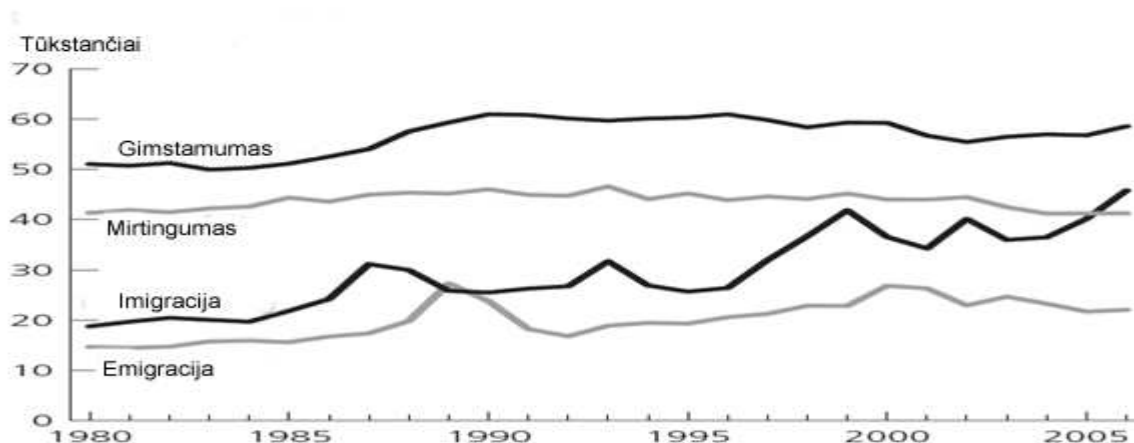
Norvegijos migracijos saldo

Metai	Migracijos saldo iš viso	Norvegijos piliečių migracijos saldo
1951-1955	-1994	_____
1956-1960	-1974	_____
1961-1965	-411	-1840
1966-1970	853	-1739
1971-1975	4835	-10
1976-1980	4143	-383
1981-1985	5038	-1026
1986-1990	6324	-3832
1991-1995	8919	31
1996-2000	11 805	-1453
2001-2005	13 613	-1165
2005	40 148	-288
2006	45 776	-1212
2007	39 652	-512

Šaltinis: sudaryta autorės pagal STATISTISK SENTRALBYRÅ (2007) Immigration and emigration. 1951-2007, p.1

Iš 7 lentelės matome, kad Norvegijos bendras migracijos saldo tapo teigiamas nuo 1966 metų, kada pradėjo kilti ekonomikos lygis, kurį paskatino naftos atradimas. Nuo 1951 iki 1966 m. migracijos saldo yra neigimas, nes šalyje veikė „stūmimo“ veiksniai: mažas darbo užmokestis, blogos gyvenimo sąlygos ir pan. Norvegijos piliečių migracijos saldo yra pateikiamas tik nuo 1951 metų ir pagal turimus duomenis, matome, kad pradeda mažėti. Tačiau, reikia atkreipti dėmesį, kad Norvegijos piliečių migracijos saldo visais laikotarpiais yra neigiamas, išskyrus 1991-1995 laikotarpį. 2006 metai Norvegijai, populiacijos augimo atžvilgiu yra vieni iš sėkmingiausių, kadangi migracijos saldo pasiekia rekordinį lygį ir yra lygus 45 776 (7 lentelė).

9 pav. kreivės parodo gimstamumo, mirtingumo, imigracijos ir emigracijos kitimo rodiklius skirtingais metų laikotarpiais. Nuo 1980 iki 2006 metų gimstamumo ir imigracijos kreivės rodo žymų padidėjimą, mirtingumo kreivė išlieka be didelių svyravimų, emigracijos kreivė taip pat, nors 1988-1990 metais buvo padidėjusi. Ši emigracijos padidėjimą galima paaiškinti dėl Norvegijoje vykusio ekonomikos nuosmukio.

Šaltinis: STATISTISK SENTRALBYRÅ (2007) Økonomiske analyser 1/2007, p.122

9 pav. Norvegijos populiacijos pokyčiai

Taigi, imigracijos ir gimstamumo rodiklių padidėjimas sudarė visas sąlygas Norvegijos populiacijos padidėjimui. Statistikos Departamento duomenimis, 2007 metais Norvegijoje gyvena imigrantai iš 213 skirtingų pasaulio šalių. Pagrindines imigrantų grupes sudaro: prieglobsčio ieškantys politiniai ir karo pabėgėliai, studentai, darbo jėga, šeimos narių persikėlimas. Iš viso yra 460 000 imigrantų, kurie sudaro 9,7 procentus visų gyventojų. 56 000 imigrantų yra iš kitų Skandinavijos valstybių, 57 000 iš Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos, 48 000 iš Rytų Europos naujų ES šalių, 52 000 iš kitų Rytų Europos šalių, 246 000 iš Turkijos, Afrikos, Pietų ir Lotynų Amerikos (Statistisk Sentralbyrå, 2007). 10 pav. yra pateikiamas migracijos saldo Norvegijoje suskirstytas pagal šalis. Duomenys yra 2007 metų.

	Imigracija	Emigracija	Migracijos saldo
Kitos šalys	45 776	22 053	23 723
Lenkija	7 425	585	6 840
Vokietija	2 281	715	1 566
Švedija	3 358	2 065	1 293
Lietuva	1 332	236	1 096
Somalija	1 199	185	1 014
Tailandas	1 053	155	898
Filipinai	1 057	204	853
Rusija	1 075	260	815
Irakas	925	159	766
Afganistanas	598	35	563
Nyderlandai	780	251	529
Birma	524	3	521
Didžioji Britanija	971	555	416
Indija	564	177	387
Pakistanas	485	169	316
Kinija	607	295	312
Norvegija	8 351	9 563	-1 212
Kitos šalys	13 191	6 441	6 750

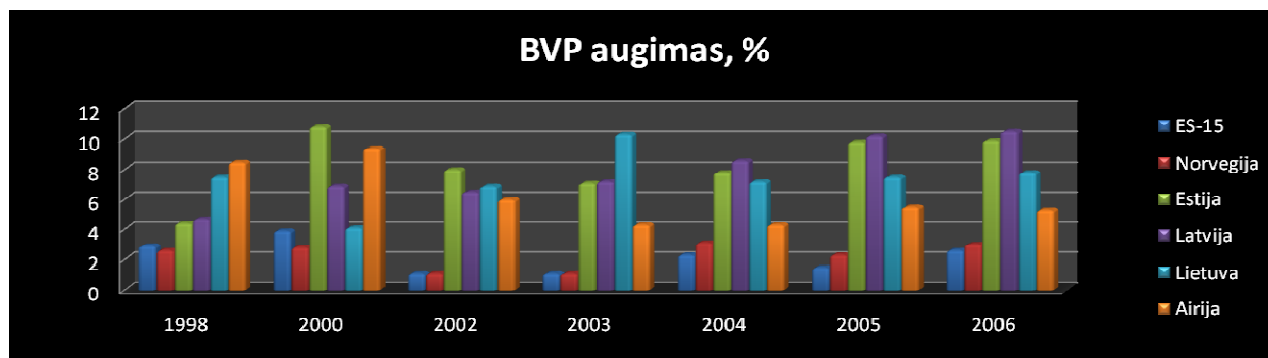
Šaltinis: STATISTISK SENTRALBYRÅ (2007) Økonomiske analyser 1/2007, p.122

10 pav. Migracijos duomenys Norvegijoje

Kaip matome iš pateikto pavyzdžio, (10 pav.) didžiausia migracija vyksta tarp pačių Norvegijos piliečių ir migracijos saldo yra neigiamas. Analizuojant kitas imigrantų grupes, Lenkija yra pirmoje vietoje, o Lietuva užima ketvirtą vietą. 10 pav. yra pateikiamas migracijos saldo pagal imigrantų ir emigrantų skaičių, neatsižvelgiant į kiekvienos šalies dydį pagal gyventojų skaičių. 10 pav. Latvijos ir Estijos nėra, kadangi Norvegijoje yra ne daug imigrantų iš šių šalių. Jeigu įvertintume Lietuvos gyventojų skaičių ir tai, kad čia (10 pav.) yra išdėstomos viso pasaulio valstybės pagal imigrantų skaičių, galime teigti, kad lietuviai migruoja daugiau negu kaimyninės šalys - Latvija ir Estija.

2.2 Baltijos šalių, Airijos ir Norvegijos ekonominių rodiklių analizė

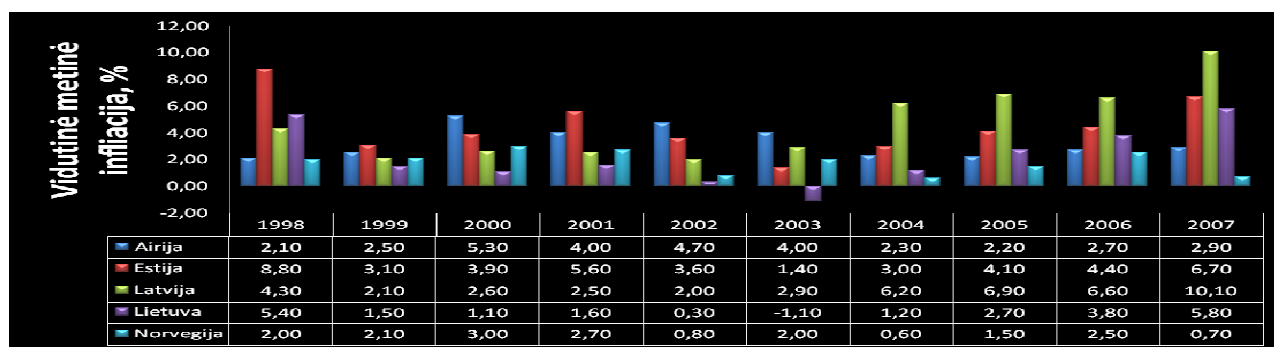
Kaimyninių valstybių ekonominių rodiklių analizė yra naudinga šalims, kadangi leidžia įvertinti šalių pažangos rodiklius, siekti konkurencingumo, tarpusavio bendradarbiavimo. Analizuodami Lietuvos, Latvijos ir Estijos, Norvegijos ir Airijos ekonominę padėtį, apžvelgsime bendrą vidaus produkto augimą, nedarbo lygį, infliaciją, darbo užmokesčio dydį. Nedarbo lygis ir darbo užmokestis yra priskiriami prie pagrindinių emigraciją įtakančių veiksnių, todėl mes bandysime įvertinti jų įtaką Baltijos šalių migracijos srautams. 11 pav. yra parodomas BVP augimas nuo 1998 iki 2006 metų.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ČESNAVIČIUS, D. (2007). Baltijos šalių socialinis ekonominis palyginimas, p.2

11 pav. BVP augimas, proc.

Matome, kad didžiausias BVP augimas yra pastebimas Baltijos, sparčiai besivystančiose šalyse. Didžiausias BVP augimas Lietuvoje buvo 2003 metais, kuris sumažėjo iki 7,8 procentų 2006 metais, bet Latvija kaip tik šiais metais pasiekė didžiausią augimą. Norvegijos BVP 2006 metais pasiekė 3 procentus, tačiau lyginant su Baltijos šalimis tai yra labai mažas procentas. Galima teigti, kad ekonomiškai stipriose šalyse BVP produkto augimas nėra toks didelis lyginant su šalimis, kurios yra ekonomikos augimo ir spartaus vystymosi stadijoje. 12 pav. yra pateikiama vidutinė metinė infliacija, išreikšta procentais. Vidutinė metinė infliacija parodo dvylikos paskutinių mėnesių ir atitinkamų ankstesnių dvylikos mėnesių vidutinio kainų lygio santykio pokytį (Lietuvos Statistikos Departamentas, 2008)

Šaltinis: sukurta autorės pagal EUROSTAT (2007) Inflation rate - Annual average rate of change in Harmonized Indices of Consumer Prices.

12 pav. Vidutinė metinė infliacija, proc.

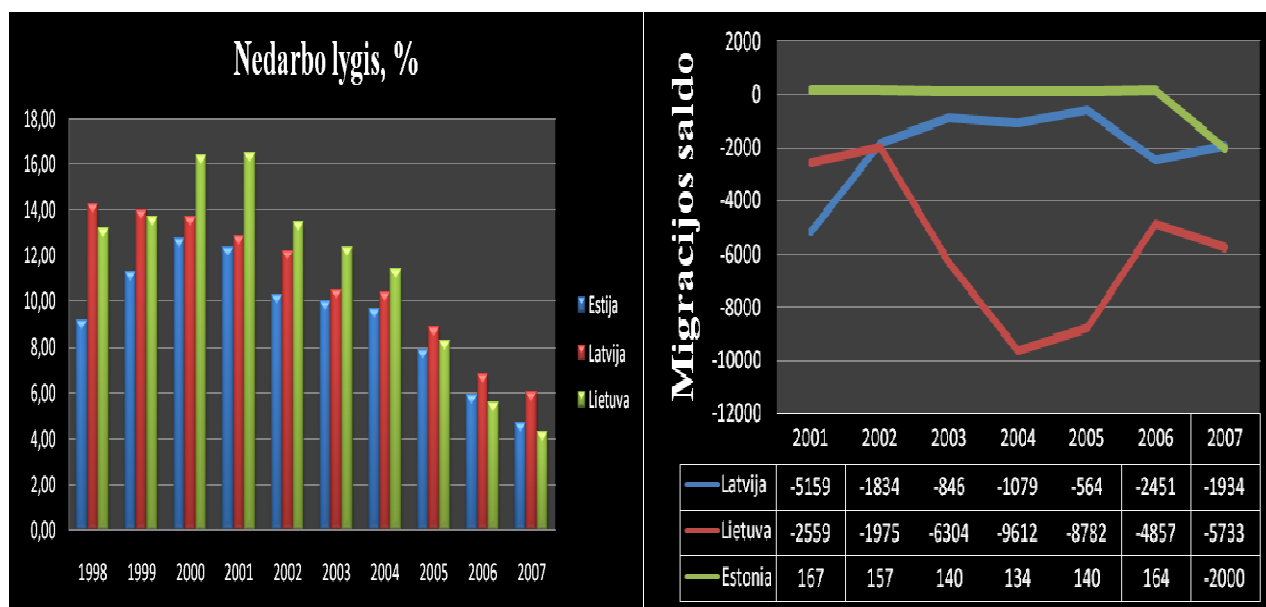
Lietuva nuo 1999 metų, lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis, Airija ir Norvegija, turėjo mažiausią vidut. met. infliaciją, kuri 2003 m. buvo neigiama ir lygi $-1,10$ proc, bet sekančiais metais prasidėjo kilimas. 1998 metais Estija turėjo didžiausią vidutinę metinę infliaciją Baltijos šalyse (8,8 proc.), o 2004 metais sumažėjo iki 1,4 proc. Latvijoje vidut. met. infliacija pradėjo didėti nuo 2004 metų ir 2007 metais siekė 10,10 proc. Lietuva, lyginant su kitomis Baltijos šalimis, turėjo

mažiausią, gana pastovią vidut. metinę infliaciją. 2007 metais yra pastebimas infliacijos augimas visose Baltijos valstybėse.

Airija, kuri priskiriama prie stiprios ekonomikos šalių, turėjo gana šuoliuojantį infliacijos lygį, kuris buvo pakilęs net iki 5,3 procentų. 2004 metais vidutinė metinė infliacija Airijoje buvo 2,3 ir sekančiais metais išlaikė panašias pozicijas. Norvegijoje vidutinė metinė infliacija nuo 1998 metų iki 2007 metų nebuvo didesnė negu 3 proc., o 2002 metais yra pastebima labai maža infliacija, kaip ir Lietuvoje, kuri lygi 0,8 proc.

Galima teigti, kad stabilios ekonomikos šalyse infliacija neturėtų būti didelė ir laipsniškai šuoliuojanti.

13 pav. yra pateikiamas nedarbo lygis Baltijos šalyse ir migracijos saldo Baltijos šalyse.

Šaltinis: sukurta autorės pagal EUROSTAT (2007) Net migration, including corrections; EUROSTAT (2007) Unemployment rate – total.

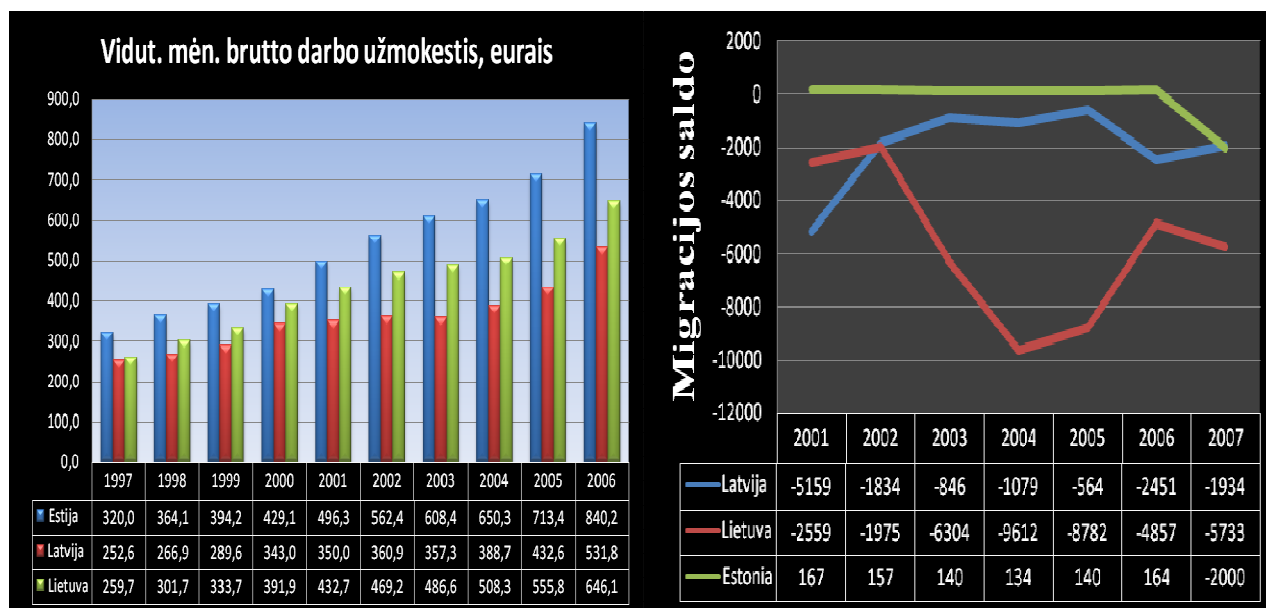
13 pav. Nedarbo lygis ir migracijos saldo Baltijos šalyse

Didžiausias nedarbo lygis 2000 metais Lietuvoje, tačiau iki 2007 metų jis sparčiai sumažėjo. Latvijoje nedarbo lygis buvo mažesnis, tačiau per pastaruosius metus, lyginant su Lietuva, jis tiek daug nesumažėjo ir Latvija 2007 metais pirmavo Baltijos šalyse pagal nedarbo lygį. Jeigu pažvelgsime į migracijos srautus, tai pastebėsime, kad Latvijoje migracija buvo didesnė arba beveik lygi Lietuvai iki 2002 metų. Sekančiais metais pastebimas spartus emigracijos padidėjimas Lietuvoje, kuris pasiekė aukščiausią tašką 2004 metais, kada Lietuva įstoja į ES. Latvijos įstojimas į ES nesukėlė tokių didelių permainų migracijoje, pastebimas tik nedidelis padidėjimas. Lietuvoje nedarbo lygis mažėjo 2003 metais, bet emigracija labai stipriai išaugo, tačiau 2005 metais mažėjant nedarbo lygiui mažėja ir migracija. Nagrinėjant Latvijos statistinius duomenis, matome, kad

nedarbo lygiui 2005 metais sumažėjus, emigracija iš Latvijos sumažėjo, bet 2006 m. padidėjo. Estijos kreivė, vaizduojanti migracijos saldo yra mažai kintanti, tik 2007 metais, pastebimas kritimas, kai migracijos saldo tampa neigimas ir lygus –2000, tačiau darbo lygis tais pačiais metais Estijoje sumažėjo nuo 5,9 iki 4,7 proc.

Taigi, analizuodami šiuos statistinius duomenis, mes negalime teigti, kad nedarbo lygis turi tiesioginę priklausomybę migracijos mastui.

14 pav. pateikiama migracijos ir darbo užmokesčio statistiniai duomenis.

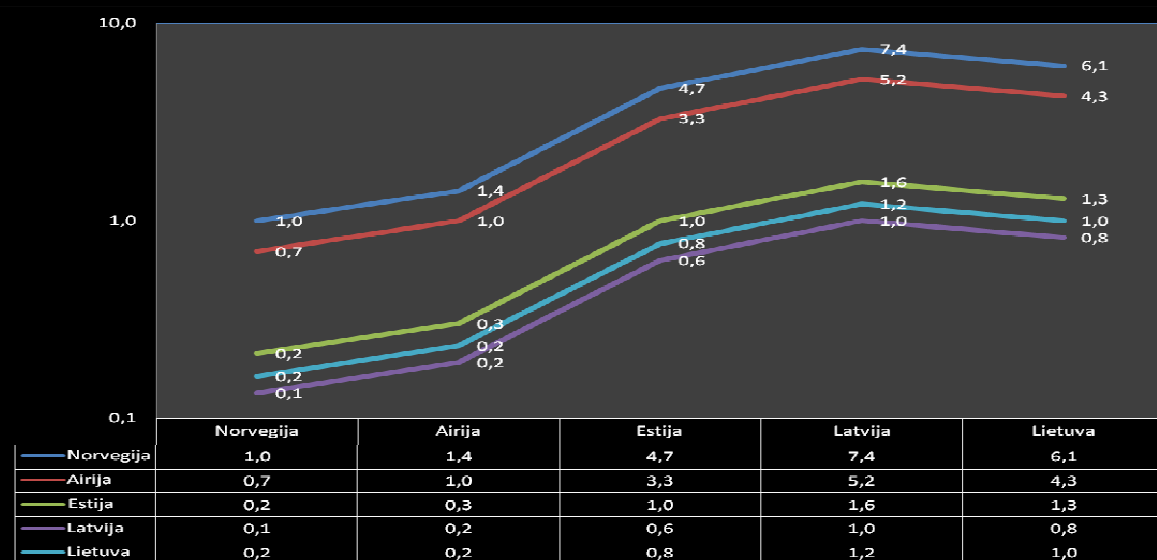
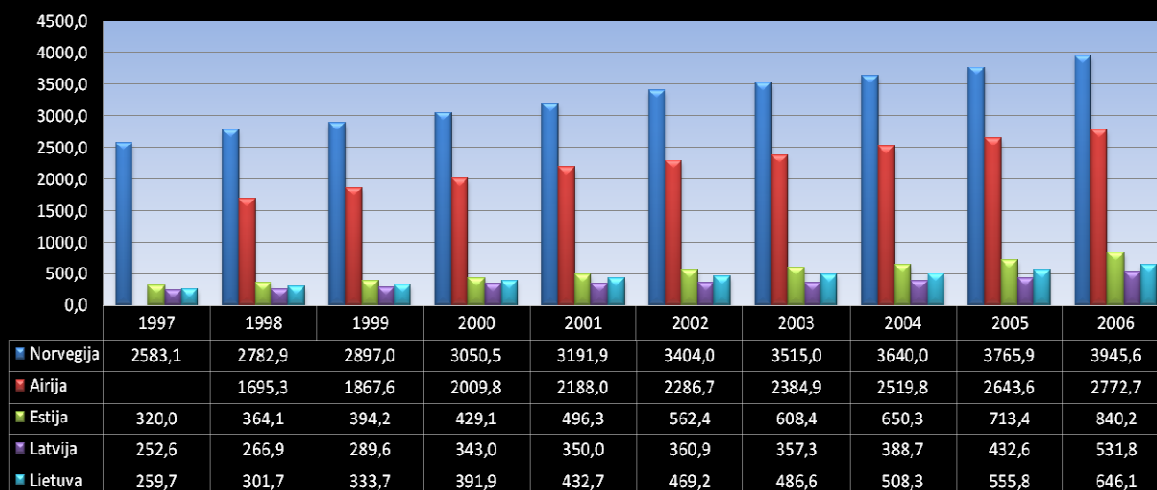

Šaltinis: sukurta autorės pagal EUROSTAT (2007) Net migration, including corrections. EUROSTAT (2007) Monthly labour costs – EUR.

14 pav. Vidut. mėn. neto darbo užmokestis eurai ir migracijos saldo Baltijos šalyse

14 pav. yra siekiama parodyti, kaip keičiantis darbo užmokesčiui šalyse, kinta migracijos saldo. Mažas darbo užmokestis yra laikomas pagrindiniu „stūmimo“ veiksniumi. Baltijos šalyse darbo užmokestis didėja, tačiau išlieka vis tiek dar didelis skirtumas lyginant su kitomis valstybėmis, būtent todėl vyksta didelė emigracija ir migracijos saldo Latvijoje bei Lietuvoje yra neigiamas. Sparčiausiai darbo užmokestis auga Estijoje, paskui Lietuvoje ir Latvijoje. Latvijoje darbo užmokestis yra mažesnis negu Lietuvoje, tačiau emigracijos mastai yra mažesni negu Lietuvos. Taigi, migraciją gali didinti bei stabdyti ir kiti veiksniai, pvz. patriotizmas ir meilė savo šaliai, saugumo jausmas ir pan. 15 pav. yra pateikiami darbo užmokesčio skirtumai Baltijos šalyse, Airijoje ir Norvegijoje.

Vidut. mėn. brutto darbo užmokestis, eurai

Šaltinis: sukurta autorės pagal EUROSTAT (2007) Net migration, including corrections. STATISTISK SENTRALBYRÅ (2007) Heltidsansatte. Gjennomsnittlig månedslønn, etter kjønn og aldersgruppe. CENTRAL STATISTICS OFFICE IRELAND (2007) Public Sector average weekly earnings. EUROSTAT (2007) Monthly labour costs – EUR.

15 pav. Vidut. mėn. bruto darbo užmokesčio skirtumai tarp šalių

Matome, kad yra didelis darbo užmokesčių skirtumas tarp Baltijos šalių, Airijos ir Norvegijos. Didžiausias vidut. bruto darbo užmokestis yra Norvegijoje, kuris nuo 1997 iki 2006 metų padidėjo 1362,5 EUR. 15 pav. kreivės parodo, kiek kartų skiriasi darbo užmokesčiai tarp šalių, yra naudojami 2007 metų duomenys. Pvz. Norvegijos darbo užmokestis yra 1,4 kartus didesnis negu Airijos ir 6,1 karto didesnis negu Lietuvos arba Lietuvos darbo užmokestis sudaro 0,2 viso Norvegijoje gaunamo darbo užmokesčio.

Pasinaudojus turimais statistiniais duomenimis apskaičiuosime koreliaciją tarp darbo užmokesčio ir emigracijos. Koreliacijos koeficientas (R) parodo priklausomybės ryšį tarp kintamųjų ir įgyja reikšmes nuo -1 iki 1. Kuo arčiau vieneto, tuo ryšys stipresnis (Sakalauskas, 2003, p.144)

Koreliacijos koeficientui apskaičiuoti tarp emigracijos ir darbo užmokesčio naudosime duomenis Latvijos statistinius duomenis nuo 1997 metų (Latvijos Statistikos Departamentas, 2008).

	1	2
	Emigracija	Vidut. men. bruto darbo užmokestis, eurais
1997	12333	252,6
1998	8874	266,9
1999	5898	289,6
2000	7131	343
2001	6602	350
2002	3262	360,9
2003	2210	357,3
2004	2744	388,7
2005	2450	432,6
2006	5225	531,8

Šaltinis: sukurta autorės pagal LATVIJAS STATISTIKA (2008) International Long-Term migration; EUROSTAT (2007) Monthly labour costs – EUR.

16 pav. Pradiniai duomenys

Atliekame skaičiavimus su Statistikos programa ir gauname koreliacijos koeficientą (R).

Multiple Regression Results	
Dependent: Emigracija	Multiple R = ,60353736
No. of cases: 10	R² = ,36425734
	adjusted R² = ,28478951

Šaltinis: sudaryta autorės

17 pav. Koreliacijos tarp emigracijos ir darbo užmokesčio apskaičiavimas

Koreliacijos koeficientas yra 0,60, todėl galim teigti, kad yra priklausomybė tarp emigracijos ir vidut. mėnesinio darbo užmokesčio, bet ryšys nėra stipus. Statistiniai skaičiavimai nerodo didelio priklausomybės ryšio tarp šių kintamųjų, kadangi darbo užmokestis auga mažais tempais ir vis dar išlieka didelis skirtumas tarp darbo jėgą „stūmiančių“ ir „traukiančių“ šalių darbo užmokesčio lygio.

Lygindami Baltijos šalių ekonominius rodiklius su Norvegija ir Airija, matome, kad ekonomika sparčiai auga, didelis nedarbo lygis jau nėra problema, bet priešingai šalys susiduria su darbo jėgos trūkumu. Lyginant Estiją su kitomis Baltijos šalimis, galim teigti, kad ši šalis turi geriausias ekonominius rodiklius. Gaila, kad Estijos Statistikos Departamentas nepateikia migracijos statistinių duomenų, kurie yra labai reikalingi analizei, tačiau Estijoje darbo jėgos emigracija nėra akcentuojama kaip didelė problema Lietuvoje ir Latvijoje.

Airija, kaip pavyzdys, yra labiau priimtinesnis Baltijos šalims negu Norvegija. Jeigu lygintume Airijos ekonominius rodiklius prieš įstojimą į ES su Baltijos valstybių rodikliais, tai galim teigti, kad Airija buvo blogesnėje ekonominėje padėtyje. Aštuntojo - devintojo dešimtmečio sandūroje

Airijoje infliacija siekė 20 proc., nedarbas buvo didesnis nei 20 proc. 1973 m. bendrasis vidaus produktas (BVP) vienam gyventojui siekė vos 64 proc. ES vidurkio. Airija nuo 1973 iki 2004 m. iš ES gavo didelę paramą apie 55 milijardus eurų. Airija gautas lėšas panaudojo šiose srityse: žmogiškasis kapitalas, infrastruktūra ir gamybos sektorius. (Andrikienė, 2006, p.1). Reikia tikėtis, kad ir Baltijos valstybės sėkmingai išnaudos gaunamą finansinę paramą ir sparčiai augantis ekonominis lygis sustabdys emigraciją.

Išnagrinėję Baltijos šalių ekonominius ir migracinius rodiklius galime patikrinti pirmąją hipotezę:

H₁ - Pagrindinis „stūmimo“ veiksnys Baltijos šalyse – mažas darbo užmokestis.

Ši hipotezė pasitvirtina, kadangi Baltijos šalys yra panašios ekonominiu išsivystymu, demografiniais, geografiniais ir istoriniais bruožais, todėl galime teigti, kad veiksniai įtakojantys darbo jėgos migraciją šiose šalyse yra panašūs. Analizuodami Vörk, Priinits, Kallaste (2004, p.4) ir Woolfson (2006, p.14) autorių darbus išsiaiškinome, kad Estijoje ir Latvijoje veikia tokie patys „stūmimo“ veiksniai kaip ir Lietuvoje: mažas darbo užmokestis, noras turėti geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas, perspektyvų nematymas. 2006 metais atlikto tyrimo metu buvo nustatyta, kad pagrindinis „stūmimo“ veiksnys iš Lietuvos yra mažas darbo užmokestis (Bakalauro darbas, 2006, p.49). Koreliacijos apskaičiavimas (17 pav.) neparodo stipraus ryšio tarp emigracijos masto ir darbo užmokesčio, kadangi yra labai dideli skirtumai tarp gaunamo darbo užmokesčio Baltijos šalyse ir Norvegijoje bei Airijoje. (15 pav.) Remiantis šiais faktais galime teigti, kad hipotezė pasitvirtina.

2.3 Emigracija iš Baltijos šalių į Norvegiją ir Airiją

Kaip matome iš atliktos ekonominės Baltijos šalių analizės, pagrindiniai „stūmimo“ veiksniai yra ekonominiai, t.y. mažas darbo užmokestis, mažesnės socialinės garantijos, didelis nedarbo lygis jau nėra problema, priešingai šalys susiduria su darbo jėgos trūkumu. 2007 metais Lietuvoje ir Estijoje nedarbo lygis buvo vienas iš mažiausių ES. (Eurostat, 2007, p.1). Darbo jėgos trūkumas skatina darbdavius ieškoti pigios darbo jėgos iš silpnesnės ekonomikos šalių. Toks mąstymas Baltijos šalyse gali padėti išspręsti darbo jėgos trūkumo problemas ir kartu skatinti emigraciją, nes darbdaviai gaudami pigią darbo jėgą nenorės gerinti darbo sąlygų ir kelti darbo užmokesčių.

Norvegijoje ir Airijoje veikia priešingi traukos veiksniai, didesnis darbo užmokestis, geresnės socialinės garantijos, geresnės galimybės poreikių realizavimui. Į Norvegiją imigruojama dėl didelio darbo užmokesčio, aukšto gyvenimo lygio, gerų atsiliepimų apie šalį (Bakalauro darbas, 2006, p.56)

Imigrantai Norvegijoje. 18 pav. yra pateikiami statistiniai duomenys kiek imigravo į Norvegiją tik iš Rytų Europos. Matome, kad Lenkija kaip ir 10 pav. yra pirmoje vietoje, Lietuva pakyla iki antros vietos, o Latvijos ir Estijos duomenys ne daug skiriasi nuo kitų valstybių. Lietuva, pagal imigrantų skaičių, pirmauja tarp Baltijos šalių.

Rytų Europa iš viso	12317
Imigrantai Norvegijoje	
Slovakija	317
Serbija ir Juodkalnija	425
Lietuva	1332
Estija	232
Lenkija	7425
Rusija	1075
Latvija	288
Vengrija	112
Ukraina	278
Baltarusija	57
Bosnija ir Hercegovina	133
Rumunija	230
Bulgarija	86
Kita	327

Šaltinis: STATISTISK SENTRALBYRÅ (2006) Innvandringer, etter statsborgerskap og landsdel, 2006.

18 pav. Imigrantai iš Rytų Europos Norvegijoje 2006 metais.

Jeigu mes įvertinsim kiekvienos šalies gyventojų skaičių ir migracijos mastus, Lietuva pakiltų iki pirmos vietos. Lenkijoje gyvena 38,1 milijonai (Gus, Lenkijos Statistikos Departamentas, 2006) gyventojų, o Lietuvoje 3,3 milijonai (Lietuvos Statistikos Departamentas, 2006), apskaičiuojame skirtumą, kuris yra lygus apie 11,7 ($38,7/3,3=11,5$). Jeigu Lietuvoje gyventų tiek pat gyventojų kiek Lenkijoje, įvertinę Lietuviių migracijos saldo duomenis, gautume, kad migracijos saldo iš Lietuvos yra lygus apie 15 318 ($11,5*1332=15318$). Taigi, migracijos saldo iš Lietuvos yra apie 2 kartus didesnis negu iš Lenkijos.

Lietuvių emigracija į Norvegija intensyvėjo po įstojimo į ES ir susidarius palankesnėms įsidarbinimo galimybėms. Norvegijoje kaip ir kitose šalyse trūksta daug nekvalifikuotos darbo jėgos, kadangi vietiniai gyventojai nebenori tokių darbų. Norvegijoje taip pat yra gydytojų bei medicinos seselių paklausa, tačiau Norvegijos darbo rinka nėra didelė ir gali greitai prisipildyti, jeigu imigrantų skaičius ir toliau taip sparčiai augs. 2004 metais Norvegijoje lietuviams buvo išduota apie 6 000 darbo leidimų, o 2005 šis skaičius išaugo iki 8902. Norvegija iš kitų valstybių išsiskiria dideliu darbo užmokesčiu, mažu nusikalstamumo lygiu. Dėl didelio darbo jėgos trūkumo imigracijos sąlygos naujoms ES narėms yra lengvinamos. Norvegijoje, 2001 metais, buvo įkurta lietuvių bendrija, kuri vienija apie 100 žmonių (Moteika, Adomėnas, Daniliauskas, 2006, p.268). 2005 metais Osle buvo įkurta lietuviška mokykla. Bendrija turi internetinį puslapį, kuriame galima

rasti informacijos apie lietuvių organizuojamus susirinkimus, reikalingas nuorodas bei kitą vertingą informaciją. Norvegijoje veikia ir estų bei latvių bendruomenės. Estų bendruomenė buvo įkurta 1987 metais, tikslas skatinti Norvegijoje gyvenančių ar trumpam atvykusių estų bendradarbiavimą. Bendruomenė turi sukurtą internetinį puslapį, kuriame galima rasti informacijos apie vykstančius renginius. 2005 metais estų bendruomenė turėjo 22 narius (Eesti Selts Norras, 2008). Latvių bendruomenė buvo įkurta prieš 50 metų. Pagrindinis tikslas, kaip ir kitų bendruomenių, palaikyti tarpusavio santykius, nepamiršti gimtosios kalbos, dalyvauti Latvijos gyvenime nuotoliniu būdu. Bendruomenė turi 40 narių. 2003 metais buvo įkurta latvių mokykla, pamokos vyksta kas antrą šeštadienį. (Den latviske forening i Norge, 2008).

Imigrantai Airijoje. Airija traukia imigrantus didesniu darbo užmokesčiu, geresnio gyvenimo galimybėmis, lengvesnėmis įsidarbinimo galimybėmis, didesne darbų pasiūla. Airijai kaip ir Didžiąjai Britanijai, imigrantai iš Baltijos šalių, teikia pirmenybę ir dėl anglų kalbos bei didelių bendruomenių veiklos.

19 pav. yra pateikiami 2006 metų Airijos imigrantų surašymo statistiniai duomenys.

Anglija ir Velsas	204746
Škotija	16863
Austrija	617
Belgija	1276
Kipras	244
Čekija	5278
Danija	809
Estija	2373
Suomija	935
Prancūzija	9307
Vokietija	11797
Graikija	471
Vengrija	3328
Italija	5811
Latvija	13999
Lietuva	24808
Liuksemburgas	113
Malta	285
Nyderlandai	4292
Lenkija	63090
Portugalija	1520
Slovakija	8201
Slovėnija	135
Ispanija	6207
Švedija	1812

Šaltinis: sukurta autorės pagal Sentral Statistics Office Ireland (2006), Census 2006 – Principal Demographic Results, p. 68

19 pav. Imigrantai Airijoje 2006 metais

19 pav. rodo, kad daugiausiai imigrantų Airijoje be Anglijos piliečių yra iš Lenkijos, Lietuvos, Škotijos ir Latvijos. Lietuva kaip ir Norvegijoje yra viena iš daugiausiai imigrantų turinčių valstybių, o jeigu įvertintume migracijos mastą pagal gyventojų skaičių, tai Lietuva pakiltų iki pirmos vietos. Statistiniais duomenimis apie 70 proc. lietuvių Airijoje dirba nekvalifikuotą darbą, o tik apie 30 proc. turi savo verslus arba dirba kvalifikacijos reikalaujantį darbą. (Moteika, Adomėnas, Daniliauskas, 2006, p.264). Latvijos piliečiai sudaro irgi nemažą

imigrantų skaičių. Šie duomenys yra pateikiami Airijos Statistikos Departamento, tačiau manoma, kad imigrantų skaičius yra daug didesnis. Airijos populiacija siekia 4,2 milijonus gyventojų, 10 procentų sudaro imigrantai, didžioji dalis, atvykėliai iš kitų šalių. Kas antras gyventojas yra iš Didžiosios Britanijos, kas ketvirtas lenkas, kiekvienas vienuoliktas gyventojas lietuvis, o dvyliktas- latvis (Euro, 2007). Imigrantų iš Estijos yra mažiau negu iš Lietuvos ir Latvijos, tačiau yra daugiau nei iš Slovėnijos, Graikijos ir kt. Kadangi imigrantų iš Baltijos šalių Airijoje yra daugiau negu Norvegijoje, todėl ir bendruomenių veikla yra labiau išplėtotą. Yra susikūrusios gana didelės Lietuvių ir Latvių bendruomenės Airijoje, veikia mokyklėlės, organizuojami koncertai, istorijos ir geografijos mokymai, leidžiamas mėnesinis laikraštis gimtąja kalba. Estijos imigrantų yra mažiau, tačiau yra bendruomenė, kuri rūpinasi savo tėvynainiais (Airijos Lietuvių bendruomenė, 2008; Estonian Community, 2008)

2.4 Migracijos pasekmės Baltijos šalyse

Pirmoje darbo dalyje buvo pateikiami dėl migracijos patiriami nuostoliai ir nauda visų migracijos proceso dalyvių atžvilgiu. Šioje dalyje yra analizuojamas bendras migracijos poveikis Baltijos šalims pagal suskirstymą į sektorius: demografinis, ekonominis, socialinis, kultūrinis ir politinis.

8 lentelė

Baltijos šalių dėl migracijos patiriama nauda ir nuostoliai

Sektoriai	<i>Baltijos šalys</i>	<i>Baltijos šalys</i>
	<i>nauda</i>	<i>nuostoliai</i>
Demografinis	Teigiamas poveikis tik esant imigracijai	Netenka daug gyventojų
Ekonominis	Auga darbo užmokestis; mažėja nedarbo lygis; uždirbtos lėšos panaudojamos Baltijos valstybėse, emigrantų investicijos	Prarandamos lėšos investuotos į išsilavinimą; surenkama mažiau mokesčių; mažėja konkurencinis ir inovacinis potencialas; gali būti sutrikdyta darbo rinkos struktūra; prarandama darbo jėga
Socialinis	Emigrantų ir pasilikusiųjų tarpusavio ryšių palaikymas, informacijos keitimasis, diasporos veikla	Gali mažėti pensijų išmokos; palikti maži vaikai kitų priežiūrai
Politinis	Per diasporų veiklą gali būti įtakojami ir politinių sprendimų priėmimai	Prarandami piliečiai, lemiantys Baltijos šalių likimą
Kultūrinis	Artimesnis kultūrinis bendradarbiavimas, tarptautinės parodos	Silpsta kultūrinė veikla

Šaltinis: sudaryta autorės pagal MOTIEKA, E; ADOMĖNAS, M; DANILIAUSKAS, J. (2006). Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu, p.185; CIVITAS, Pilietinės Visuomenės Institutas (2005) Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai, p.7-10. KANCS, A; KIELYTE, J (2002) Migration Movement in the Baltic States, p.9-13

Nauda. Esant ilgalaikiai migracijai, Baltijos šalys gauna ne daug naudos ir neigiamų padarinių yra daugiau negu teigiamų. Tačiau, jeigu migracija yra trumpalaikė nauda yra žymiai didesnė. Demografiniu aspektu, teigiamos pasekmės yra galimos tik tada, jeigu Baltijos šalyse didėtų imigracija, tokiu atveju ir kitos problemos būtų mažesnės, didėjantis gyventojų skaičius galėtų padidinti surenkamų mokesčių dydį bei gerinti visuomeninį sektorių. Baltijos valstybėse dabar nedarbo lygis yra nedidelis, tačiau prieš įstojimą į ES padėtis buvo visiškai kitokia (Eurostat, 2007, p.1). Sienų atsivėrimas paskatino emigraciją ir sumažino nedarbo lygį. Esant darbo jėgos trūkumui, darbdaviai turi būti suinteresuoti išlaikyti darbuotojus, gerinti darbo sąlygas, nes naujų darbuotojų paieška arba importas iš kitų šalių gali sudaryti didelius laiko kaštus, stabdyti gamybą. Darbo užmokesčio augimą įtakoja ir gerėjanti ekonominė padėtis šalyse, bandymai susilpninti pagrindinį stūmimo veiksnių iš Baltijos šalių. Kaip matome iš atliktos ekonominės analizės darbo užmokestis sparčiausiai auga Estijoje.

Prie teigiamų ir kai kuriose valstybėse prie svarbiausių teigiamų migracijos padarinių yra priskiriami piniginiai pervedimai savo šeimos nariams ir kitiems artimiesiems. Tokiose šalyse kaip Moldavija, Bosnija ir Hercegovina piniginiai pervedimai sudaro kaip 20 proc. sukuriama bendro vidaus produkto. Baltijos šalyse piniginiai pervedimai sudaro iki 2,5 proc. bendro vidaus produkto ir tai yra daugiau negu Lenkijoje, Ukrainoje, Rusijoje, Turkijoje ir kitose valstybėse (Mansoor, Qwillin, 2007, p.59). Remiantis Pasaulinio Banko duomenimis, Estijai, 2007 metais buvo pervesta 442 milijonai Jungtinių Amerikos dolerių, Latvijai- 500, o Lietuvai – 650 milijonų dolerių.(World Bank, 2008). Būtent dėl piniginių pervedimų Lietuvoje yra išleidžiama daugiau lėšų negu uždirbama (Pilietinės visuomenės institutas, 2005, p.8).

Jeigu išvykę Baltijos piliečiai kitose šalyse palaiko santykius su tėvyne, kuriasi į diasporas yra nauda visoms šalims, kadangi skatinamas tarpusavio bendradarbiavimas, pvz. Lietuvių bendruomenė Jungtinėse Amerikos valstybėse galėjo įtakoti ir politinių sprendimų priėmimą, įstojimą į NATO. Jeigu migracija yra trumpalaikė, uždirbtos lėšos kitose valstybėse, įgyta patirtis gali būti panaudojama savo tėvynėje. Emigrantai sugrįžę su pinigėmis lėšomis, patirtimi gali investuoti savo tėvynėse, panaudoti įgytas žinias, kelti šalies konkurencingumo lygį, siekti tarptautinio bendradarbiavimo.

Nuostoliai. Dideli Baltijos šalių piliečių emigracijos mąstai sukelia demografines problemas. Ši problema yra labai aktuali, kadangi Baltijos valstybės neturi daug gyventojų lyginant su kitomis šalimis, o senėjanti visuomenė, mažas gimstamumas ir didelė emigracija dar labiau paaštrina šią problemą ir verčia susirūpinti. Gyventojų prieaugis Estijoje, 2006 metais buvo -2 439, o gimstamumas lygus 1,55 (Estijos Statistikos Departamentas, 2006). Latvijoje tokiais pačiais metais gyventojų prieaugis yra -10 834, o gimstamumas lygus 1,35 (Latvijos Statistikos

Departamentas, 2006). Lietuvos natūralus gyventojų prieaugis yra taip pat neigiamas -13 548, o gimstamumas lygus 1.31 (Lietuvos Statistikos Departamentas, 2006). Kaip matome Lietuvoje yra mažiausias natūralus gyventojų prieaugis ir gimstamumas.

Dažniausiai migruoja jauni, dar šeimų nesukūrę asmenis, todėl yra prarandami “potencialūs” gimdytojai (Moteika, Adomėnas, Daniliauskas, 2006, p.182)

Mažėjant gyventojų skaičiui ir esant neigiamam migracijos saldui yra grėsmė ne tik nutautėjimui, bet ir mažėjančiai darbo jėgai, mažiau surenkama mokesčių, prastėja socialinė sistema. Mažėjant gyventojų skaičiui, šalys netenka ir kvalifikuotų darbuotojų, vyksta „protų nutekėjimas”. Esant kvalifikuotų darbuotojų trūkimui, šalys negali konkuruoti su kitomis valybėmis. Mažėja šalies konkurencingumas ir inovacinis potencialas, lėtėja žinių ekonomika. Šalys, negalinčios konkuruoti inovacijų srityje, tampa technologiškai atsilikusios ir priklausomos nuo kitų valstybių, turinčių specialistus ir galinčių konkuruoti mokslo išradimais, pritaikyti mokslinių tyrimų rezultatus ekonomikoje (Sipavičienė, 2006 p.17; Moteika, Adomėnas, Daniliauskas, 2006, p.219).

Konkurencingumo sąvoka yra apibrėžiama kaip tam tikra šalies užimama dalis savo produkcija viso pasaulio rinkoje. Tam tikra dalis pasaulio rinkoje gali padėti pasiekti didelį pelną, kelti pridėtinę vertę. Toks konkurencingumas vadinamas “nuliniu” žaidimu, kadangi vienos šalies nauda pasiekama kitų šalių išlaidomis (Porter, 2002, p.25). 2007- 2008 pasaulinėje ataskaitoje yra pateikiamas bendras šalių konkurencingumas įvertinant technologijų pritaikymą, makroekonominį stabilumą, inovacijas, sveikatos apsaugą ir kt. Yra įvertinamos 131 pasaulio šalys, Estija užima 27 vietą, Lietuva –38, Latvija-45, palyginimui Norvegija-16, Airija –22. Estija yra aukščiausioje pozicijoje lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis, o pavyzdžiui Italija ir Vengrija užima dar žemesnes vietas negu Baltijos šalys (The global competitiveness report, 2008, p.1)

Estija taiko R&D (tyrimai ir vystymasis) strategija, kurios pagrindas yra žinių ekonomika, būtent šia kryptimi siekiama nukreipti privačias investicijas. Estijos konkuravimo sritys: biotechnologijos ir informacinės komunikacinės technologijos (Ratso, 2005, p.9)

Latvija taip pat bando dideli dėmesį skirti mokslui, naujoms technologijoms, dalyvauti tarptautiniuose moksliniuose projektuose. Šalis turi kvalifikuotų darbuotojų bazę (The Researchers Mobility Portal Latvia, 2005, p.1) Latvija gali būti konkurencinga ir metalo gaminių pramonėje (The Latvina Institute, 2006, p.1)

Lietuva galėtų konkuruoti lazerių technologijomis yra stipri mokslinė bazė, tačiau trūksta darbuotojų ir pačių studentų susidomėjimo. Daugelis dėl didesnio darbo užmokesčio ir geresnių gyvenimo sąlygų išvyksta ir dirba kitose valstybėse. Lietuva gali virsti menkos pridėtinės vertės

produktų arba paslaugų tiekėja orientuota tik į vidaus paslaugas (Moteika, Adomėnas, Daniliauskas, 2006, p. 181)

Besivystančioms šalims tai yra didelis praradimas. Dėl kvalifikuotų darbuotojų emigracijos, šalys netenka lėšų, investuotų į išsilavinimą, taip pat gali prastėti studijų kokybė dėl dėstytojų trūkumo. Priimančios imigrantus šalys, jau gauna paruošta produktą - kvalifikuotus darbuotojus. Dėl gyventojų skaičiaus netekimo nukenčia ir valstybės biudžetas, kartu ir visuomeninis sektorius. Surenkama mažiau mokesčių, gali blogėti sveikatos sektoriaus finansavimas, mažos pensijos, švietimo sistema ir kiti sektoriai, kurie yra finansuojami iš valstybės biudžeto. Baltijos šalys tampa vis mažiau patrauklios užsienio investuotojams, kadangi pradeda trūkti darbo jėgos (Lulle, 2003, p.22). Jeigu darbo jėgos trūkumo nebus galima kompensuoti imigrantais, gali pradėti lėtėti ekonomikos vystymasis.

Dabar vis dažniau Lietuvos spaudoje minimos problemos, kad emigrantai išvyksta į kitas šalis padirbėti, tačiau palieka savo atžalas vienas, susiduriama su psichologinėmis ir moralinėmis problemomis. Prie politinių problemų yra priskiriamos problemos taip pat susijusios su gyventojų skaičiaus mažėjimu, mažesniu dalyvavimu politinėje veikloje ir politiniame valstybių gyvenime, silpnėja optimizmas, gyventojai vis labiau nusivilia ir nebenori dalyvauti kultūrinėje veikloje.

Migracijos sukelti neigiami padariniai yra silpnesni, jeigu vyksta trumpalaikė migracija, tačiau esant ilgalaikiai, migracijos nuostoliai šalims, iš kurių emigruojama, yra didžiuliai. Daugelis autorių pateikia daug galimų teigiamų pasekmių, tačiau pagrindinis ir svarbiausias veiksnys - gyventojų reemigracija. Kaip prisitraukti, prisivilioti savo šalies piliečius sugrįžti atgal. Tokios priemonės ir būdai turi būti kuo greičiau priimami ir įgyvendinti, nes kuo toliau laukiama, tuo tikimybė mažėja, kad emigrantai norės atgal sugrįžti. Didžioji dali emigrantų yra jauni dar šeimų nesukūrę asmenys, todėl jie gali susirasti antrąją pusę, adaptuotis, įsigyti nekilnojama turtą ir tokiu atveju sugrįžimas į savas šalis gali sudaryti didelius persikėlimo kaštus. Žmonėms yra gaila palikti tą, ką sukūrė, tą dėl ko ilgai ir sunkiai vargo.

2.5 Migracijos problemų sprendimas Airijoje ir Norvegijoje

Airija ir Norvegija yra priskiriamos prie visiškai išsivysčiusių ir pirmaujančių valstybių Europoje, tačiau kadaise šiose šalyse irgi veikė „stūmimo“ veiksniai. Šių šalių patirtis gali būti naudinga, sprendžiant migracijos problemas Baltijos šalyse.

Airijos pavyzdys. Iš trijų Baltijos valstybių, Lietuva turi daugiausiai panašumų su Airija, todėl analizuojant ekonominę padėtį, siekiant ekonomikos kilimo, migracijos mažinimo, Airija yra laikoma kaip pavyzdys. Aišku, šalys nėra visiškai identiškios ir visko negalima pritaikyti Lietuvai

bei kitoms Baltijos valybėms, tačiau galima daug iš ko pasimokyti. Airija gali būti pavyzdys ne tik Baltijos šalims, bet ir kitoms valstybėms, siekiančioms ekonomikos kilimo, gyvenimo sąlygų gerinimo. Iš Airijos galima pasimokyti ir dėl vienos pagrindinės priežasties, kadangi ši šalis iš atsiliekančios, tapo viena iš pirmaujančių - „atrodo dar tik vakar Airija buvo viena iš neturtingiausių Europos valstybių, o šiandien yra viena iš klestinčių ir augančių valstybių” (The Economist, 1997, p.15- cit. pagal: Murphy, 2000, p. 5) Kaip žinome iš migracijos istorijos, Airija išgyveno sunkius ekonominius laikotarpius ir emigracija iš šalies buvo labai didelė, didelis nedarbas, blogi darbo užmokesčiai. Tačiau augant ekonomikai, ”stūmimo” veiksniai tapo ”traukos”. Darbo užmokestis augo, mažėjo nedarbo lygis, gerėjo gyvenimo standartai, migracijos saldo tapo teigiamas. Pagrindinė perversmo priežastis yra ekonomikos augimas ir tai yra pagrindinė emigracijos mažinimo priemonė. Airijos ekonomikos augimo svarbiausi etapai (Jurkynas, 2001, p.1; Murphy, 2000, p. 7):

1961 ir 1965 m. pirmasis ekonomikos liberalizacijos etapas, pasirašoma Airijos ir Jungtinės Karalystės (JK) laisvosios prekybos sutartis.

1973 m. tampa EB nare, sumažėja prekybos barjerai ir įsigalioja laisva prekyba nuo 1975 m. Airija tampa mažiau priklausoma nuo D. Britanijos.

1987 metais sukurtas modelis, padėsiantys Airijai atsigausti. Modelis apima valstybės biudžetą, socialinę ir politinę veiklą. Steigiamos PPA – pramonės plėtros agentūros, kurių pagrindinis tikslas yra pritraukti užsienio investicijas, didinti darbo vietų skaičių, pritaikyti ir kurti naujas technologijas, orientuojantis į žinių ekonomiką bei žmogiškąjį kapitalą.

Laikotarpis nuo 1990 m. yra vadinamas keltų tigrų. Kadangi šiame laikotarpyje Airijos ekonomika augo sparčiausiai ir šalis tapo viena turtingiausių pasaulyje (Wikipedia, 2008, p.1) Didžiausias pasiekimas šiuo laikotarpiu Airijos ekonomikoje buvo naujų darbo vietų sukūrimas. Per aštuonis metus nuo (1994 iki 2002 metų) buvo sukurta apie pusę milijono naujų darbo vietų (Sweeney, 2004, p.29)

Žinių ir patirties įgijimas iš tarptautinių kompanijų, investicijų pritraukimas ir jų investavimas į švietimą, žinių ekonomiką bei ES parama padarė Airija stiprią ir ekonomiškai nepriklausomą valstybę, kuri tapo traukos centru ne tik patiems airiams, sugrįžtantiems atgal namo, bet ir Baltijos šalių gyventojams (Sweeney, 2004, p.23). Gerai išplėtotas informavimo, konsultavimo, platus įgyvendinančių institucijų tinklas leido Airijai efektyviai paskirstyti ir pritaikyti ES finansinę paramą (Saldžiūnienė, 2003, p.1)

Tačiau yra ir kitokių nuomonių apie Airijos plėtrą, pvz. Lietuvos seimo narė Vilija Aleknaitė Abramikienė (2006) vis mažiau stebisi šalies ekonominiu stebuklu ir teigia, kad sėkmės formulė - atsidurti laiku tinkamoje vietoje. Airija atsidūrė ne tik pačiu tinkamiausiu metu, bet ir pačioje

tinkamiausioje vietoje. Su šiuo teiginiu galima sutinki iš dalies, kadangi jis tik papildo jau anksčiau aptartus teiginius, kurie nurodo Airijos efektyvų planavimą, nes tik organizuotumas ir efektyvumas leidžia atsidurti reikiamoje vietoje reikiamu laiku.

Galimi išskirti šias emigrantų susigrąžinimo programas:

- Airijos kalėdinis verbavimas. Per Kalėdines atostogas dauguma airių grįždavo į savo tėvynę, todėl šios programos taikiny - atostogoms grįžtantys airiai. Traukos priemonė - pasiūlymai grįžti į Airiją ir prisidėti prie ekonomikos kilimo investuojant, kuriant programinės įrangos pramonę. (Pilietinės visuomenės institutas, 2005, p.31).
- 1988 metais programa „Nevažiuk, jei nežinai“, kurios tikslas buvo apsaugoti emigrantus nuo rizikos ir neteisingos informacijos. Dabar tokia pati programa, tik pakeitusi šūkį į „Žinok prieš išvažiuodamas" vykdoma naujosiose ES šalyse (Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, 2006, p.1).

Norvegijos pavyzdys. Norvegijai kaip ir Airijai teko susidurti su dideliais emigracijos mastais iš šalies. Tačiau Norvegijos ekonomikos kilimą lėmė kitokie veiksniai. Susipažinę su Norvegijos migracijos istorija, matome, kad šalis maždaug iki 1970 metų buvo laikoma Europos pakraščiu su silpna ekonomika, tačiau po naftos atradimo viskas pasikeitė, Norvegijos ekonomikoje įvyko perversmas (Travel Document System, 2007, p.1) . Šalis pradėjo gauti didelis pajamas iš naftos prekybos, darbo užmokesčiai augo, stiprėjo socialinio aprūpinimo sistema ir buvo įkurtas valstybinis naftos fondas, kuris viršija kelis šimtus milijardų Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių. Fondo pagrindinis tikslas yra kaupti pinigines lėšas, ir padėti finansuoti vyriausybės programą sumažėjus naftos ištekliams. Naftos ištekliai yra pagrindinis Norvegijos šaltinis, šalis neturi reikšmingos pramoninės ar gamybinės bazės. Norvegija yra užima penktą vietą pasaulyje, kaip naftos eksportuotoja, ir trečią vietą pagal dujų eksportą. 2006 metais norvegų naftos ir dujų eksportas sudarė beveik 60 % visų prekių eksporto (Travel Document System, 2007, p.1). Jeigu analizuotume Norvegijos ekonomiką, pastebėsime, kad ekonomika yra visiškai priklausoma nuo naftos kainų. 1984-1987 metai Norvegijos ekonomikos laikotarpyje yra priskiriami prie vienu sėkmingiausių, tačiau kitose Europos valstybėse buvo priešingas poveikis. Vyko karas tarp Irako ir Irano, todėl naftos kainos išaugo, o Norvegija, kaip naftos tiekėja galėjo iš susidariusios padėties pasipelninti. Investicijos į naftą augo, palūkanos buvo mažos, žmonės pradėjo imti paskolas, mokesčių sistema buvo ypač palanki, nedarbo lygis nukrito iki 2 procentų. Po tokio ekonominio šuolio vėliau sekė nuosmukis, nedarbo lygis dvigubai išaugo, naftos kainos nukrito, žmonės nesugebėjo išsimokėti paimtų paskolų. Nuosmukio laikotarpis tęsėsi keletą metų, po kurio Norvegija vėl atsigavo ir tapo viena pirmaujančių pasaulyje (Austvik, 1989, p.1; Eika, 2007). Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymosi organizacija (OECD) pripažino Norvegiją, kaip

stiprios ekonomikos ir didelių perspektyvų šalį, nors dėl didelių darbo išlaidų šalies produktai nėra konkurencingi. Norvegija nėra Europos Sąjungos narė, 1994 m. vykusiam referendume buvo balsuota prieš įstojimą, išskyrus žemės ūkio ir žvejybos sektorius, tačiau šalis priima ir įgyvendina daugumą ES taikomų direktyvų (Travel Document System, 2007, p.1). Taigi, Norvegijos ekonomikos kilimo, emigracijos mažėjimo, o imigracijos didėjimo pagrindas buvo gamtos išteklių atradimas, mokėjimais juos pasinaudoti, efektyviai valdyti gaunamas pajamas ir panaudoti šalies ekonomikos kilimui, žmonių gerovei užtikrinti. Airijos ekonomikos kilimas yra išspūdingesnis, kadangi šalis neturėdama tokių gamtinių resursų sugebėjo efektyviai panaudoti gaunama paramą, pritraukti dideles užsienio investicijas ir investuoti į žinių ekonomiką, mokslą ir žmogiškąjį kapitalą. Norvegija veržėsi į priekį lengvesniu keliu, nes šalis, turinti turtingą biudžetą, gali skirti daug lėšų moksliniams tyrimams ir inovacijų kūrimui.

Trečioje darbo dalyje yra atliekamas empirinis tyrimas ir gautų duomenų analizė, pasitelkiant į pagalbą grafinių duomenų vaizdavimo būdus.

3. APKLAUSOS APIE NORVEGIJOS PILIEČIŲ MIGRACIJĄ REZULTATŲ ANALIZĖ

Pasak K. Kardelio (2007) nėra griežtai nustatytų mokslinių tyrimų atlikimo metodologijos standartų. Yra įvairių mokslinio tyrimo organizavimo teorijų, pavyzdžiui, pagal indukcinį modelį tyrimas gali būti atliekamas neturint hipotezių ir aiškių teorijų, o tik tyrimo eigoje jos išryškėja. Šiame darbe yra pritaikoma plačiausiai naudojama mokslinio tyrimo programa, kuri susideda iš trijų funkcijų: metodologinė, metodinė ir organizacinė (Kardelis, 2007, p.109)

Problemos formulavimas. Rašant bakalauro darbą buvo atliekamas tyrimas, siekiant išsiaiškinti kokie veiksniai „stumia“ Lietuvos darbo jėgą emigruoti. Buvo sudarytos trys anketos (apklausa lietuviams Lietuvoje, apklausa lietuviams Norvegijoje ir apklausa visiems imigrantams Norvegijoje) ir patalpintos į specialiai tyrimui sukurtą internetinį puslapį. Nustačius darbo jėgos migraciją įtakojančius veiksnius buvo siekiama nustatyti, kas galėtų paskatinti juos grįžti atgal.

Magistriniame darbe atliekamas tyrimas, kurio pagalba yra bandoma nustatyti priežastis, kurios gali įtakoti darbo jėgos migraciją iš šalies, kurioje veikia „traukos“ veiksniai. Tokiose šalyse, kuriose veikia „traukos“ veiksniai nėra atlikta daug tyrimų analizuojant migraciją, yra atliekami tyrimai, siekiant nustatyti imigracijos bet ne emigracijos mastus. Taigi, šis atliekamas tyrimas yra aktualus ne tik šalims, kurios susiduria su problemomis dėl emigracijos, bet ir šalims, kurios „traukia“ darbo jėgą. Atlikus šį tyrimą, gauti rezultatai padės patikrinti hipotezes ir atsakyti į pagrindinį klausimą, ar gerėjant Baltijos šalių ekonominei padėčiai emigracija mažės.

Tyrimo pagrindimo planavimas ir objekto apibūdinimas. Šio ir bakalauro metu atliktų tyrimų duomenų analizė leis patvirtinti arba atmesti hipotezes ir atsakyti į pagrindinį tiriamąjį klausimą. Norvegijoje atliekamas tyrimas gali padėti priimti efektyvesnes ir reikšmingesnes emigracijos mažinimo programas.

Tyrimo objektas yra emigracijos priežastys Norvegijoje. Emigracijos priežastys gali būti skirtingos kvalifikuotiems ir nekvalifikuotiems darbuotojams, skirtingos lyties atstovams, amžius taip pat yra svarbus faktorius. Analizuojant tyrimo objektą, reikės remtis visomis teorinėmis žiniomis.

Hipotezių formulavimas

H_2 - Didėja emigracija, veikiama neekonominių veiksnių.

H_3 -Gerėjant Baltijos šalių ekonominei padėčiai, darbo jėgos emigracija mažės, o imigracija didės.

Tyrimo tikslas ir uždavinių nusakymas. Pagrindinis atliekamo *tyrimo tikslas* yra nustatyti emigracijos galimas priežastis iš Norvegijos. Norint pasiekti tyrimo tikslą yra iškeliami šie uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kokia dalis norvegų norėtų emigruoti iš šalies.
2. Nustatyti, kokie veiksniai lemia jų apsisprendimą emigruoti.
3. Nustatyti, kokią įtaką turi mikroekonominiai veiksniai (amžius, lytis, šeimyninė padėtis) norinčiai emigruoti asmenų grupei.
4. Apskaičiuoti dėl emigracijos patiriamus psichologinius kaštus.
5. Gautus rezultatus palyginti su bakalauro metu gautais duomenimis.

Tyrimo organizavimas. Norint priimti efektyvius migracijos problemų sprendimo būdus Baltijos šalyse, atliekamas tyrimas, kuris susideda iš keturių apklausų. Trys apklausos buvo atliktos rašant bakalauro darbą, analizuojant „stūmimo“ veiksnius Lietuvoje ir „traukos“ veiksnius Norvegijoje, o ketvirtoji apklausa yra atliekama Norvegijoje, siekiant išsiaiškinti kaip vyksta norvegų emigracija.

Apklausiai atlikti yra sukurta apklausos anketa, išversta į norvegų kalbą ir patalpinta į specialiai šiam tyrimui sukurtą internetinį puslapį (1 ir 2 priedas). Klausimyno sudarymo principai ir didžioji dalis klausimų yra tokie patys, kokie buvo užduodami lietuviams. Yra siekiama gautus duomenis lyginti bei analizuoti kartu ir tokiu būdu gauti reikšmingus rezultatus. Tyrimo trukmė – 3 savaitės, gauti rezultatai yra apibendrinti, panaudota grafinė duomenų analizė ir atliktas prognozavimas, pasinaudojus kompiuterinėmis programomis: *Microsoft Excel*, *Microsoft Visual Basic* ir statistikos programa *Statistica 6.0*. Analizuojant Lietuvą gauti duomenys yra pritaikomi ir kitoms Baltijos šalims, kadangi jos yra panašios ekonominiu išsivystymu, istorine ir geografinė patirtimi. Norvegija atstovauja kitoms šalims, kuriose veikia „traukos“ veiksniai.

Tyrimo metu yra naudojami šie tyrimo metodai:

- Anketinė apklausa
- Matematinė statistika (prognozavimas)
- Modeliavimas

Tyrimo imties pasirinkimas. Tyrimo imtis yra apskaičiuojama remiantis K. Kardelio (2007, p.315) pateiktomis imties tūrio nustatymo formulėmis.

$$S = \sqrt{\% * (100 - \%)} \quad 4 \text{ formulė}$$

% - bandomojo tyrimo metu nustatytas kokybinis rodiklis.

S – imties vidutinis kvadratinis nuokrypis.

Įsistačius duomenis į formulę gauname:

$$S = \sqrt{25 * (100 - 25)} = 43,3$$

$$n = \frac{z^2 * s^2}{\Delta^2} \quad \text{5 formulė}$$

n – atvejų skaičius atrankinėje grupėje.

z – koeficientas, randamas iš Stjudento pasiskirstymo lentelių arba su statistikos programa Statistica.

s – imties vidutinis kvadratinis nuokrypis.

Δ - delta, leistinas netikslumas. Laisvai pasirenkamas pagal tai, kokio duomenų tikslumo mums reikia.

s – šiuo atveju yra lygi 43,3 (iš trečios formulės)

Pasirenkame skaičiuoti kaip ir bakalauro darbe su 95% patikimumu ir 6% tikslumu.

Įsistatome reikšmes į formulę:

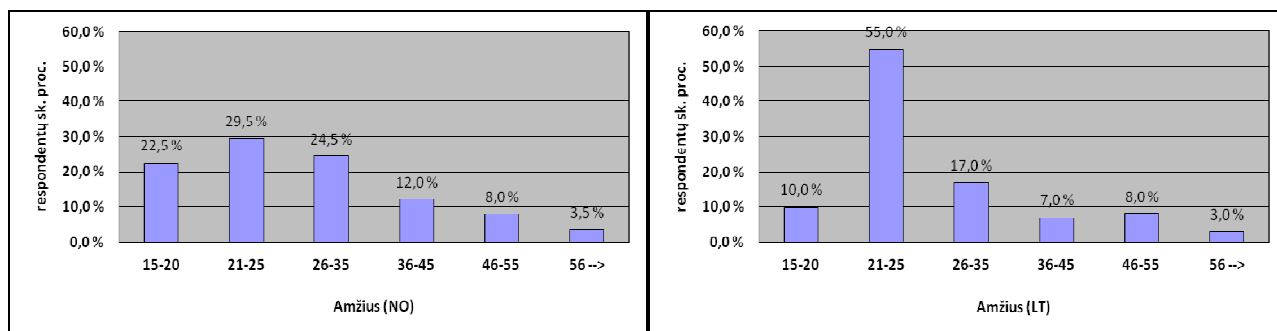
$$n = \frac{1,96^2 * 43,3^2}{6^2} = 200,07 \approx 200$$

Apskaičiavus gauname, kad turi būti apklausama ne mažiau kaip 200 respondentų.

Duomenų rinkimas. Duomenis yra renkami pagal atsitiktinį grupių parinkos būdą ir grupės formavimą „gniūžtės” principu. Yra siekiama apklausti studentus, dirbančiuosius, pensininkus, kvalifikuotus ir nekvalifikuotus darbuotojus. Didesnė respondentų įvairovė padeda efektyviau atlikti tyrimą ir pritaikyti migracijos teorijas.

3.1. Norvegų apklausa

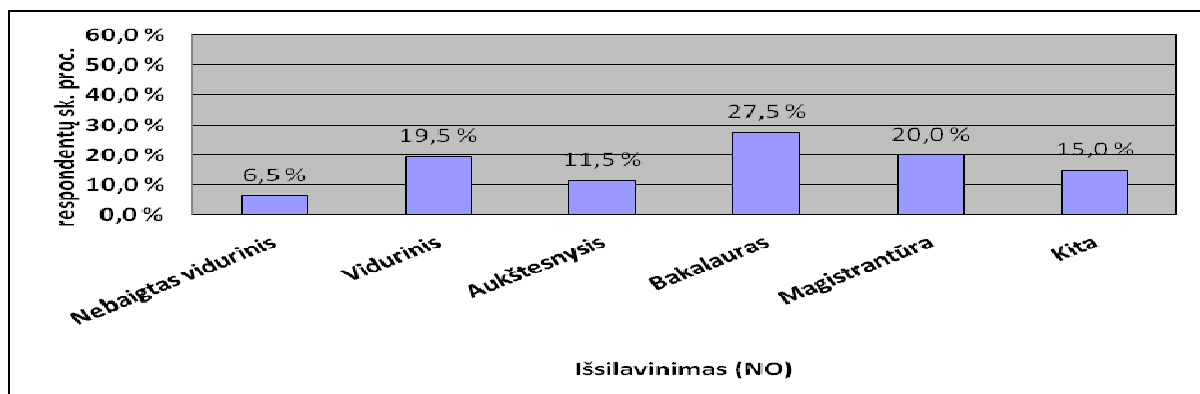
Tyrimo dalyvavo iš viso 200 respondentų, 97 vyrai ir 103 moterys. Tyrimo imtis pasirinkta pagal tokius pačius kriterijus kaip ir atliekant lietuvių apklausą Lietuvoje. Yra siekiama apklausti skirtingo amžiaus, įvairių profesijų asmenis tokiu būdu norima išsiaiškinti, kaip migraciją įtakojantys veiksniai, veikia skirtingas asmenų grupes. Norvegijoje atlikto tyrimo duomenys yra lyginami su tyrimo rezultatais, gautais iš atliktos apklausos Lietuvoje. Lygindami duomenis turime atsižvelgti į šiuos faktorius: Lietuvoje tyrimas buvo atliekamas prieš dvejus metus ir apklausoje dalyvavo 183 respondentai. Iš 20 pav. matome, kad didžiąją apklaustųjų dalį abiejuose grafikuose sudaro asmenys, priklausantys amžiaus intervalui nuo 21 iki 25 metų. Norvegų apklausoje respondentų grupės pagal amžių pasiskirsto lygesnėmis dalimis.

Šaltinis: sukurta autorės

20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

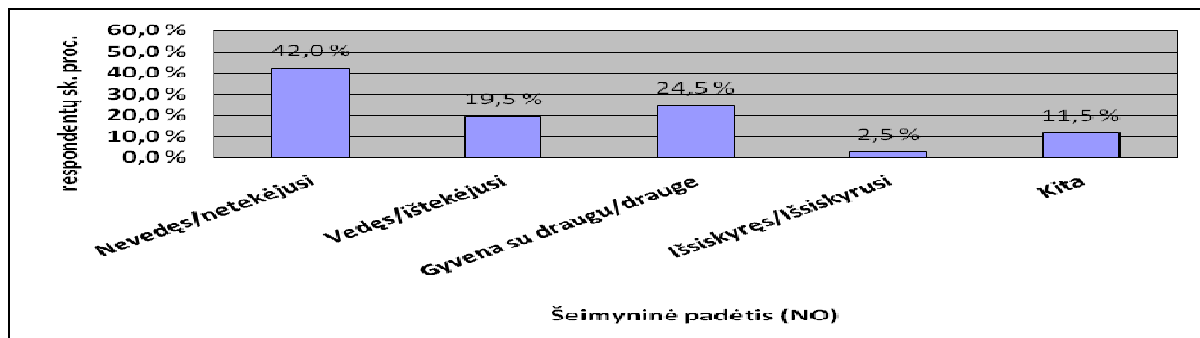
Didžiausioji dalis apklaustųjų (21 pav.) turi aukštąjį išsilavinimą (bakalaurą). Vidurinį ir magistrantūros išsilavinimą turinčioji respondentų dalis yra beveik vienoda, sudaro 20% ir 19,5%. “Kita” grupę nurodė asmenys, kurie turi neuniversitetinį, profesinį išsilavinimą arba yra nebaigę studijų. Lietuvių apklausoje dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą yra labai panašus, didžioji dalis turi aukštąjį (bakalaurą).

Šaltinis: sukurta autorės

21 pav. Norvegijos respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

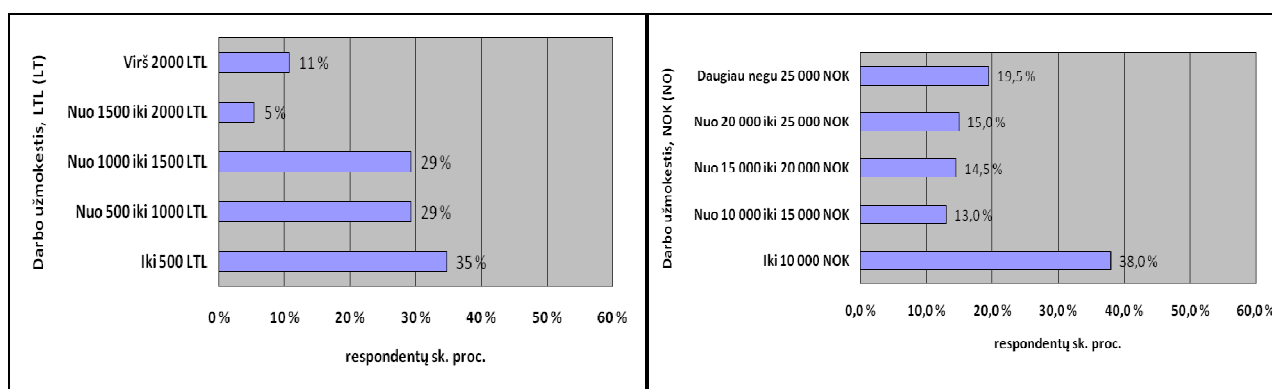
22 pav. duomenimis galima teigti, kad didžioji pusė visų apklaustųjų yra sukūrę šeimas arba turi gyvenimo draugą/ę, yra susižadėję, ar tik neseniai užsimezgusi draugystė, o kita dalis, kuri sudaro 42 procentus neturi antrosios pusės.

Šaltinis: sukurta autorės

22 pav. Respondentų šeimyninė padėtis

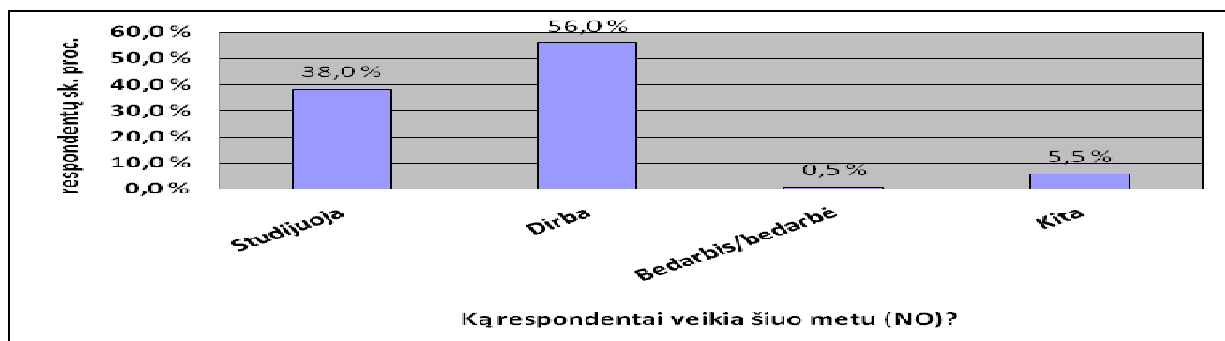
23 pav. rodo kaip duomenys pasiskirstė pagal pajamas. Lygindami šiuos duomenys turime atsižvelgti, kad skiriasi šalių atlyginimai ir skiriasi šalyse pragyvenimo lygis. Jeigu Lietuvoje atlyginimas apie 4000 LTL yra didelis, tai Norvegijoje labai mažas atsižvelgiant į pragyvenimo lygį. Lietuvoje apklausoje dalyvavo didžioji dalis, kurių pajamos buvo iki 500 LTL, tai yra mažiausias šalyse pajamas gaunantys. Reikia priminti, kad apklausa buvo atliekama prieš du metus, o dabar minimalus Lietuvoje gaunamas darbo užmokestis yra 800 LTL. Taigi, iš 23 pav. matome, kad didžioji dalis norvegų gauna pajamas, kurios neviršija daugiau kaip 10 000 NOK, antroje vietoje yra apklaustųjų grupė, kurių atlyginimas Norvegijoje gyvenant yra didelis ir viršija daugiau kaip 25 000 NOK. Lietuvoje atliktos apklausos metu taip pat didžiausia dalis apklaustųjų gavo minimalias pajamas, tačiau uždirbančių daugiau kaip 2000 LTL buvo tik nedidelė dalis. Jeigu atliktume apklausą dabar, tai aišku, pamatytume tam tikrus skirtumus.

Šaltinis: sukurta autorės

23 pav. Respondentų mėnesinės pajamos (neto), LTL ir NOK

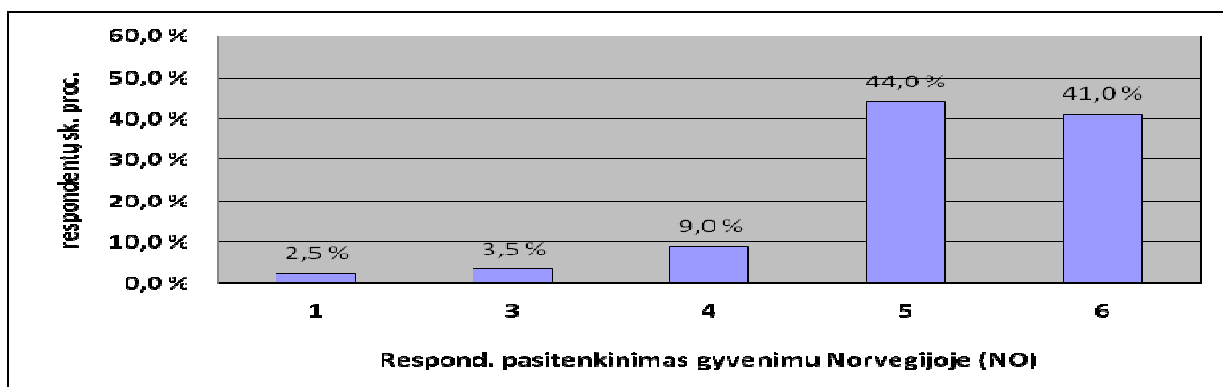
24 pav. pateikia duomenų suskirstymą pagal tai, ką respondentai veikia šiuo metu. Kaip matome iš pateikto grafinio duomenų vaizdavimo, kad didžiausioji dalis, t.y. 56 procentai asmenų dirba ir 38 proc. studijuoja. „Kita“ pažymėjo tik 5,5 proc. asmenų ir nurodo tokius variantus, kaip darbas ir studijavimas kartu. Kaip matome, nei vienas iš apklaustųjų nėra bedarbis.

Šaltinis: sukurta autorės

24 pav. Norvegijos respondentų veikla

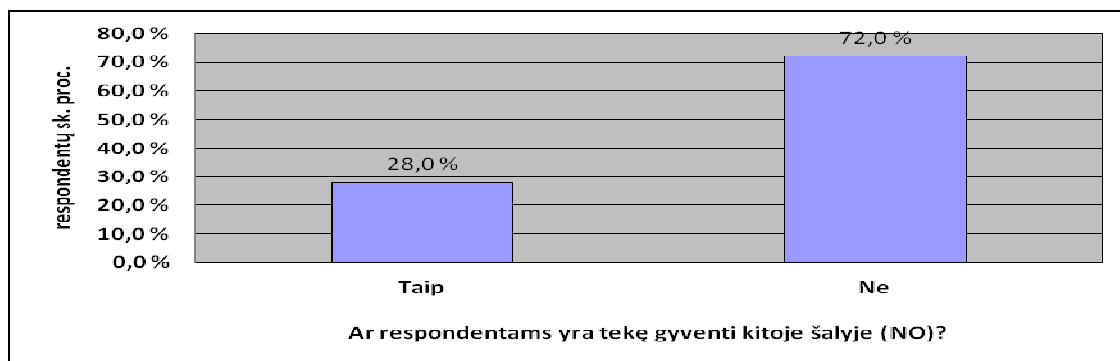
Norvegų respondentams buvo užduoti keli klausimai, į kuriuos lietuviai neatsakinėjo. Atliekant tyrimą Norvegijoje buvo pateiktas klausimas ar respondentai yra patenkinti savo gyvenimu Norvegijoje. Savo pasirinkimą reikėjo pažymėti nuo vieno iki šešių balų skalėje, nuo blogiausio šiuo atveju vieneto iki geriausio šešeto. Kaip matome iš 25 pav. 6 balais, t.y. geriausią įvertinimą skiria 41 proc. 5 balus- 44 proc. gyventojų, nedidelė dalis duoda 4 ir 3 balus, o savo gyvenimu yra visiškai nepatenkinti tik 2,5 proc. asmenų.

Šaltinis:sukurta autorės

25 pav. Respondentų pasitenkinimas gyvenimu Norvegijoje

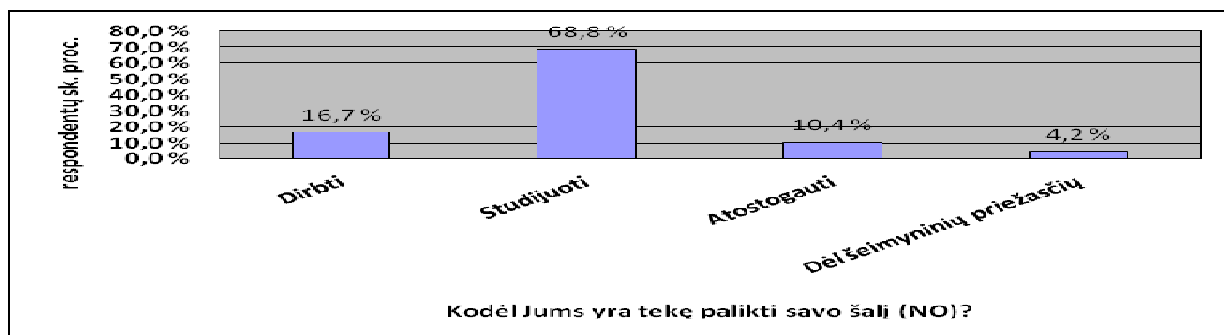
26 pav. pateiktų rezultatų tikslas yra išsiaiškinti kiek respondentų, dalyvaujančių apklausoje jau yra tekę gyventi kitoje šalyse. Tokiu būdu siekiama išsiaiškinti emigracijos priežastys jeigu respondentai šiame tyrime pasirinktų, neigiamą variantą, t.y. nenorėtų išvykti iš šalies. Tik tai 28 procentams apklaustųjų yra tekę gyventi kitoje šalyje.

Šaltinis:sukurta autorės

26 pav. Norvegijos respondentų emigracija

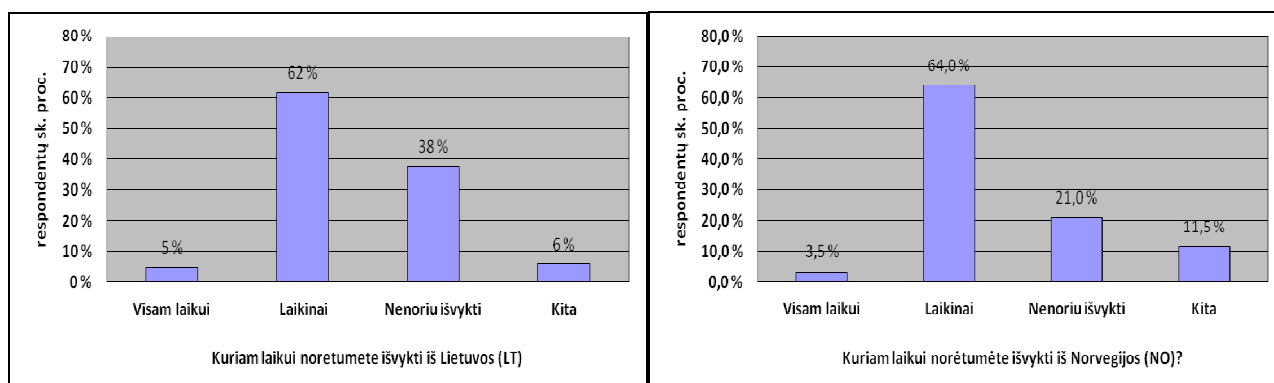
27 pav. pateikiamos emigracijos priežastys. Šiuo klausimu, siekiama išsiaiškinti jau buvusių emigrantų išvykimo priežastis. 68,8 proc. respondentų emigravo priežastis nurodo studijas, o 16,7 proc. darbą. Dėl šeimyninių priežasčių, tik 4,2 proc. apklaustųjų yra tekę emigruoti.

Šaltinis: sukurta autorės

27 pav. Emigracijos priežastys

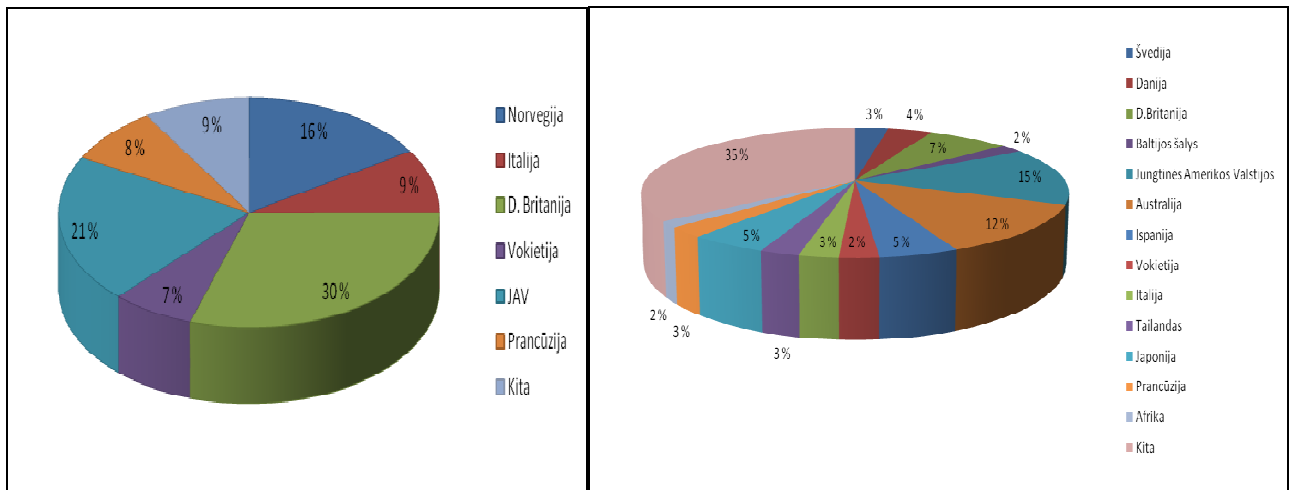
28 pav. duomenys rodo, kad net 64 procentai norėtų laikinai išvykti iš Norvegijos. „Kita“ pasirinkdami respondentai nurodė konkretų laiko tarpą, todėl norinčiųjų išvykti procentas gali padidėti iki 75,5 procentų. Tik 3,5 procentai apklaustųjų norėtų išvykti iš šalies visam laikui. 21 procentas nenori išvykti iš šalies. Lygindami duomenis su Lietuvoje vykdyta apklausa, matome, kad jie yra labai panašūs. Iš Lietuvos laikinai norėtų išvykti daugiau kaip pusę visų apklaustųjų – 62 proc., bet visam laikui tik 5 %, 38 proc. – nenori išvykti iš Lietuvos.

Šaltinis: sukurta autorės

28 pav. Emigracijos laikotarpis

29 pav. pirmasis grafikas rodo, kokios imigracijos šalys yra „populiarios“ lietuviams, o antrasis norvegams. Didžioji dalis lietuvių norėtų išvykti į D. Britaniją, JAV ir Norvegiją, tik 9 proc. respondentų nurodo kitas imigracijos šalis. 29 pav. rodo, kad norvegų pasirinkimas yra labai įvairus, Jungtinės Amerikos Valstybės ir Australija yra prie populiariausių. Tačiau norvegai norėtų vykti ir į Japoniją, Tailandą bei kitas Azijos ir Afrikos šalis.

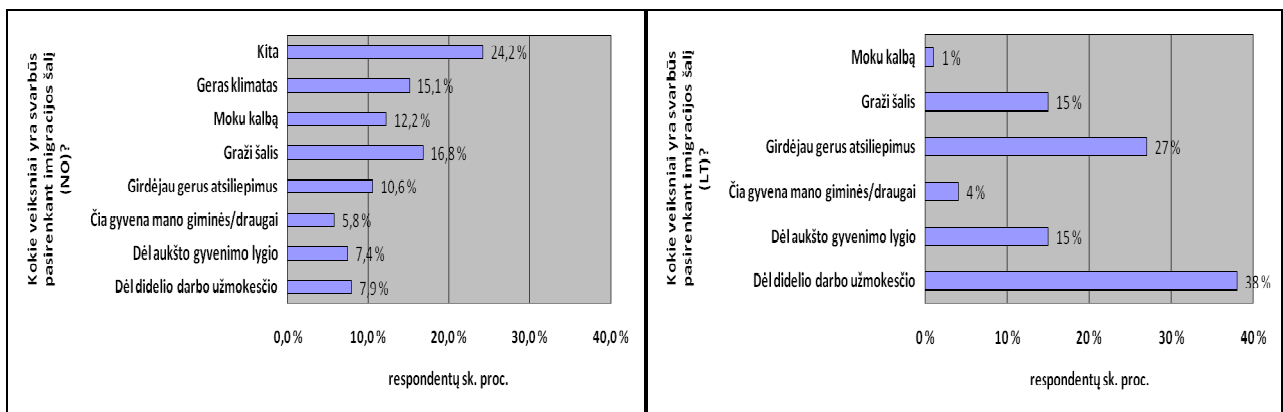

Šaltinis: sukurta autorės

Šaltinis: sukurta autorės

29 pav. Lietuvių ir Norvegų pasirenkamos imigracijos šalys

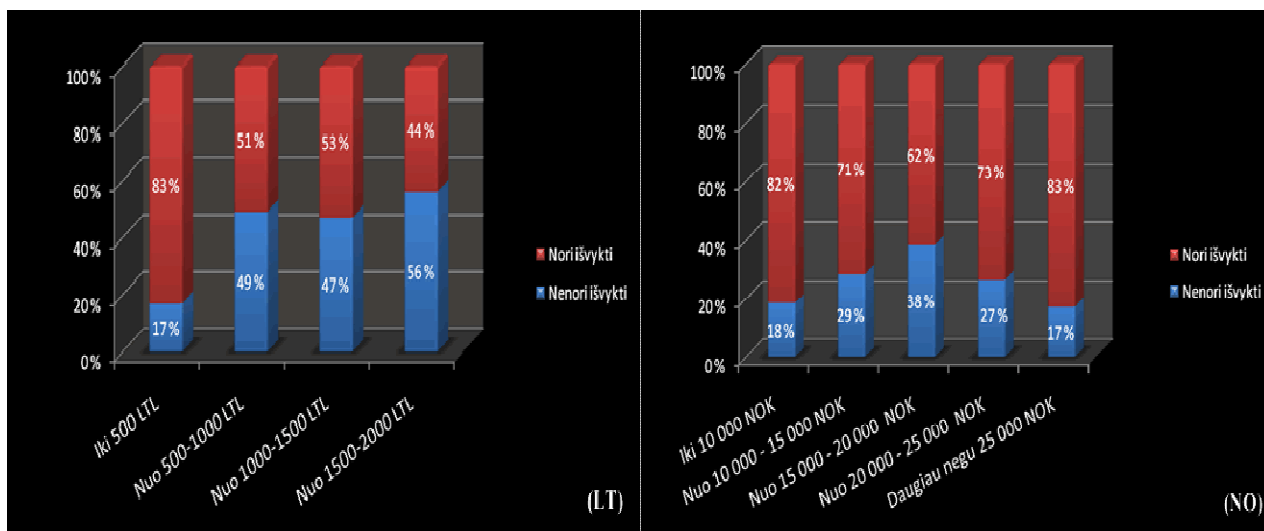
Svarbiausi veiksniai pasirenkant imigracijos šalį, (30 pav.) Norvegijos respondentams yra neekonominiai veiksniai: geras klimatas (15,1%), graži šalis (16,8%), prie mažiau svarbių veiksnių yra priskiriami: čia gyvena mano giminės ar draugai (5,8%), didelis darbo užmokestis (7,9%) ir aukštas pragyvenimo lygis (7,4%). Lietuvių apklausos rezultatai yra priešingi ir prie svarbiausių veiksnių yra nurodomi: didelis darbo užmokestis (38%), girdėti geri atsiliepimai (27%).

Šaltinis: sukurta autorės

30 pav. Veiksniai, lemiantys šalies patrauklumą

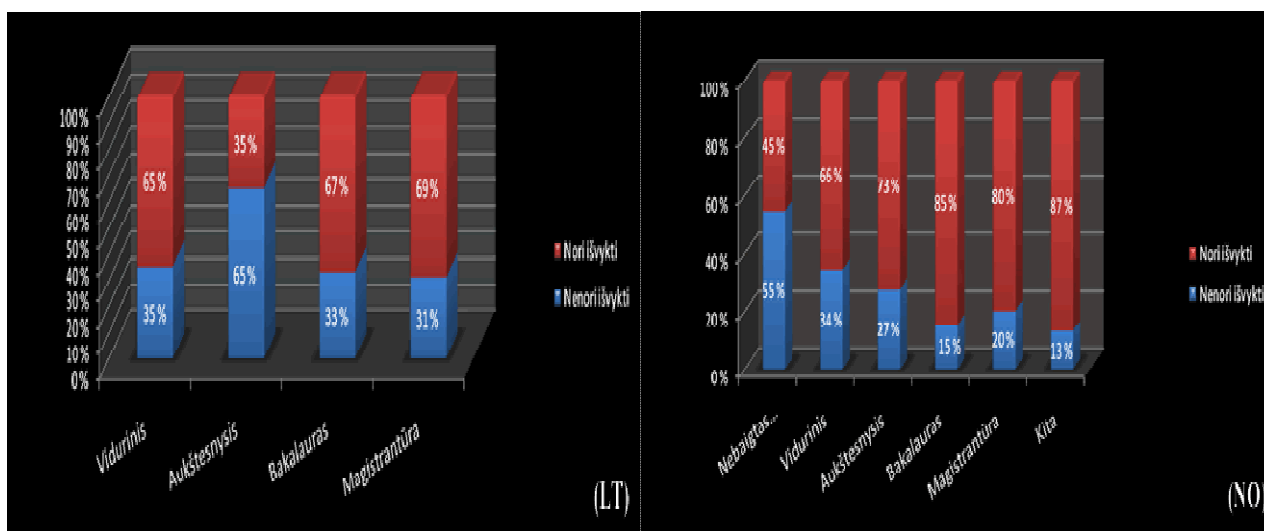
31 pav. rodo norvegų ir lietuvių norą emigruoti pagal darbo užmokesčio dydį. Didėjant darbo užmokesčio dydžiui, lietuvių noras emigruoti mažėja. Grafiniai duomenys rodo panašią tendenciją ir Norvegijoje, tačiau paskutinis stulpelis rodo, kad darbo užmokesčiui pasiekus tam tikrą lygį, emigracija pradeda taip pat didėti.

Šaltinis: sukurta autorės

31 pav. Respondentų mėnesinės pajamos (neto) ir norinčiųjų emigruoti skaičius

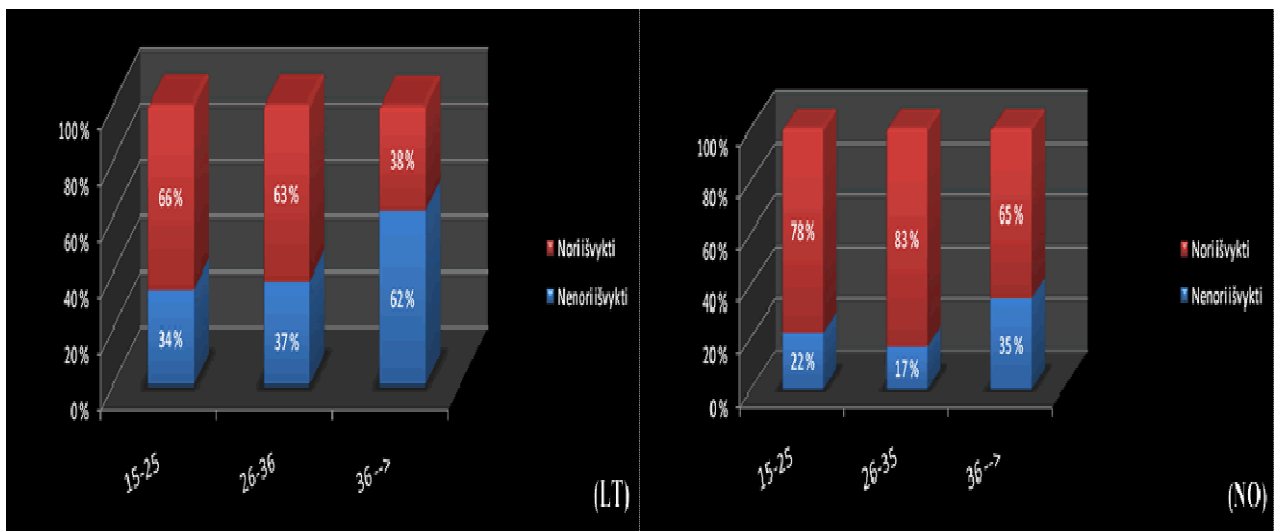
32 pav. rodo, kaip respondentų norą emigruoti gali įtakoti išsilavinimas. Lietuvoje didžiausią norą išvykti turi aukštąjį ir vidurinį išsilavinimą turintys asmenys. Norvegijoje taip pat, išvykti daugiausiai nori aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys, o mažiausią norą turi nebaigto vidurinio išsilavinimo asmenys.

Šaltinis: sukurta autorės

32 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą ir norą emigruoti

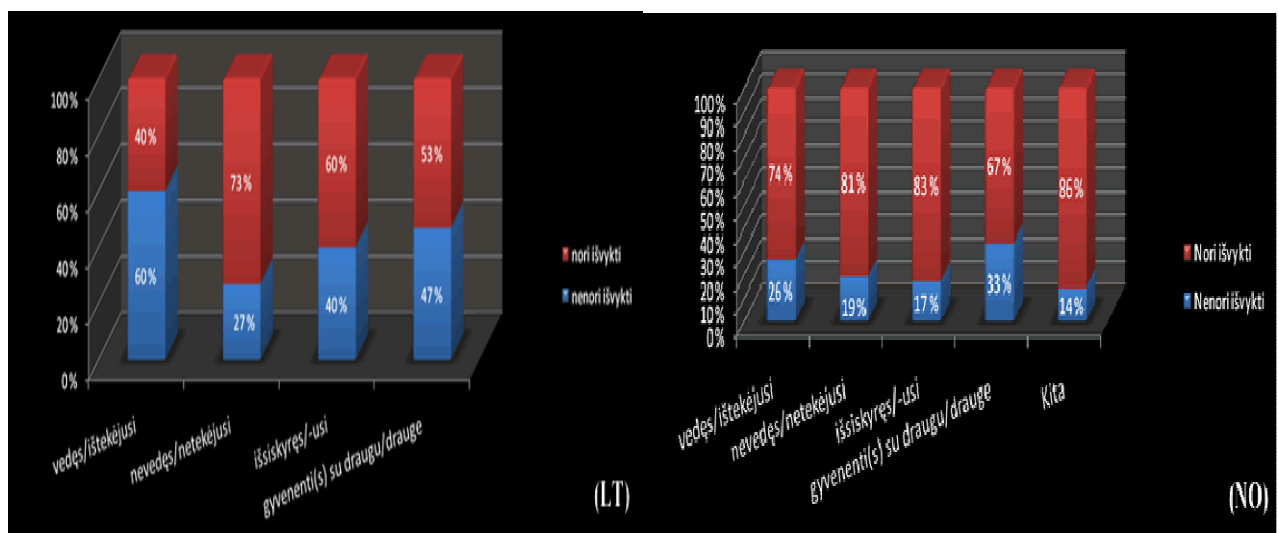
33 pav. parodo amžiaus įtaką migracijos procese. Lietuvoje, daugiausia norėtų emigruoti respondentai nuo 15 iki 24 metų, o Norvegijoje nuo 26 iki 35 metų. Mažiausią norą išvykti Lietuvoje ir Norvegijoje turi asmenys, vyresni nei 36 m.

Šaltinis: sukurta autorės

33 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių ir norą emigruoti

34 pav. rodo, kaip šeimyninė padėtis gali įtakoti apsisprendimą migruoti. Matome, kad Lietuvoje, daugiausia išvykti norėtų asmenys, kurie neturi antrosios pusės (73%) ir tie, kurie yra išsiskyre (60%). Norvegijoje, duomenys rodo tokią pačią tendenciją. 86% norinčių emigruoti yra pažymėję „Kita“, bei nurodė draugystės santykius, neturinčius išipareigojimų. Todėl galima teigti, kad daugiausiai norėtų išvykti tie asmenys, kurie nevedė/neištekęsios (81%), išsiskyre (83%) arba sieja tik artima draugystę (86%).

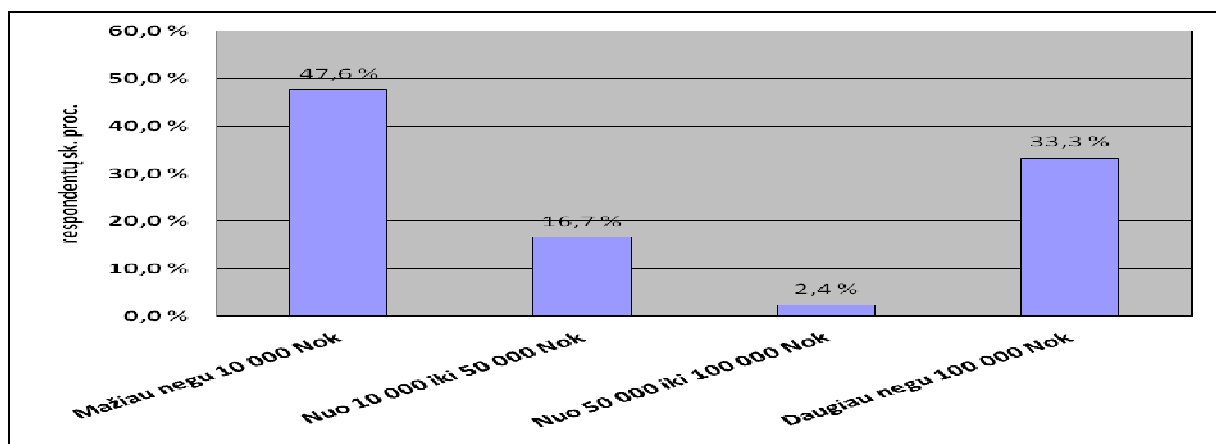

Šaltinis: sukurta autorės

34 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį ir norą emigruoti

Norvegijos respondentų buvo paprašyta įvertinti galimus dėl migracijos patiriamus psichologinius kaštus (35 pav). Didžioji dalis apklaustųjų (47,6 proc.) psichologiniams kaštams skiria ne daugiau kaip 10 000 Norvegijos kronų. 33,3 proc. respondentų savo psichologinius kaštus

įvertina labai brangiai, t.y. daugiau negu 100 000 NOK. Reikia pripažinti, kad kiekvienam asmeniui psichologiniai kaštai yra skirtingi ir juos išreikšti pinigine verte.

Šaltinis: sudaryta autorės

35 pav. Dėl migracijos patiriami psichologiniai kaštai

9 lentelėje yra pateikiamas migraciją įtakojančių veiksnių numeravimas.

9 lentelė

Veiksnių poveikis migracijai

Veiksniai		Noras studijuoti svetur	7
Negalėjimas rasti darbo	1	Šeimyninės priežastys	8
Darbo užmokestis per mažas	2	Nuomonė „svetur geriau“	9
Teisinės priežastys	3	Politinė situacija šalyje	10
Noras įgyti daugiau patirties	4	Mokesčių politika	11
Noras pakeisti aplinką	5	Blogas klimatas	12
Socialinės priežastys	6	Mažos galimybės savęs realizavimui	13

Šaltinis: sukurta autorės

9 lentelės veiksniai yra naudojami tolimesnėje analizėje. 36 pav. yra suskirstomas pagal amžiaus grupes ir šalis. Duomenys parodo, kurie veiksniai yra svarbūs lietuviams, o kurie norvegams, svarbumą išreiškiant procentaliai. Duomenų lyginimas pagal šalis ir amžiaus grupes, leidžia mums nustatyti kaip migracijos veiksniai veikia skirtingo amžiaus respondentus šalyse, kur veikia „stūmimo“ ir „traukos“ veiksniai. Šioje analizėje yra naudojami tik „didelę įtaką“ pažymėjusių respondentų atsakymai.

	15-20		21-25		26-35		36 - 56 -->		Iš viso	
	LT	NO	LT	NO	LT	NO	LT	NO	LT	NO
1	23,5 %	6,3 %	30,0 %	6,3 %	37,5 %	7,0 %	63,6 %	3,8 %	33,3 %	20,7 %
2	70,6 %	4,5 %	77,5 %	2,3 %	62,5 %	4,5 %	92,3 %	3,9 %	75,4 %	14,1 %
3	11,8 %	5,1 %	17,5 %	3,0 %	20,8 %	3,0 %	18,2 %	2,6 %	17,4 %	12,8 %
4	76,5 %	21,4 %	50,6 %	35,3 %	54,2 %	22,4 %	45,5 %	6,8 %	54,2 %	56,0 %
5	52,9 %	20,8 %	48,8 %	35,8 %	45,8 %	28,2 %	36,4 %	8,6 %	47,7 %	59,1 %
6	17,6 %	3,1 %	38,8 %	7,4 %	33,3 %	4,5 %	42,9 %	0,7 %	35,6 %	14,3 %
7	11,8 %	0,0 %	31,3 %	3,4 %	37,5 %	0,7 %	38,5 %	0,7 %	30,6 %	4,7 %
8	23,5 %	0,7 %	26,3 %	0,0 %	29,2 %	0,7 %	25,0 %	0,7 %	26,3 %	2,0 %
9	11,8 %	0,7 %	20,0 %	0,7 %	20,8 %	2,7 %	9,1 %	0,0 %	18,2 %	4,0 %
10	5,9 %	3,6 %	27,5 %	1,5 %	16,7 %	5,0 %	16,7 %	1,3 %	21,8 %	10,7 %
11	52,9 %	14,6 %	43,2 %	25,4 %	25,0 %	10,2 %	9,1 %	3,9 %	38,3 %	40,9 %
12	Nėra duomenų	4,6 %	Nėra duomenų	4,6 %	Nėra duomenų	5,3 %	Nėra duomenų	3,2 %	Nėra duomenų	16,1 %
13	Nėra duomenų	4,2 %	Nėra duomenų	2,2 %	Nėra duomenų	1,4 %	Nėra duomenų	1,3 %	Nėra duomenų	8,7 %

Šaltinis: sukurta autorės

36 pav. Veiksnių poveikis migracijai pagal amžių

Iš 36 pav. matome, kad kai kurie duomenys ženkliai skiriasi. 12 ir 13 klausimas nebuvo pateiktas lietuviams, todėl duomenys nėra vaizduojami. Lietuviams svarbiausios emigraciją lemiančios priežastys yra: mažas darbo užmokestis (75,4 %), noras įgyti daugiau patirties (54,2%) ir pakeisti aplinką (47,7 %). 75, 4 proc. reiškia, kad tokia dalis respondentų per mažą darbo užmokestį nurodė, kaip vieną iš svarbiausių veiksnių, t.y. „turi didelę įtaką“, o likusioji dalis (25,5%) nurodė, kad „turi vidutinę“ arba „neturi įtakos“. Taip reikia suprasti ir kitus procentaliai išreikštus rodiklius. Analizuojant veiksnių skirstymą pagal amžių, matome, kad net 92 proc. per mažą darbo užmokestį, kaip svarbiausią emigracijos priežastį nurodo vyresni nei 36 metų respondentai. Teisinės priežastys (17,4%) turi mažiausiai įtakos lietuvių emigracijai.

Norvegai prie svarbiausių veiksnių lemiančių migraciją priskiria: noras pakeisti aplinką (59,1%), įgyti daugiau patirties (56,0%) ir mokesčių politika (40,9%). Norą pakeisti aplinką ir įgyti daugiau patirties, daugiausiai turi respondentai nuo 15 iki 20 metų. Mokesčių politika yra aktualiausia taip pat šios amžiaus grupės respondentams. Šeimyninės priežastys, nuomonė „svetur geriau“ ir noras studijuoti svetur yra priežastys, kurios daro mažiausią įtaką norvegų migracijai.

37 pav. yra pateikiamas veiksnių poveikis migracijai pagal išsilavinimą.

	Nebaigtas v.		Vidurinis		Aukštesnysis		Bakalauras		Magistrantūra		Kita		Iš viso	
	LT	NO	LT	NO	LT	NO	LT	NO	LT	NO	LT	NO	LT	NO
1	50,0 %	1,7 %	37,0 %	1,7 %	66,7 %	6,3 %	29,1 %	3,3 %	21,1 %	5,6 %	Nėra duomenų	6,3 %	33,9 %	20,7 %
2	87,5 %	0,8 %	88,9 %	0,8 %	77,8 %	3,8 %	69,6 %	3,0 %	65,0 %	3,8 %	Nėra duomenų	3,0 %	75,0 %	14,1 %
3	25,0 %	2,3 %	11,1 %	2,3 %	22,2 %	3,0 %	18,2 %	3,7 %	10,5 %	2,3 %	Nėra duomenų	1,5 %	16,1 %	12,8 %
4	62,5 %	1,5 %	59,3 %	1,5 %	62,5 %	16,5 %	49,1 %	31,3 %	57,9 %	21,4 %	Nėra duomenų	15,4 %	54,7 %	56,0 %
5	62,5 %	4,7 %	48,1 %	4,7 %	11,1 %	18,7 %	43,6 %	33,7 %	57,9 %	23,8 %	Nėra duomenų	17,6 %	45,8 %	59,1 %
6	62,5 %	0,8 %	22,2 %	0,8 %	55,6 %	3,8 %	26,8 %	6,0 %	50,0 %	1,6 %	Nėra duomenų	3,1 %	34,2 %	14,3 %
7	37,5 %	0,0 %	18,5 %	0,0 %	44,4 %	0,0 %	26,8 %	2,7 %	35,0 %	0,7 %	Nėra duomenų	0,7 %	28,3 %	4,7 %
8	25,0 %	0,0 %	14,8 %	0,0 %	55,6 %	0,7 %	23,6 %	0,0 %	21,1 %	0,0 %	Nėra duomenų	0,7 %	23,7 %	2,0 %
9	37,5 %	0,7 %	7,4 %	0,7 %	11,1 %	0,7 %	18,2 %	1,4 %	15,8 %	0,0 %	Nėra duomenų	0,7 %	16,1 %	4,0 %
10	25,0 %	2,2 %	11,1 %	2,2 %	11,1 %	2,9 %	23,2 %	2,9 %	31,6 %	0,7 %	Nėra duomenų	1,5 %	21,0 %	10,7 %
11	50,0 %	2,2 %	25,9 %	2,2 %	22,2 %	9,3 %	42,9 %	19,3 %	31,6 %	11,1 %	Nėra duomenų	9,3 %	36,1 %	40,9 %
12	Nėra duomenų	1,6 %	Nėra duomenų	1,6 %	Nėra duomenų	3,1 %	Nėra duomenų	4,6 %	Nėra duomenų	2,3 %	Nėra duomenų	3,1 %	Nėra duomenų	16,1 %
13	Nėra duomenų	0,7 %	Nėra duomenų	0,7 %	Nėra duomenų	4,9 %	Nėra duomenų	2,9 %	Nėra duomenų	0,0 %	Nėra duomenų	0,7 %	Nėra duomenų	8,7 %

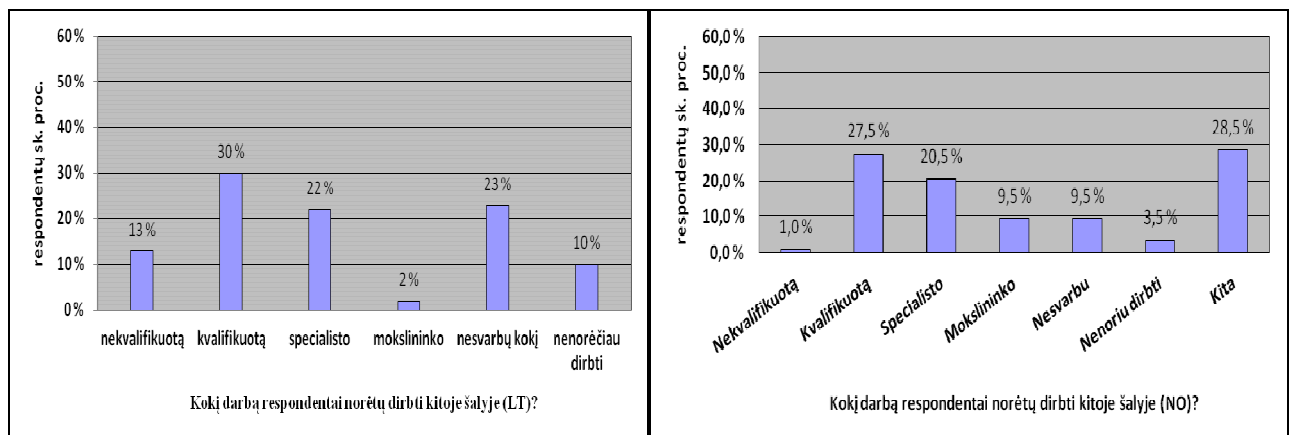
Šaltinis: sukurta autorės

37 pav. Veiksnių poveikis migracijai pagal išsilavinimą

Mažas darbo užmokestis yra svarbiausias emigracijos veiksnys nedidelį išsilavinimą turintiems respondentams. Nepasitenkinimas darbo užmokesčiu mažėja, didėjant išsilavinimo lygiui (nuo 87,5% iki 65%), tačiau nepasitenkinimo procentas išlieka didelis. Norą įgyti patirties turi visi respondentai maždaug vienodai ir svyruoja nuo 62,5 iki 49,1 procento. Noras pakeisti aplinką yra svarbiausias vidurinio išsilavinimo neturintiems ir magistrantams (62,5% ir 57,9%). Tik 11,1 % aukštesnį išsilavinimą turinčiųjų norėtų pakeisti aplinką.

Norvegijoje noras įgyti daugiau patirties ir pakeisti aplinką yra svarbiausias bakalauro ir magistrantūros išsilavinimą turintiems respondentams (31,3%, 21,4% ir 33,7%, 23,8%). Nebaigto vidurinio ir vidurinį išsilavinimą turintiems respondentams, šie veiksniai neturi didelės įtakos (1,5%, 1,5% , ir 4,7% , 4,7%). Mokesčių politika turi didelę įtaką bakalauro ir magistro išsilavinimo respondentams (19,3% ir 11,1%).

38 pav. yra pateikiami respondentų atsakymai pagal tai, kokio pobūdžio darbą jie norėtų dirbti kitoje šalyje.

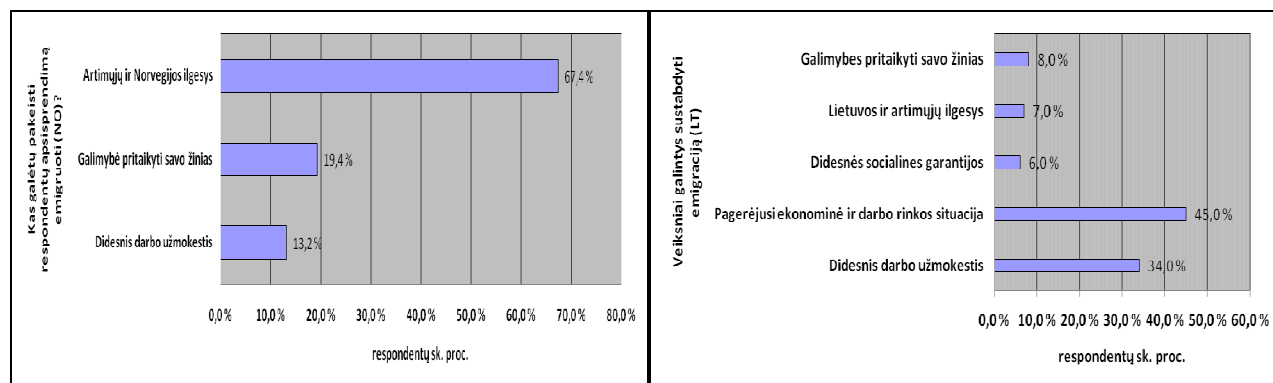

Šaltinis: sudaryta autorės

38 pav. Darbo pasirinkimas

Kaip matome iš 38 pav. didžioji dalis norvegų ir lietuvių norėtų dirbti kvalifikuotą darbą. Tačiau darbo pobūdis yra mažiau svarbus lietuviams, nes 23 proc. sutiktų dirbti bet kokią darbą, o norvegų tik 9,5 proc.

39 pav. nurodomi veiksniai, galintys pakeisti emigrantų sprendimą emigruoti.

Šaltinis: sudaryta autorės

39 pav. Emigracijos sustabdymas

Iš 39 pav. matome, kad lietuviams pagrindinis paskatinimas, galinti pakeisti jų norą emigruoti yra didesnis darbo užmokestis (34%) ir pagerėjusi ekonominė padėtis (45%), o norvegams, artimųjų ir Norvegijos ilgesys, geresnės galimybės pritaikyti savo žinias bei išsilavinimą, darbo užmokestis turi mažiausią įtaką. Nei vienas Norvegijos respondentas nepasirinko „didesnės socialinės garantijos“, o „pagerėjusi ekonominė bei darbo rinkos situacija“ nebuvo pateikta apklausoje.

3.2 Rezultatų aptarimas

Norint priimti efektyvius migracijos problemų sprendimo būdus Baltijos šalyse, atliekamas tyrimas, kuris susideda iš keturių apklausų. Trys apklausos buvo atliktos rašant bakalauro darbą, analizuojant „stūmimo“ veiksnius Lietuvoje ir „traukos“ veiksnius Norvegijoje, o ketvirtoji apklausa yra atlikta Norvegijoje, siekiant išsiaiškinti kaip vyksta norvegų emigracija. Analizuojant Lietuvą gauti duomenys yra pritaikomi ir kitoms Baltijos šalims, kadangi jos yra panašios ekonominiu išsivystymu, istorine patirtimi ir geografinė padėtimi. Norvegija atstovauja kitoms šalims, kuriose veikia „traukos“ veiksniai.

Lietuvoje atlikto tyrimo metu gauti duomenys yra lyginami su Norvegijoje atliktu tyrimu. Duomenų lyginimas yra reikšmingas, kadangi apklausoje dalyvavusiųjų skaičius, respondentų pasiskirstymas pagal amžių, išsilavinimą yra labai panašus. Didžioji dalis apklaustųjų Norvegijoje ir Lietuvoje yra asmenys nuo 21 iki 25 metų amžiaus. Gauti duomenys nustebino, kadangi laikinai iš

Norvegijos norėtų išvykti net 64 proc., o iš Lietuvos 62 proc. apklaustųjų (28 pav). Tačiau analitinėje dalyje yra paminėta, kad Norvegijos migracijos saldo yra teigiamas dėl didelės imigracijos, gyventojų skaičius yra papildomas imigrantais iš kitų šalių, pvz. Azijos, Baltijos šalių. (7 lentelė) Norvegijos piliečių migracijos statistiniai duomenys rodo, kad iš šalies daugiau emigruoja norvegų negu imigruoja. Išskyla klausimas, kodėl šalyje, kurioje veikia „traukos“ veiksniai Norvegijos piliečių migracijos saldo yra neigimas? Į šį klausimą padės atsakyti migracijos priešasčių analizė ir lyginimas. 28 proc. dalyvavusiųjų apklausoje yra tekę pabuvoti kitoje šalyje ir pagrindinė šios emigracijos priežastis yra studijos (26 ir 27 pav.)

Tyrimo dalyvavusių respondentų didžioji dalis Lietuvoje ir Norvegijoje gauna mažiausias pajamas, Lietuvoje iki 500 LTL, o Norvegijoje iki 10 000 NOK. Palyginę gaunamų pajamų dydį ir norą emigruoti, pastebėjome, kad Lietuvoje didėjant pajamoms noras emigruoti mažėja. Norvegijoje iš pradžių vyksta toki pati tendencija, tačiau kai atlyginimas pasiekia 20 000 NOK ir daugiau emigracija pradeda vėl didėti (31 pav.)

Analizuojant norą emigruoti pagal turimą išsilavinimą, gaunami duomenys yra panašūs, iš Lietuvos ir Norvegijos daugiausiai norėtų emigruoti bakalauro ir magistrantūros išsilavinimą turintys asmenys (32 pav.)

Migracijos teorijos teigia, kad daugiausiai migruoja asmenys nuo 20 iki 24 metų, ši teorija patvirtinta tik iš dalies, nes iš Norvegijos daugiausiai norėtų emigruoti asmenys nuo 26 iki 35 metų (83%), o Lietuvoje asmenys, kurių amžius yra nuo 15 iki 24 metų (66%, 33 pav.).

Analizuojant šeimyninės padėties įtaką migracijai, migracijos teorija teigianti, kad daugiausiai migruoja, nevedę/netekėjusios patvirtinta. Lietuvoje (73%, 60%) ir Norvegijoje (81%, 83%) daugiausiai norėtų migruoti tie, kurie neturi antrosios pusės arba yra išsiskyrę (34 pav.)

36 ir 37 pav. yra lyginami migraciją įtakojantys veiksniai Lietuvoje ir Norvegijoje, atsižvelgiant į amžiaus grupes. Yra nustatyta, kad lietuviams svarbiausios priežastys, kurios įtakoja emigraciją yra: mažas darbo užmokestis (75,4 %), noras įgyti daugiau patirties (54,2%) ir pakeisti aplinką (47,7 %), teisinės priežastys, pasak lietuvių respondentų, turi mažiausią įtaką (17,4%). Per mažas darbo užmokestis yra aktualus visoms amžiaus grupėms, bet didžiausią įtaką daro vyresniems nei 36 metai asmenims.

Norvegijos respondentai prie svarbiausių veiksnių, galinčių įtakoti emigraciją priskiria: norą pakeisti aplinką (59,1%), įgyti daugiau patirties (56,0%) ir mokesčių politiką (40,9%). Šie veiksniai yra svarbiausi asmenims nuo 15 iki 20 metų. Nuomonė „svetur geriau“ ir šeimyninės priežastys yra nesvarbios. Analizuojant migraciją įtakojančių veiksnių poveikį pagal respondentų išsilavinimą nustatėme, kad mažas darbo užmokestis Lietuvoje yra svarbiausias emigracijos veiksnys, nedidelį išsilavinimą turintiems respondentams. Noras pakeisti aplinką Lietuvoje yra svarbiausias vidurinio

išsilavinimo neturintiems ir magistrantams (62,5% ir 57,9%). Norvegijoje noras įgyti daugiau patirties ir pakeisti aplinką yra svarbiausias bakalauro ir magistrantūros išsilavinimą turintiems respondentams, vidurinio išsilavinimo asmenims - šie veiksniai nėra svarbus.

Norvegų respondentams pasirenkant imigracijos šalį svarbiausi: geras klimatas ir šalies grožis, o lietuviams didelis darbo užmokestis, aukštas pragyvenimo lygis ir geri atsiliepimai (30 pav.)

Norvegijos respondentų buvo paprašyta įvertinti dėl migracijos patiriamus psichologinius kaštus. 47,6 procentai apklaustųjų savo psichologinius kaštus įvertino mažiau negu 10 000 NOK, o 33,3 proc. respondentų daugiau negu 100 000 NOK. Pirmoje darbo dalyje yra pateikiamos formulės, pagal kurias galima apskaičiuoti būsimo emigranto nuostolius arba naudą. Pasirinkdami antrą formulę apskaičiuosime gaunamą naudą.

$$N = \sum_{t=1}^T \frac{Ndm - Nsm}{(1+r)^t} - C \quad (6 \text{ formulė})$$

N – gaunama nauda; Ndm – gaunama nauda iš „naujo“ darbo (d) per metus (m);

Nsm – gauta nauda iš „seno“ darbo (s) per metus (m); T- laiko periodas, kiek planuojama dirbti, metais; r- diskonto norma; C- migracijos išlaidos, atsižvelgiant į psichologinius kaštus.

Remdamiesi statistiniais duomenimis, pasirenkam minimalų darbo užmokestį Norvegijoje per metus, atskaičius mokesčius (Statistisk Sentralbyrå, 2007). Nsm = 175 111,2 NOK, gaunama nauda iš „naujo“ darbo, darbo užmokestis didesnis 5 000 NOK per mėn., Ndm = 235 111,2 NOK; T- 1 metai; r- 10 proc. ir C- 13 000 (10 000 psichologiniai kaštai ir kelionės išlaidos). Kelionės išlaidos priklauso nuo migracijos atstumo, gali būti didesnės arba mažesnės. Reikšmes įstatom į formulę:

$$N = \sum_{t=1}^T \frac{235111,2 - 175111,2}{(1+0,1)^t} - 13000 = 36587(NOK)$$

Apskaičiavę, gauname, kad emigranto nauda per metus būtų lygi 36 587 NOK. Naujo darbo užmokestis, kelionės išlaidos, metai, yra pasirenkami atsitiktinai, siekiant parodyti šios formulės veikimo principą.

Išanalizavę migracijos priežastis, galim teigti, kad norvegų emigracijos pobūdis yra kitoks, jie emigruoja ne dėl didesnio darbo užmokesčio, socialinių garantijų, bet dėl noro pažinti kitas šalis, geresnio ir šiltesnio klimato, tokią emigraciją galima pavadinti „prabangos migracija“. Yra nurodomos tokios egzotines imigracijos šalys kaip Tailandas, Afrikos valstybės. 25 pav. rodo, kad

beveik visi respondentai yra patenkini savo gyvenimu Norvegijoje. Lietuvoje migracija yra kitokio pobūdžio ir pagrindinės priežastys yra makroekonominės. Didėjant darbo užmokesčiui emigracija iš Lietuvoje mažėja. Respondentų sprendimą migruoti Lietuvoje galėtų pakeisti pagerėjusi ekonominė padėtis ir didesnis darbo užmokestis, o Norvegijoje artimųjų ilgesys, geresnės galimybės pritaikyti savo žinias bei išsilavinimą (39 pav.)

Norvegų emigracija nėra nagrinėjama kaip problema, kadangi tik 3,5 procento norėtų išvykti iš šalies visam laikui. Kaip rodo rezultatai - iš Lietuvos norėtų išvykti taip pat tik nedidelė dalis, t.y. 5 proc., bet apklausos (lietuvių apklausa Norvegijoje) atliktos Norvegijoje duomenimis, situacija pasikeičia. Didelė respondentų dalis - 44 proc. nėra apsisprendę ir nežino ką darys, o norinčių sugrįžti (28 %) skaičius yra lygus respondentų skaičiui, kurie yra apsisprendę pasilikti Norvegijoje (Bakalauro darbas, 2006, p.56)

Statistiniai duomenys rodo didelį Norvegijos piliečių imigracijos skaičių (7 lentelė). Todėl galim teigti, kad norvegai grįžta atgal, pritaiko svetur įgytas žinias ir migracija neturi tokių žalingų pasekmių, bei nėra nagrinėjama kaip problema šaliai.

Atlikę gautų duomenų analizę, galima patikrinti kitas dvi hipotezes.

H₂ - Didėja emigracija, veikiami neekonominių veiksnių.

Tyrimo metu, gauti duomenys leidžia mums patikrinti antrąją hipotezę (H₂). Ši hipotezė pasitvirtina. Nustatėme, kad 85 proc. respondentų yra patenkinti savo gyvenimu Norvegijoje, tačiau daugiau negu pusė (67,5 proc), norėtų laikinai arba visam laikui išvykti iš šalies. (25 ir 28 pav.) Norvegų respondentams pasirenkant imigracijos šalį svarbiausi veiksniai yra šalies grožis ir geras klimatas (30 pav.) Analizuojant norinčiųjų išvykti respondentų skaičių pagal gaunamas pajamas, pastebima tendencija, kad pasiekus tam tikrą darbo užmokesčio ribą, emigraciją pradeda didėti. Remiantis A. Maslow poreikių piramide, galim teigti, kad patenkinus vienus poreikius, šiuo atveju, makroekonominius, atsiranda poreikis kitiems poreikiams, pvz. neekonominiams. Apklausus lietuvius respondentus gauti atsakymai taip pat leidžia patvirtinti hipotezę, nes 54,2 proc. lietuvių, prie veiksnių įtakojančių emigraciją, priskiria norą įgyti daugiau patirties, o 47,7 proc.- norą pakeisti aplinką (36 pav.) Išanalizavus Baltijos šalių migracijos mastus į Norvegiją ir Airiją, pastebėjome, kad esant panašioms ekonominėms sąlygoms šalyse, emigracijos dydžiai skiriasi, todėl galim teigti, kad emigracija yra veikiami neekonominių veiksnių.

H₃ -Gerėjant Baltijos šalių ekonominei padėčiai, darbo jėgos emigracija mažės, o imigracija didės.

Ši hipotezė pasitvirtino tik iš dalies. Lietuvoje atlikto tyrimo rezultatai yra pritaikomi Latvijai ir Estijai dėl šalių ekonominių, demografinių, istorinių ir geografinių panašumų.

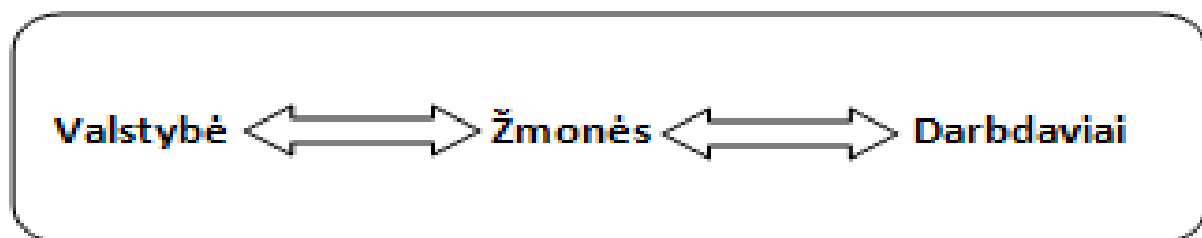
Atlikus statistinių duomenų analizę, paaiškėjo, kad iš Norvegijos laikinai arba visam laikui norėtų emigruoti iš viso 67,5 proc. respondentų, o iš Lietuvos- 67 proc. respondentų (28 pav.)

Remiantis šiais duomenimis, mes negalime teigti, kad pagerėjus Baltijos šalių ekonominei padėčiai, emigracija sumažės. Remiantis, tik Lietuvoje atliktu tyrimu, hipotezė galėtų pasitvirtinti, nes 75 proc. lietuvių respondentų, kaip pagrindinę emigracijos priežastį nurodo per mažą darbo užmokestį (36 ir 37 pav.) 45 proc. lietuvių respondentų teigia, kad didesnis darbo užmokestis galėtų pakeisti jų apsisprendimą emigruoti, o 34 proc. apklaustųjų norą emigruoti, galėtų sustabdyti pagerėjusi ekonominė bei darbo rinkos situacija (39 pav.). Remiantis Norvegijos ir Airijos statistiniais duomenimis (9 ir 19 pav.), matome, kad gerėjant ekonominei padėčiai šalyje, imigracija didėja. Todėl galim teigti, kad gerėjant ekonominei padėčiai Baltijos šalyse- imigracija didės. Apibendrinant šiuos teiginius, galima teigti, kad gerėjant Baltijos šalių ekonominei padėčiai emigracija iš Baltijos šalių sumažės. Tačiau po kurio laiko, kada emigraciją įtakojantys makroekonominiai veiksniai bus patenkinti, atsiras poreikis patenkinti kitus poreikius ir laikina emigracija gali vėl padidėti kaip Norvegijoje, remiantis tyrimo rezultatais. Emigracija nebus analizuojama kaip problema, kadangi migracijos saldo papildys imigrantai iš kitų šalių.

3.3 Emigracijos mažinimo modelis Baltijos šalyse

Pagrindinis sprendimas, kuris gali sumažinti migracijos patiriamą žalą Baltijos šalyse yra migracijos mažinimas. Čia nėra kuriamos taisyklės, kurių laikantis emigracija sumažės, bet yra pateikiami pasiūlymai, kurie galėtų padėti sumažinti migraciją ir kartu jos daromą žalą šalims. Šie būdai galėtų būti pritaikomi ir daugeliui kitų valstybių, kurios netenka savo piliečių, tačiau jie skirti Baltijos šalims, išnagrinėjus ekonominę situaciją ir migracijos tendencijas.

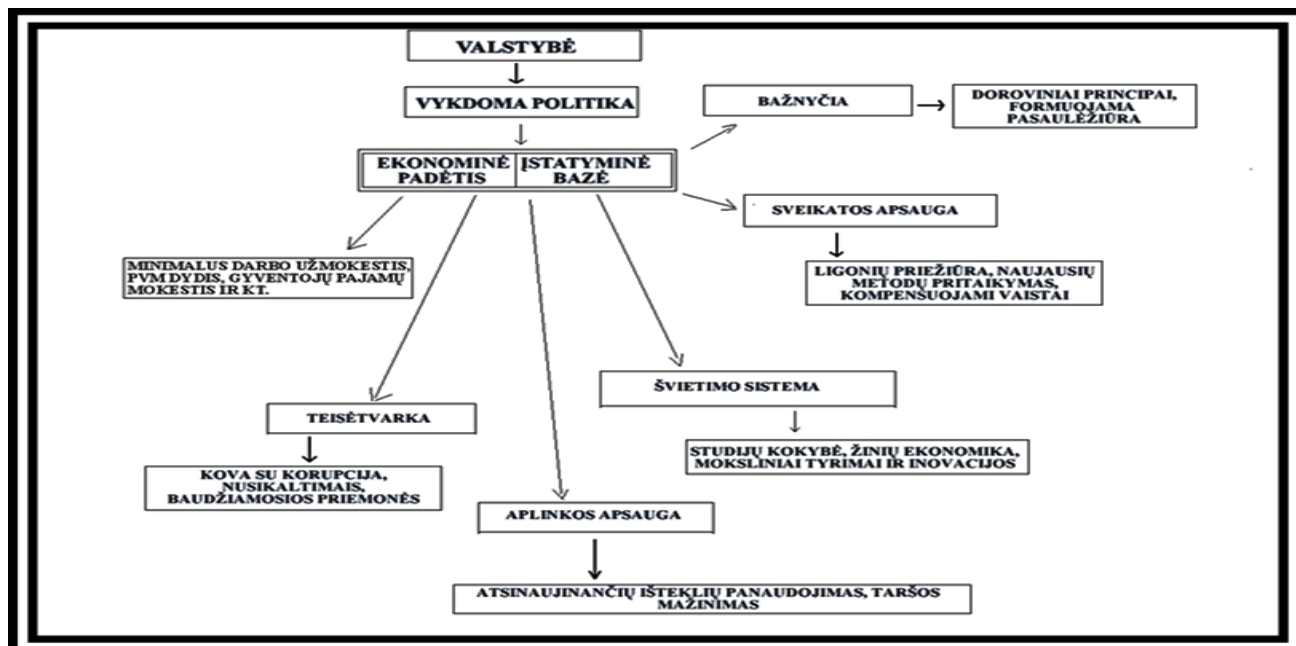
Modelį sudaro trys pagrindinės dalys: valstybė, žmonės ir darbdaviai. Žmonės yra pagrindinė objekto dalis, nes valstybę sudaro žmonės ir darbdaviai yra tie patys žmonės.

Šaltinis: sukurta autorės

40 pav. Emigracijos mažinimo modelis Baltijos šalyse

41 pav. yra pateikiama schema, kurioje parodoma, per kurias institucijas valstybė gali veikti, mažindama emigraciją iš Baltijos šalių.

Šaltinis: sudaryta autorės

41 pav. Valstybė ir jos institucijos

41 pav. parodoma, kad valstybės vykdoma politika yra labai svarbi, gali įtakoti šalių ekonominę padėtį, įstatyminę bazę ir tokiu būdu veikti kitus sektorius. Nuo valstybės vykdomos politikos priklauso gerovės lygis šalyse. 10 lentelėje yra pateikiami valstybės tikslai ir priemonės jiems pasiekti, mažinant emigraciją Baltijos šalyse.

10 lentelė

Valstybės veiksmai, siekiant sumažinti emigraciją Baltijos šalyse

Tikslas	Priemonė	Laikotarpis
1. Ekonomikos augimas (darbo užmokesčių ir socialinių garantijų didinamas ir kt.)	Pritraukti investicijas; didinti darbo našumą; plėtoti žinių ekonomiką, mokslo ir technologijų plėtrą; remtis kitų šalių patirtimi	2008 -2015/2020 m.
2. Gerėjančių ekonominių rodiklių viešas skelbimas ir informavimas	Televizija; spauda; reklaminės priemonės.	2008 – pagal poreikį
3. Mokesčių sistemos tobulinimas	Kitų šalių patirties analizė; įvairių galimybių detalus įvertinimas	2008-2010
4. Mažų miestelių ir gyvenviečių ekonominė plėtra	Lėšų pritraukimas iš ES fondų; tarptautinis bendradarbiavimas	2008-2015

Šaltinis: sudaryta autorės

1. Vienas iš pagrindinių makroekonominių veiksnių stūmiančių iš Baltijos šalių gyventojus emigruoti yra mažas darbo užmokestis. Todėl vienas iš svarbiausių tikslų yra darbo užmokesčio didinimas, kuris gali didėti kylant ekonomikos lygiui šalyse. Ekonomikos augimas yra galimas: pritraukiant investicijas, didinant darbo našumą, plėtojant žinių ekonomiką, mokslo ir

technologijų plėtrą. Kitų šalių patirtis bei analizė gali išmokyti kaip prisitraukti lėšas ir efektyviai jas panaudoti, šiuo atveju vienas iš geriausių pavyzdžių būtų Airija. 2. Visiems prieinama informacija apie gerėjančius rodiklius gali ne tik sumažinti norinčius emigruoti, bet ir padėti susigrąžinti išvykėlius. 3. Mokesčių sistema gali būti tobulinama atsižvelgiant į kitų šalių patirtį bei įvertinant visas galimybes. Prie alternatyvų gali būti priskiriama progresyviųjų mokesčių sistema, minimalaus darbo užmokesčio didinimas, „žalioji“ mokesčių reforma, kuri skatina pereiti nuo „gėrybių“ (pvz. įmonių gaunamo pelno) apmokestinimo prie „blogybių“ (aplinkos taršos), (Aplinkos apsaugos ekonominių veiksnių strategija, 2002, p.22).

4. Mažų miestelių ir gyvenviečių ekonominė plėtra yra svarbus tikslas siekiant sumažinti emigraciją iš šalies. Didžiuose miestuose visada yra didesnė darbų pasiūla, geresni gyvenimo standartai. Reikia plėtoti kaimo turizmą, žemės ūkį, smulkius verslus, mažinti jaučiamą stiprų atotrūkį tarp mažų ir didelių miestų.

10 lentelės tęsinys

Valstybės veiksmai, siekiant sumažinti emigraciją Baltijos šalyse

Tikslas	Priemonė	Laikotarpis
5. Baltijos šalių reklamavimas	Tarptautinių renginių organizavimas	2008 –pagal poreikį
6. Patriotizmo ugdymas	Naudoti reklaminius šūkius; minėti istorinius įvykius; informuoti visuomenę apie žymius veikėjus.	Visada

Šaltinis: sudaryta autorės

5. Baltijos šalių vardas gali būti reklamuojamas organizuojant tarptautines šventes, parodas, koncertus. Tokio projekto kaip "Vilniaus misija" (modernaus muziejaus statymas) įgyvendinimas galėtų reklamuoti Lietuvos vardą visame pasaulyje ir susilaukti ne tik daug lankytojų, bet ir pasirodyti savo šalies piliečiams iš stipriųjų pusių, kas gali nuteikti optimistiškai ir stabdyti norą emigruoti. 6. Patriotiškumo ir tautinės savigarbos formavimas turi prasidėti mokyklose ir gali turėti didelės reikšmės tolimesniems piliečių sprendimams. Šis aspektas yra daugiau aktualus Lietuvai, nes deja, iš Lietuvos emigracija didžiausia. Tokių akcijų, kaip „Pasilik Lietuvoje“ organizavimas rodo, kad valstybė nenori prarasti savo piliečių. Žymių žmonių mintys gali teigiamai paveikti jaunimą. Mokyklose turi būti daugiau dėmesio skiriama pažinti valstybės istoriją, nuopelnus, pagerbti nusipelnčius visuomenei ir šaliai žmones.

Valstybės veiksmai, siekiant sumažinti emigraciją Baltijos šalyse

Tikslas	Priemonė	Laikotarpis
7. Nuotolinių studijų ir mokymosi visą gyvenimą strategijos plėtra	Pasinaudoti ES programomis, Švietimo Ministerijos pajėgomis,	2008–2012
8. Pakeisti paskolų išdavimo tvarką studentams	Veikti per įstatyminę bazę ir šalių bendradarbiavimą; pasinaudoti ES parama	Bandymo laikotarpis 2010-2015
9. Diasporų veiklos plėtra	Patvirtinti palankius įstatymus; siekti šalių bendradarbiavimo; tarptautinių projektų įgyvendinimas	Visada

Šaltinis: sudaryta autorės

7. Nuotolinio mokymosi ir visą gyvenimą mokymosi galimybės, galėti padėti mažesni išsilavinimą turintiems persikvalifikuoti arba įgyti norimą specialybę, gauti didesnę darbo užmokestį, kurti savo verslą, plėtoti turizmą (mažų miestelių gyventojams) ir mažinti norą emigruoti iš savo šalies. 8. Paskolų išdavimo tvarkos pakeitimo tikslas yra sukurti tokią sistemą, kuri būtų naudinga pačioms šalims ir studentams. Paskolos gali būti suteikiamos tam tikriems studentams pagal mokymosi rezultatus. Studentai gali būti siunčiami kvalifikuotis į kitas užsienio valstybes ir, jeigu jie grįžta atgal bei pritaiko įgytas žinias savo šalyse, paskolų gražinti nereikia, o jeigu apsisprendžia negrįžti, visa paskolų suma turi būti gražinama. 9. Diasporų plėtra ir tarpusavio bendradarbiavimas gali turėti didelės įtakos moksliniams pasiekimams, ekonomikos kilimui, stabdyti „protų nutekėjimą“ iš Baltijos šalių, informuoti apie laivas darbo vietas tėvynėje. 11 lentelėje yra pateikiamas darbdavių galimas įnašas mažinant emigraciją iš Baltijos šalių

11 lentelė

Darbdavių pastangos, siekiant sumažinti emigraciją Baltijos šalyse

Tikslas	Priemonė	Laikotarpis
1. Lėšų skirtų darbuotojų apmokymui esant emigracijai susigrąžinimas.	Sutartys tarp darbdavių ir darbuotojų	2009-2017
2. Darbo sutartyje nurodytų sąlygų vykdymas, darbuotojų vertinimas ir gerbimas	Profesijų plėtra; griežtos baudos darbdaviams esant pažeidimams.	Visada
3. Paskatinių sistemų naudojimas	Premijos; kvalifikacijos kėlimai ir išvykos į kitas šalis; darbuotojų kursai	Visada
4. Jaukios darbo aplinkos kūrimas, geranoriškų darbuotojų tarpusavio santykių skatinimas	Švenčių organizavimas kartu, darbuotojų išvykos.	Visada

Šaltinis: sudaryta autorės

Darbdavių vaidmuo stabdant emigracijos procesą yra svarbus. Žmogus gali sutikti gauti mažesnę darbo užmokestį, tačiau žinodamas, kad jo darbas yra vertinamas gali būti tuo patenkintas ir nenorėti dėl didesnio darbo užmokesčio rizikuoti bei emigruoti į kitą šalį. Šiuo atveju psichologiniai kaštai gali būti dideli.

1. Jeigu darbdavys skiria dideles lėšas darbuotojo apmokymui ir kvalifikacijos kėlimui, o darbuotojas pasitaikius palankiai progai emigruoja į kitą šalį, darbdaviai, sutarčių pagalba gali reikalauti lėšų, investuotų į darbuotojo apmokymą grąžinimo. Gali būti sudaromos sutartis, kad darbuotojui neišdirbus nustatytą metų skaičių ir išvykstant iš šalies, reikės grąžinti į jo išsilavinimą investuotas lėšas. 2. Darbdaviai turėtų griežtai laikytis darbo sutartyje numatytų taisyklių ir neišnaudoti savo darbuotojų. Darbdaviai turi gerbti ir vertinti savo pavaldinių atliekamą darbą, pastaruoju metu Estijoje tam skiriamas ypatingas dėmesys. 3. Paskatinimo sistemos gali būti įvairaus pobūdžio, išvykos į užsienį, darbuotojų kursai, premijos. Tokie metodai leidžia darbuotojui pasijusti, kad jisai yra vertinamas. 4. Švenčių organizavimas, išvykos gerina darbuotojų tarpusavio santykius ir sukuria palankų psichologinį klimatą.

12 lentelėje yra iškeliami tikslai ir pateikiamo priemonės, mūsų visų indėlis, galintis padėti sumažinti emigraciją iš Baltijos šalių. Pastaruoju metu neekonominių veiksnių įtaka migracijos procese auga. Prie „stūmimo“ veiksnių gali būti priskiriama: nesaugumo jausmas, nusikaltimai, pagarbos ir tolerantiškumo trūkumas vienas kito atžvilgiu.

12 lentelė

Mūsų visų indėlis, mažinant emigraciją iš Baltijos šalių

Tikslas	Priemonė	Laikotarpis
Siekti dorovinio vaikų auklėjimo	Visus šiuos tikslus mes galime pasiekti patys, reikia tik noro, tarpusavio bendradarbiavimo. Vaikų auklėjime turi būti formuojami doroviniai principai: geranoriškumas ir tolerancija, nelikti abejingi vieni kitiems nelaimės atveju, mylėti savo šalį, siekti savo gerovės kartu siekiant ir valstybės. Į pagalbą galima pasitelkti reklaminius skelbimus, žymių žmonių pasisakymus.	2008- visada
Abipusė pagarba ir geranoriškumas vienas kito atžvilgiu		
Nusikaltimų mažinimas		
Korupcijos mažinimas		
Patriotiškų jausmų ugdymas		
Pagarba taisyklėms		

Šaltinis: sudaryta autorės

Visi šie paminėti atvejai leidžia patiems žmonėms susikurti saugią, patikimą valstybę, kurioje būtų jaučiama tarpusavio pagarba. Tokioje šalyje, nors ir nedidelis darbo užmokestis, bet žmogus jaučiasi saugus ir vertinamas, gali mažinti norinčiųjų emigruoti skaičių. Turi būti

akcentuojama dorovės ir moralės principai, reklamuojama pagarba vienas kitam. Valstybė yra kuriama mūsų pačių, todėl ką mes sukursime, tą ir turėsime.

Visų aptartų priemonių įgyvendinimas, siekiant sumažinti emigraciją iš Baltijos šalių gali taip pat ir pritraukti išvykėlius sugrįžti atgal į tėvynę. 13 lentelėje yra pateikiami tikslai ir priemonės, kurios yra orientuotos į emigrantų susigrąžinimą.

13 lentelė

Emigrantų sugrąžinimas

Tikslas	Priemonė	Laikotarpis
1. Mišrių šeimų pritraukimas	Kalbos kursai; adaptacijos programos; darbo pasiūlymai	2008- visada
2. Gerinti emigrantams susisiekiimo su tėvyne sistemą	Palankūs oro, autobusų susisiekiimo tvarkaraščiai	2009- visada
3. Mokyklų steigimas, vaikų mokymas gimtosios kalbos, televizijos kanalų prieinamumas	Vyriausybės, ambasadų ir organizacijų parama	2008- pagal poreikį
4. Įtraukti emigrantus į politinį gyvenimą	Balsavimo galimybės iš visų pasaulio šalių; informacijos prieinamumas	2008 – visada
5. Dvigubos pilietybės klausimas	Įstatymų pataisos	2009-visada
6. Supaprastinti nekilnojamo būsto įsigijimo, paskolų gavimo sąlygas	Susitikimai su išvykėliais emigracijos šalyse, informacijos prieinamumas; laiko kaštus mažinantis įforminimas.	2008 –visada
7. Poilsiviačių modernizavimas	Investicijų pritraukimas; ES parama	2008-2012
8. Informacinių biurų plėtra	Skirti tam tikrą lėšų dalį iš valstybės biudžeto, organizuoti savanorių veiklą	2008-pagal poreikį

Šaltinis: sudaryta autorės

1. Didėjant migracijai Baltijos šalyse, didėja ir santuokų su užsieniečiais skaičius. Jei antroji pusė yra iš ekonomiškai stiprios valstybės, yra didelė tikimybė, kad sutuoktiniai nuspręsti apsigyventi šalyje, kur yra geresni gyvenimo standartai, darbo užmokestis ir kiti veiksniai. Norint prisitraukti tokias šeimas atgal į Baltijos valstybes, reikia sudaryti tam palankias sąlygas, organizuoti kalbų kursus ne tik keliuose didžiausiuose miestuose, bet ir miesteliuose pagal poreikį, supaprastinti pastoviai gyventi šalyse leidimų įforminimus, padėti susirasti darbą. 2. Norint, kad emigrantai palaikytų ryšius su savo tėvyne, yra labai svarbu užtikrinti gerą susisiekiimo sistemą. Šiuo metu populiariausias yra oro transportas, todėl svarbu gerinti skrydžių maršrutus, mažinti tarpinius persėdimus, nes jie sudaro didelius laiko kaštus ir bilietai tokiu atveju kainuoja brangiau. Reikia paminėti, kad Latvijos oro linijos Air Baltic bando išspręsti šias problemas, taip pat gerina susisiekiimą tarp Baltijos šalių. 3-4. Mokyklų steigimas, televizijos kanalų prieinamumas ir emigrantų įtraukimas į politinį gyvenimą neleidžia jiems pamiršti savo šalies, pilietybės ir

nuotolinių būdu dalyvauti kuriant valstybės ateitį. 5. Dvigubos pilietybės klausimas pastaruoju metu yra ypač diskutuotinas Lietuvoje ir manoma, kad artimiausiu metu bus priimtos pataisos. Šis klausimas yra labai svarbus emigrantų vaikams gimusiems kitoje šalyje, pavyzdžiui Airijoje. Vaikai automatiškai gauna Airijos pilietybę, o pagal Lietuvos įstatymus tik išskirtiniais atvejais yra leidžiama turėti dvigubą pilietybę. Tokiu atveju, lietuvių vaikai negali būti Lietuvos piliečiai. Taigi, veikia ne „traukos“, bet „stūmimo“ veiksnys. 6. Informacijos teikimas apie paskolas ir nekilnojamo turto naujienas Baltijos šalyse, gali būti viena iš geriausių prisitraukimo priemonių, emigrantai įsigyja nekilnojamą turtą ir tokiu būdu išipareigoja sugrįžti atgal į tėvynę. 7. Poilsiviačių modernizavimas, kaimo turizmo plėtra gali tapti viliojantis atostogų pasiūlymas emigrantams, tokiu būdu yra palaikomi nenutrūkstantys ryšiai. 8. Informacijos biurai turėtų būti prieinami visiems migrantams, suteikiama reikalinga informacija persikėlimo, įsidarbinimo, paskolos gavimo ir kitais klausimais.

Pritaikydami Statistikos programą, prognozuojame emigraciją 2008 metams. Prognozei atlikti, pasirenkami Latvijos statistiniai emigracijos duomenys, kadangi Lietuvos Statistikos Departamentas pateikia duomenys tik nuo 2001 metų ir Estijos Statistikos Departamentas tokios nemokamos informacijos šiuo metu nepateikia. Prognozei atlikti naudosim duomenys nuo 1995 metų. Prognozei atlikti yra naudojamas paprastojo eksponentinio glodinimo metodas. Šis metodas yra plačiausiai naudojama prognozavimo technika (Sakalauskas, 2003, p.195). Atlikus skaičiavimus, gauname:

Exponential smoothing: S0=6942, No trend, no season ; Alpha=,800 Emigracija				Exponential smoothing: S0=6942, No trend, no season ; Alpha=,500 Emigracija				Exponential smoothing: S0=6942, Emigracija, No trend, no season; Alpha=,100			
Metai	Emigracija	Prognozė	Skirtumai	Metai	Emigracija	Prognozė	Skirtumai	Metai	Emigracija	Prognozė	Skirtumai
1995	16512,00	6942,46	9569,54	1995	16512,00	6942,46	9569,54	1995	16512,00	6942,462	9569,54
1996	12828,00	14598,09	-1770,09	1996	12828,00	11727,23	1100,77	1996	12828,00	7899,415	4928,58
1997	12333,00	13182,02	-849,02	1997	12333,00	12277,62	55,38	1997	12333,00	8392,274	3940,73
1998	8874,00	12502,80	-3628,80	1998	8874,00	12305,31	-3431,31	1998	8874,00	8786,346	87,65
1999	5898,00	9599,76	-3701,76	1999	5898,00	10589,65	-4691,65	1999	5898,00	8795,112	-2897,11
2000	7131,00	6638,35	492,65	2000	7131,00	8243,83	-1112,83	2000	7131,00	8505,401	-1374,40
2001	6602,00	7032,47	-430,47	2001	6602,00	7687,41	-1085,41	2001	6602,00	8367,961	-1765,96
2002	3262,00	6688,09	-3426,09	2002	3262,00	7144,71	-3882,71	2002	3262,00	8191,365	-4929,36
2003	2210,00	3947,22	-1737,22	2003	2210,00	5203,35	-2993,35	2003	2210,00	7698,428	-5488,43
2004	2744,00	2557,44	186,56	2004	2744,00	3706,68	-962,68	2004	2744,00	7149,585	-4405,59
2005	2450,00	2706,69	-256,69	2005	2450,00	3225,34	-775,34	2005	2450,00	6709,027	-4259,03
2006	5225,00	2501,34	2723,66	2006	5225,00	2837,67	2387,33	2006	5225,00	6283,124	-1058,12
2007	4183,00	4680,27	-497,27	2007	4183,00	4031,33	151,67	2007	4183,00	6177,312	-1994,31
2008		4282,45		2008		4107,17		2008		5977,880	

42 pav. Prognozuojama Latvijos emigracija 2008 metams

Alfa yra glodinimo konstanta. Kai α artimas vienetui, turime nedidelį duomenų glodinimą, o kai α mažas - gana smarkų glodinimą. Naudojant $\alpha=0,1$ emigracija iš Latvijos turėtų būti lygi 5978, kai $\alpha=0,5$, emigracija – 4107, esant $\alpha=0,8$, emigracija – 4282. Norint nuspręsti, kurią alfa pasirinkti, reikia apskaičiuoti prognozių nuokrypių nuo stebėtų duomenų kvadratų sumą (MSE). Mažiausia MSE reikšmė parodo, kokią alfa reikia naudoti atliekant prognozavimą. Mūsų atveju mažiausia MSE yra lygi 145251734 sumai, kurią galima apskaičiuoti su Statistikos arba Excel programa, todėl patikimiausia prognozuoti kai $\alpha=0,8$. Latvijos emigracija 2008 metais yra lygi 4282 asmenims. Grafinis duomenų vaizdavimas yra pateikiamas 3 priede.

Apibendrinus visą gautą informaciją, galima teigti, kad pritaikius emigracijos mažinimo priemones, kylant ekonomikos lygiui Baltijos šalyse, imigracija taps didesnė už emigracijos mastus. Teigiamas migracijos saldo išspręs daugelį aptartų problemų, tačiau vienas išsprendus gali atsirasti kitos, todėl migracijos procesas turi būti visada prižiūrimas ir efektyviai valdomas.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Išnaginėjus darbo jėgos migracijos istorinius aspektus, nustatyta, kad migracija yra neatsiejama nuo žmonijos vystymosi istorijos. Bėgant metams keitėsi migracijos mastai, pobūdis ir kryptys. Žmonių judėjimas gali būti nagrinėjamas politiniu, ekonominiu, demografiniu, kultūriniu ir kt. aspektais.
2. Išanalizavę migracijos naudos ir kaštų apskaičiavimus galima teigti, kad migracija yra kaip investavimas, žmonės migruos tik tada, jei išlaidos susijusios su migracija atsipirks ir jie gaus iš to naudos.
3. Išnaginėjus migraciją įtakojančius veiksnius ir migracijos teorijas, nustatyta, kad plačiausiai yra naudojamas migracijos veiksnių skirstymas į „traukos“ bei „stūmimo“ veiksnius ir veiksnių skirstymas į trys pagrindines grupes, t.y. makroekonominius, mikroekonominius ir neekonominius veiksnius. Remiantis A.H. Maslow poreikių piramide, nustatyta, kad makroekonominiai veiksniai - poreikiai turi didžiausią įtaką žmogui ir jo sprendimams.
4. Nagrinėdami migracijos procesą nustatėme, kad migracijos sukeltus padarinius reikia nagrinėti atskirai kiekvienam proceso dalyviui: emigrantus priimančiai valstybei, valstybei, iš kurios emigruojama, pačiam migrantui, pasilikusiems asmenims emigracijos šalyje ir asmenims gyvenantiems toje šalyje, į kurią imigruoja.
5. Išnaginėjus Baltijos šalių, Airijos ir Norvegijos migracijos ir ekonominius statistinius duomenis, galima teigti, kad migraciją įtakoja šalies ekonominis išsivystymas. Baltijos šalyse veikia „stūmimo“ veiksniai: mažas darbo užmokestis ir pragyvenimo lygis, menkos socialinės garantijos, nedidelės sąlygos savęs realizavimui ir pan. Airijoje ir Norvegijoje veikia priešingi „traukos“ veiksniai, kurie ir pritraukia emigrantus ne tik iš Baltijos šalių.
6. Išanalizavus Baltijos šalių gaunamą naudą ir nuostolius dėl migracijos, galima teigti, jeigu migracija yra ilgalaikė, žala yra didesnė už naudą. Nuostoliai turi įtakos visam šalies ūkui: mažėja gyventojų skaičius, surenkama mažiau mokesčių į valstybės biudžetą, šalis praranda darbo jėgą ir protą, o tai savo ruožtu mažina šalies konkurencingumo lygį.
7. Atlikus tyrimo duomenų analizę paaiškėjo, kad norvegų noras emigruoti yra didelis, bet kitokio pobūdžio. Jie emigruoja ne dėl didesnio darbo užmokesčio, socialinių garantijų, bet dėl noro pažinti kitas šalis, geresnio ir šiltesnio klimato, tokią emigraciją galima pavadinti „prabangos migracija“.

8. Išnagrinėjus Norvegijos ir Airijos migracijos problemų sprendimo būdus, nustatyta, kad migracijos problemas gali išspęsti ekonominis Baltijos šalių augimas ir efektyvus sukurto emigracijos mažinimo modelio taikymas.

Analitinėje ir rezultatų dalyje yra patikrintos hipotezės, iš kurių gautos tokios išvados:

H₁ - Pagrindinis stūmimo veiksnys Baltijos šalyse – mažas darbo užmokestis.

Ši hipotezė pasitvirtino, kadangi pasitvirtina šie teiginiai:

- 1.1 Baltijos šalys yra panašios ekonominiu išsivystymu, demografiniais, istoriniais ir geografiniais bruožais (6 pav., nuo 11 iki 14 pav.)
- 1.2 Atlikę skirtingų autorių (Vörk, Priinits, Kallaste, 2004; Woolfson, 2006) analizę, nustatėme, kad Baltijos šalyse veikia tie patys „stūmimo“ veiksniai.
- 1.3 75 proc. respondentų Lietuvoje mažą darbo užmokestį priskiria prie svarbiausių „stūmimo“ veiksnių (Bakalauro darbas, 2006, p.49)
- 1.4 Koreliacijos koeficientas nerodo stipraus ryšio tarp emigracijos ir darbo užmokesčio, kadangi yra dideli skirtumai tarp gaunamo darbo užmokesčio Baltijos šalyse ir Norvegijoje bei Airijoje (15 ir 17 pav.)

H₂ - Didėja emigracija, veikiami neekonominių veiksnių.

Hipotezė pasitvirtino, nes pasitvirtino kiekvienas iš ją pagrindžiančių teiginių.

- 2.1 85 proc. respondentų yra patenkinti savo gyvenimu Norvegijoje, bet 67,5 proc. norėtų laikinai arba visam laikui išvykti iš šalies (25 ir 28 pav.)
- 2.2 Pasirenkant imigracijos šalį svarbiausi veiksniai yra: šalies grožis (16,8 proc.) ir geras klimatas (15,1 proc.), 30 pav.
- 2.3 Didėjant darbo užmokesčiui, emigracija didėja (31 pav.)
- 2.4 Norvegų respondentai prie svarbiausių veiksnių, įtakojančių migraciją nurodo: įgyti daugiau patirties (56 %) ir pakeisti aplinką (59,1 %) – 36 ir 37 pav.
- 2.5 54,2 proc. lietuvių respondentų prie migracijos veiksnių, kurie gali įtakoti emigraciją, priskiria norą įgyti daugiau patirties ir 47,7 proc. tenka norui pakeisti aplinką (36 ir 37 pav.)
- 2.6 Pagrindinis veiksnys, kuris galėtų pakeisti apsisprendimą emigruoti yra artimųjų ir Norvegijos ilgesys (39 pav.)

H₃ - Gerėjant Baltijos šalių ekonominei padėčiai, darbo jėgos emigracija mažės, o imigracija didės.

Ši hipotezė pasitvirtino tik iš dalies, remiantis šiais teiginiais:

- 3.1 Iš Norvegijos norėtų laikinai išvykti 64 proc. apklaustųjų, o iš Lietuvos 62 proc. apklaustųjų (28 pav.). Hipotezę paneigiantis teiginys, kad emigracija iš Baltijos šalių mažės.

3.2 75 proc. lietuvių respondentų kaip pagrindinę emigracijos priežastį nurodo per mažą darbo užmokestį (36 ir 37 pav.)

3.3 Lietuviai respondantai teigia, kad didesnis darbo užmokestis (45 proc. apklaustųjų) ir pagerėjusi ekonominė bei darbo rinkos situacija (34 proc. apklaustųjų) galėtų pakeisti apsisprendimą emigruoti (39 pav.)

3.4 Norvegijos ir Airijos ekonominis augimas rodo didėjančius imigracijos srautus (9 pav. ir 19 pav.)

3.5 Remiantis Maslow poreikių piramide, patenkinę vienus poreikius, visada atsiras kiti. (x psl.) galim teigti, kad emigracija sumažės, o paskui vėl padidės.

Remiantis Abraham H. Maslow poreikių piramide ir apibendrinant šiuos teiginius, galima teigti, kad gerėjant Baltijos šalių ekonominei padėčiai emigracija iš Baltijos šalių sumažės. Tačiau po kurio laiko, kada emigraciją įtakojantys makroekonominiai veiksniai bus patenkinti, atsiras poreikis kitiems veiksniams ir laikina emigracija gali vėl padidėti kaip Norvegijoje, remiantis tyrimo rezultatais. Emigracija nebus analizuojama kaip problema, kadangi migracijos saldo papildys imigrantai iš kitų šalių.

Pasiūlymai

Išsiaiškinome, kad pagrindinis tikslas norint sumažinti neigiamus migracijos nuostolius Baltijos šalyse turėtų būti ekonomikos augimas, kuris pasiekiamas :

1. didinant darbo našumą;
2. pritraukiant kuo daugiau investicijų;
3. plėtojant žinių ekonomiką.

1. Darbo našumo didėjimas yra viena iš pagrindinių priemonių galinti padidinti darbo užmokesčius Baltijos šalyse. Našumas turi proporcingai didėti augant darbo užmokesčiui. Viena iš pagrindinių priemonių galinti padidinti darbo našumą yra naujų technologijų diegimas. Pritaikant naujas technologijas gerėja gaminamų prekių/paslaugų kokybė, mažėja darbuotojų išnaudojimas, nes mažėja darbo krūvis, sutaupomi laiko kaštai, didėja darbo saugumas ir pačių darbuotojų suinteresuotumas. Tačiau reikia nepamiršti, kad pagrindinis našumo didinimo šaltinis yra darbuotojai. Vis dėlto pagrindinės investicijos turi būti nukreipiamos į darbuotojus, jų apmokymus, užtikrinant gerą socialinę aplinką darbo vietoje. Darbdavio ir darbuotojų santykiai turi būti grindžiami pagarba vienas kitam.

2. Šiuo atveju Airijos ekonomikos augimas būtų geras pavyzdys. Airija sugebėjo pritraukti didžiules investicijas iš JAV, skatino airių emigrantus investuoti. Pastaruoju metu, yra skelbiami Baltijos šalių ekonominiai rodikliai ir siūlomos palankios investavimo sąlygos. Norint pritraukti investicijas, reikia turėti: darbo jėgą, ekonomikos augimą, aukštos kvalifikacijos darbuotojų, sritis, į kurias galima būtų investuoti, pvz. lazerių technologijos, palankią geografinę ir verslo aplinką.

3. Žinių ekonomikos ambasadoriai, žinių ekonomiką apibūdina kaip tokią ekonomiką, kurioje, žinių panaudojimas gali tapti šalies ekonominės ir socialinės plėtros varikliu (Žinių ekonomikos forumas, 2007, p.3). Žinių ekonomikos plėtojimas gali padėti pasiekti kitus du tikslus, nes žinių ekonomikos pritaikymas skatina didesnę darbo našumą, naujų technologijų bei inovacijų kūrimą ir šalių konkurencingumą. Jeigu šalys yra konkurencingos, yra lengviau pritraukti investicijas. Visų pirma, kad vyktų žinių ekonomikos plėtra, reikia turėti strategiją, tikslus ir uždavinius, kaip tai pasiekti. Strategijos plėtrai reikalingas finansavimas, lėšos turėtų būti skiriamos iš valstybės biudžeto. Paramą galima gauti ir iš ES fondų. Kad šalyse būtų pritaikoma žinių ekonomika, reikalinga kvalifikuota darbo jėga, todėl švietimo sistema turėtų būti tobulinama. Plėtojant žinių ekonomiką, galima pasinaudoti Baltijos šalių diasporų veikla, kurti klasterius, siekti tarptautinio bendradarbiavimo, reklamuoti mokslo institucijas, jų veiklą. Informacija apie žinių ekonomiką turi būti prieinama visiems visuomenės sluoksniams.

Taigi, plėtodamos žinių ekonomiką, Baltijos šalys galės pritraukti daugiau investicijų, didinti darbo našumą, kelti ekonomikos lygį ir tokiu būdu spęsti migracijos problemas.

LUKAŠEVIČIŪTĖ-ARNESEN, Simiona. (2008) *Migration Problems in the Baltic States and Their Solutions According to the Other Countries Experience*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 84 p.

SUMMARY

Migration is considered one of the most discussed issues today. Migration has an essential effect to country by several sectors: economic, demographic, political, cultural, religion, social, cultural, moral, ecologic. When the Baltic States joined the European Union, movement among countries get free. Because of this, the Baltic States have lost a lot of people. Migration has positive and negative effect to every part that takes place in migration process.

Object of the paper- migration in the Baltic States.

Purpose of the paper- to evaluate consequences made by migration in the Baltic States and suggest how solve them according to the countries experience.

There are formed these hypotheses:

H_1 Too small salary is the main “push” factor in the Baltic States.

H_2 No economics factors became more important.

H_3 If economic situation grows up in the Baltic States, migration will decline, but immigration increase.

Structure of the paper: *The first part of the paper* presents theoretical material about history and theories of migration. Migration factors are presented by Abraham H. Maslow pyramid. There are express by formula advantages and disadvantages of migration. This part is based by theoretical material which will be used in the analytical part.

The second part. There are analysed economics and migration statistical information by Baltic States, Norway and Ireland. This part of paper can be useful to find the ways how we can reduce negative effect made by migration.

The third part. There is made the empirical research in Norway. Information from research is analysed by using Microsoft Excel, Statistica 6.0 and Visual Basic programs. In addition the model was created which can help to reduce emigration from the Baltic States.

Conclusions and suggestions generalize answers to the tasks set in the beginning of the work and provides with suggestions, which can help to increase economic level in the Baltic States.

Explanation of paper structure: The paper consists of five main parts: introduction, theoretical part, analytical part, part of results and conclusions with suggestions.

The paper includes 42 pictures, 13 tables, 3 appendixes, 89 sources of literature and 84 pages.

LITERATŪRA

Mokslinės literatūros sąrašas

1. ALEKNAITĖ ABRAMIKIENĖ, Vilija (2006) [interaktyvus] *Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*. [žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tmid.lt/index.php?page_id=608>.
2. AUSTVIK, Ole Gunnar (2007) *Norsk økonomi og oljepengene*. [interaktyvus] Atnaujinta 2008 m. balandžio 15 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kaldor.no/energy/hhd1989.htm>>.
3. BARTKUS, Edverdas Vaclova; MATIUŠAITYTĖ, Raimundė; ŠARKIŪNAITĖ, Ingrida; PAŠKEVIČIŪTĖ, Greta (2008) *Metodiniai Nurodymai Socialinių Mokslų Krypties Studentų Darbams*. Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 54 p. ISBN 978-9955-33-137-7
4. BOGARDI, Janos (2007) *Impact of gradual environmental change on migration: a global perspective of trends and solutions*. [interaktyvus]. Germany: United Nations University, [žiūrėta 2008 m. sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/events/idm/mig_env/Bangkok2223February2007/bogardi.pdf>.
5. CHARLES, Woolfson (2006) *Putting People First: New Ideas for Human Resource Development in Latvia*. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://64.233.183.104/search?q=cache:UzEoRl2_zkJ:www.politika.lv/index.php%3Ff%3D1032+migration+latvia&hl=no&ct=clnk&cd=4&client=opera>.
6. ČERNIAUSKAS, Gediminas (2000) *Lietuvos, Estijos ir Latvijos socialinė-ekonominė raida 1996-1999 metais*. [interaktyvus] Vilnius : Sveikatos ekonomikos centras [žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.] Prieiga per internetą: <http://www.sec.lt/pages/spr/Alf_zur/text/gc_text3.html>.
7. ČEKANAČIUS, Linas; SEMĖNIENĖ, Daiva; LENKAITIS, Romas; VARNECKIENĖ, Jūratė (2002) *Aplinkos apsaugos ekonominių veiksmų strategija* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerija [Žiūrėta 2008 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/15.%20aplinkos%20apsaugos%20ekonominiu%20veiksniu%20>>.
8. ČESNAVIČIUS, Darius (2007) *Baltijos šalių socialinis ekonominis palyginimas*. [interaktyvus]. VPU Geografijos edukologinių tyrimų centras (GETC). [Žiūrėta 2007 m. lapkričio 19 d.]. Prieiga per internetą:

- <http://www.olimpiados.lt/component/option,com_docman/task,doc_download/gid,166/Itemid,14>
9. DAUGĖLA, Vladas; KAZLAUSKIENĖ, Aušra; SNIEŠKA, Vytautas. (2000) Darbo jėgos migracijos priežastys ir migracijos pobūdis Lietuvoje. *Inžinierinė ekonomika*, Kaunas: Technologija, Nr. 5(20), p. 17-22. ISSN 1392-2785.
 10. DnB NORD (2007), [interaktyvus]. *Baltic Rim Economies: Growth & Constraints* [Žiūrėta 2008 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dnb nord.lt/files/Ataskaitos/bre_2007_eng.pdf>.
 11. EIKA, Torbjørn (2007) En oljesmurt økonomi – Med harelabb over 35 års konjunkturhistorie. *Statistisk Sentralbyrå*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. kovo 15 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200705/15/art-2007-12-12-01.html>>.
 12. The European Researchers Mobility Portal (2005) An International Evaluation of Latvian Science. [interaktyvus]. *Information from book R&D in Latvia*, [žiūrėta 2008 m. vasario 7d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.eracareers.lv/index.php?sadala=36&id=80#2>>.
 13. FUGLERUD, Øivind. (2001) *Migrasjonsforståelse*, Universitetsforlaget: AIT Otta AS. 242 p. ISBN 82 -15 – 00050-9.
 14. GHOSH, Bimol (2005) Economic Effects of International Migration: a Synoptic Overview. *World Migration*. Colombian School of Public Administration. [žiūrėta 2007 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.academicfoundation.com/n_detail/wmigr.asp>
 15. HELD, David; MCGREW, Anthony; GOLDBLATT, David; PERRATON, Jonathan. (2002) *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*. Vilnius: Margi raštai ALK. 540 p. ISBN 9986-09-242-6.
 16. ISSAC, Julius. (2000). *Economics of migration*. London: The International Library of Sociology. 285 p. ISBN 0-415-17526-7.
 17. KARDELIS, Kęstutis. (2002) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus. 400 p. ISBN 9955-655-35-6.
 18. KASATKINA, Natalija (2003) *Istorinės diasporos šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje*. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas [žiūrėta 2008 m. balandžio 17 d.]. Nr.2, ISSN 0235-7186. Prieiga per internetą: <<http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil32/F-37.pdf>>.
 19. KANCS, Artis; KIELYTE, Julda (2002) Migration Movement in the Baltic States: Determinants and Consequences [interaktyvus]. London School of Economics and Hamburg Institute of International Economics. [Žiūrėta 2008 m. vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1045341>.

20. KRIEGER, Hubert (2002) Migration trends in an enlarged Europe [interaktyvus] *European Foundation for the Improvement of Living and working conditions* [žiūrėta 2008 m. vasario 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2003/109/en/1/ef03109en.pdf>>.
21. KRUMPLYTĖ, Jolita; PALUMICKAITĖ, Jurgita; OBRIKAITĖ Žaneta. (2005) Darbo jėgos migracijos įtaka moderniai organizacijai ir žinių visuomenėje. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, p.81-93. ISSN 1392-1142.
22. KVAINAUSKAITĖ, Vaida. (2005) *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija. 107 p. ISBN 9955-09-453-2.
23. The Latvian Institute (2006) *Industry of Latvia*. [interaktyvus] Ministry of Economics of Republic of Latvia [žiūrėta 2008 m. vasario 7d.]. Prieiga per internetą: <http://www.li.lv/index.php?Itemid=476&id=120&option=com_content&task=view>.
24. LULLE, Aija (2003) Replacement Migration: is it a solution for Latvian ageing and declining population [žiūrėta 2007 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wincott.co.uk/Aijalulle.pdf>>.
25. MANSOOR, Ali, QWILLIN, Bryce (2007) *Migration and the Remittances Eastern Europe and the former Soviet Union*. The World Bank, ISBN 0-8213-6233-X, 213p.
26. MASLOW, Abraham H. (2006) *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa, 405 p. ISBN 9955-605-19-7
27. MATIUŠAITYTĖ, Raimundė. (2003) Darbo jėgos migracija Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. *Ekonomika*, Vilnius: VU, Nr.63, p.41-47. ISSN 1392-1258.
28. McCONNELL, Campbell R; BRUE, Stanley L. (1986) *Contemporary Labor Economics*. USA 607 p.
29. MOTIEKA, Egidijus; ADOMĖNAS, Mantas; DANILIAUSKAS, Jonas (2006) *Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu*. Vilnius: Strateginių studijų centras, [žiūrėta 2008 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.ssc-lietuva.lt/picture/upload/emigracija\(1\).pdf](http://www.ssc-lietuva.lt/picture/upload/emigracija(1).pdf)>.
30. MRAZAUSKIENĖ, B; KAZLAUSKIENĖ, A. (2003). *Socialinis kapitalas ir darbo jėgos migracija*. Technologija: Ekonomika ir vadyba. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga (2 knyga). 134 p. ISBN 9955-09-387-0.
31. MURPHY, Antoin E. (2000) The Celtic Tiger –An analysis of Ireland's economic growth performance. [interaktyvus] *Robert Schuman Centre of Advanced Studies. EUI Working Papers*. [žiūrėta 2008 m. vasario 7d.]. Prieiga per internetą: <http://www.iue.it/RSCAS/WP-Texts/00_16.pdf>.

32. Økonomiske Analyser (2007) *Befolkningsutviklinger*. Statistisk Sentralbyrå.
[žiūrėta 2007 m. gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.ssb.no/emner/08/05/10/oa/200701/befolkning.pdf>>.
33. PEKKALA, Sari (2003) Migration flows in Finland: regional differences in migration determinants and migrant types [interaktyvus]. *Sage Journal online*. International Regional Science Review [žiūrėta 2008 m. vasario 2 d.] Prieiga per internetą:
<<http://irx.sagepub.com/cgi/content/abstract/26/4/466>>.
34. Pilielines Visuomenės Institutas CIVITAS (2005) *Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai* [Žiūrėta 2007 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Lietuviu_emigracija_Studija.pdf>.
35. PORTER, Michael E. (2002) Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index. [interaktyvus]. Chapter 1.2. Havard University, [žiūrėta 2008 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą:
<https://members.weforum.org/pdf/gcr/GCR_2002_2003/GCR_MICI.pdf>.
36. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of The United Nations Secretariat (2005) *International migration trends. International Migration Data and Statistics* [žiūrėta 2007 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/wmr_sec03.pdf>.
37. RATSO, Signe (2005) *Miracle of Estonia: Entrepreneurship and Competitiveness Policy in Estonia*. [interaktyvus]. Forum on “After fifteen years of market reforms in transition economies: new challenges and perspectives for the industrial sector” [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Geneva : UNECE Palais des Nations. Prieiga per internetą:
<<http://www.unece.org/ie/wp8/documents/mayfor/Signe%20Ratso.pdf>>.
38. REINERT, Kenneth; GOLDIN, Ian (2006) Globalisation for development trade, finance, aid, migration and policy. A copublication of the World Bank and Palgrave Macmillan, 308 p. ISBN 0-8213-6274-7
39. SAKALAUSKAS, Virgilijus. (2003) *Duomenų analizė su STATISTICA*. Vilnius: Margi raštai. 235 p. ISBN 9986-09-256-6.
40. SIPAVIČIENĖ, Audra (2006) *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė* [interaktyvus]. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://tmo.stotis.lt/repository/knyga.pdf>>.
41. SKELDON, Ronald (2005) *Migration and poverty: some issues in the context of Asia*. . [interaktyvus]. Germany: United Nations University, [interaktyvus]. Section 2 : Costs and

- benefits of migration. [žiūrėta 2008 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/wmr_sec02.pdf>.
42. STANAITIS, Algirdas (2002) Demografiniai pokyčiai Šiaurės, Vidurio bei Rytų Europoje ir Baltijos šalių padėtis. *Geografija* [žiūrėta 2008 m. sausio 17 d.]. T38 (1), ISSN 1392-1096. Prieiga per internetą: <<http://images.katalogas.lt/maleidykla/geo21/G-050.pdf>>.
 43. SWEENEY, Paul (2004) *The Irish Experience of Economic Lift off*. A Colloquium celebrating Irelands Presidency of the European Union [interaktyvus]. Canada: Bishops University [žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ictu.ie/html/news/briefcase/celtic_tiger.pdf>.
 44. World Economic Forum (2008) *The Global Competitiveness Report 2007-2008*. Rankings, [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 24 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.gcr.weforum.org/>>.
 45. VORK, Andres, PRINNNITS, Marit (2004) Migration of healthcare workers from Estonia: *the potential extent of migration, its influence on the needs of healthcare workers and political choices*. [žiūrėta 2008 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.sm.ee/est/HtmlPages/THTuuring_ingl/\\$file/THTuuring_ingl.pdf](http://www.sm.ee/est/HtmlPages/THTuuring_ingl/$file/THTuuring_ingl.pdf)>.
 46. ZEICEVA, Anzelika (2003) Assessment of Potential Migration Pressure in the Enlarged Europe: Panel Estimations Approach, [interaktyvus]. *Conference on Migration and the Welfare State* [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] Munich: CeSifo Conference Centre. Prieiga per internetą: <http://www.cesifogroup.de/portal/page/portal/ifoContent/N/neucesifo/CONFERENCES/SC_CONF_19992006/MWS03_CESIFO_ECONOMIC_STUDIES_CONFERENCE_ON_MIGRATION/MWS03PAPERS/MWS03-ZAICEVA.PDF>.
 47. WHITE, Paul; WOODS, Robert. (1980) *The geographical impact of migration*. London and New York: 245 p. ISBN 0 -582-48941-5.
 48. WOOLFSON, Charles (2006) *Migration from Latvia post EU Enlargement and Consequences* [interaktyvus]. University of Latvia and University of Glasgow [žiūrėta 2008 m. vasario 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.politika.lv/index.php?f=1032>>.
 49. World Bank (2008) *Migration and Remittances Factbook 2008*. Atnaujinta 2008 m. balandžio 25 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTDECPROSPECTS/0,,contentMDK:21352016~isCURL:Y~menuPK:3145470~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:476883,00.html>>.

50. Airijos Lietuvių Bendruomenė (2008) *Apie mus*. Atnaujinta 2008 m. gegužės 2 d. [Žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.alb.ie/index.php?subj=showchp&id=20>>.
51. ANDRIKIENĖ, Laima (2006) *Airijos sėkmės istorija*. [žiūrėta 2008 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.laimaandrikiene.lt/lt/main/news?ID=422>>.
52. Central Statistics Office Ireland (2008). *Census 2006 – Principal Demographic Results* [interaktyvus]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 29 d. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.statisticsofireland.com/census/documents/PDR%202006%20Tables%2019-30.pdf>>.
53. Central Statistics Office Ireland(2007) *Population and Migration Estimates, April 2007 Foreign Nationals: PPSN Allocations and Employment, 2002-2006* [interaktyvus]. Atnaujinta 2008 m. kovo 15 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cso.ie/newsevents/pressrelease_ppsn2002-2006.htm>.
54. CHAO, Adam;SPENCER, Dan (2007) *Immigration. The journey to Amerika. The Irish*. Atnaujinta 2008 m. sausio 15 d. [žiūrėta 2008 m. vasario 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://library.thinkquest.org/20619/Irish.html>>.
55. Eesti Selts Norras (2008) *Om vår forening* [interaktyvus]. Det Estiske selskap i Norge. Atnaujinta 2008 m. gegužės 10 d. [žiūrėta 2008 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.eestlased.no/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=18&Itemid=29>.
56. ELISABETH, Ellingsen; MAC DONALD, Kirsti. (2000) *Stein på stein*. Oslo: J.W. Cappelen Forlag A/S. 156 p. ISBN 82 – 02 -19205 -6.
57. Estijos Statistikos Departamentas (2008) *Population, 1 January by 2007, country, sex and age*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>>.
58. Estijos Statistikos Departamentas (2006) *Births, Deaths and natural increase*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>>.

59. Euro (2007) *Almost 25, 000 Lithuanians live in Ireland* [interaktyvus]. Atnaujinta 2007 m. sausio 20 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.euro.lt/en/news/lithuanians-membership-in-the-eu/news/262/>>.
60. Europa (2008) *Kiek žmonių gyvena Europos Sąjungoje?* Atnaujinta 2008 m. vasario 12 d. [žiūrėta 2008 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/abc/keyfigures/sizeandpopulation/howmany/index_lt.htm>.
61. Estonian Community (2008) *Welcome to the Estonian community site*. Žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <www://toplanguagecommunity.com/Estonians-portal>
62. Eurostat (2007) *Inflation rate. Annual average rate of change in Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs)* [žiūrėta 2007 m. gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_ECOBAC&root=STRIND_ECOBAC/ecobac/eb04>.
63. Eurostat (2007) *Inflation rate - Annual average rate of change in Harmonized Indices of Consumer Prices*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. kovo 16 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=eb040>>.
64. Eurostat (2007) *Monthly labour costs - EUR* [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2007 m. kovo 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=dbb10512>>.
65. Eurostat (2007) *Unemployment rate total*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=STRIND_EMPLOI&depth=2>.
66. Eurostat (2007) *Unemployment rate – total*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. kovo 16 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&root=STRIND_EMPLOI/emploi/em071>.
67. Gus, Sentral Statistical Office (2008) [interaktyvus]. *Size and structure of population by age groups in 1989- 2006* [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.pl/gus/45_646_ENG_HTML.htm>.

68. International Organization for migration (2007a) Migration and history. [interaktyvus]. Atnaujinta 2007 m. spalio 4 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/264>>.
69. International Organization for migration (2007b) Migration and history. [interaktyvus]. Atnaujinta 2007 m. spalio 4 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/531>>.
70. International Organization for migration (2007c) *About migration*. [interaktyvus]. Atnaujinta 2007 m. spalio 14 d. [žiūrėta 2007 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iom.int/jahia/Jahia/cache/offonce/pid/3;jsessionid=400C5EF3EBA07E905D40005B51AC5F1B.worker02>>.
71. JURKYNAS, Martynas (2001) Airijos fenomenas: pamokos, kurias dar reikia išmokti. [interaktyvus] *Atgimimas*. Nepriklausomas politikos portalas. [žiūrėta 2008 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.atgimimas.lt/ssi.php?id=1015601886&which=1&f_text=>.
72. Latvia (2008) *Den latviske forening i Norge* [interaktyvus]. Atnaujinta 2008 m. gegužės 10 d. [Žiūrėta 2008 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.latvia.no/index.php?expand=45&show=45&topmenu_2=6>.
73. Lietuvos Statistikos Departamentas (2008) *Gyventojų skaičius 2007 metų pradžioje*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1680>>.
74. Latvijos Statistikos Departamentas (2008) Population by sex at the beginning of the 2007. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>>.
75. Latvijos Statistikos Departamentas (2006) *Births, Deaths and natural increase*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>>.
76. Lietuvos Statistikos Departamentas (2006) *Gimstamumas, mirtingumas, natūrali gyventojų kaita*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 16 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/Darnus_vystymasis_2007.doc>.
77. Latvijas Statistika (2007). *Income of population*. [interaktyvus]. Atnaujinta 2007 m. lapkričio 13 d. [Žiūrėta 2007 m. Lapkričio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.csb.gov.lv/csp/content/?cat=609>>.
78. McALEES, Mary (2007) *Lietuva pakartos "Airijos stebuklą"* [interaktyvus]. Londono žinios [žiūrėta 2007 m. liepos 7 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.londonozinios.com/a-news-6215>>.

79. Norsk Teknisk Museum (2000) *Det norske olje-eventyret 1965-2000* [interaktyvus]. Museum for teknikk, industri, vitenskap og medisin. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <www.tekniskmuseum.no/no/utstillingene/Jakten_oljen/historie.htm#toppen>.
80. SALDŽIŪNIENĖ, Danguolė (2003) Verslo finansavimas per struktūrinius fondus ES šalyse. *Euroverslo naujienos*. [interaktyvus]. Sausis [žiūrėta 2008 m. vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://verslas.banga.lt/lt/leidinys.printer/3e4507cd70a9f>>.
81. SCROVER, Marlou (2007) *History for international migration*. [interaktyvus]. Universitet Leiden, atnaujinta 2007 m. spalio 24 d. [žiūrėta 2007 m. gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.let.leidenuniv.nl/history/migration/chapter111.html>>.
82. Statistisk Sentralbyrå (2007) *Heltidsansatte. Gjennomsnittlig månedslønn, etter kjønn og aldersgruppe. Kr* [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2007 m. sausio 16 d. [žiūrėta 2008 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-230.html>>.
83. Statistisk Sentralbyrå (2007) *Innvandringer, etter statsborgerskap og landsdel, 2006* [interaktyvus]. Atnaujinta 2007 m. gegužės 05 d. [žiūrėta 2008 m. vasario 02 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ssb.no/emner/02/02/20/innvutv/tab-2007-05-03-11.html>>.
84. Statistisk Sentralbyrå (2007) *Innvandring og utvandring 1951-2007* [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. kovo 16 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ssb.no/innvutv/tab-2008-05-08-01.html>>.
85. Statistisk Sentralbyrå (2007) *Innvandring og innvandrere* [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2007 m. gruodžio 12 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ssb.no/innvandring/>>.
86. Travel Document System (2007) *Norway Economy*. [interaktyvus] Atnaujinta 2008 m. kovo 12 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.traveldocs.com/no/economy.htm>>.
87. Wikipedia (2008) *Economic history of the Republic of Ireland*. [interaktyvi duomenų bazė]. Atnaujinta 2008 m. kovo 24 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Economic_history_of_the_Republic_of_Ireland>.
88. Wikipedia, den frie encyklopedi (2008) *Norges historie*. Atnaujinta 2008 m. vasario 5 d. [Žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://no.wikipedia.org/wiki/Norges_historie>.

89. Wikipedia. The free encyclopedia (2008) *Diaspora*. [interaktyvus]. Atnaujinta 2008 m. balandžio 15 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Diaspora>>.

APKLAUSOS ANKETA NORVEGŲ KALBA

Simiona Lukaseviciute-Arnesen - Mastergrads undersøkelse

Håper dere besvarer denne undersøkelsen etter beste evne.
Data fra denne undersøkelsen blir behandlet anonymt og konfidensielt.
Takker på forhånd for at du tok deg tid til å svare på mine spørsmål.
Simona

1. Kjønn

- Mann Kvinne

2. Alder

- 15-20 21-25 26-35
 36-45 46-55 56-->

3. Utdannelse

- Grunnskole Gymnas Høyskolekandidat
 Bachelor Master/Hovedfag Annet:

4. Sivil status

- Singel Gift Samboer
 Skilt Annet:

5. Netto lønn pr måned i Norge (NOK)

- Til 10 000 Fra 10 000 til 15 000 Fra 15 000 til 20 000
 Fra 20 000 til 25 000 Mer en 25 000

6. Hvor godt trives du i Norge?

Ranger på en skala fra 1 (dårligst) til 6 (best)

- 1 2 3

7. Hva gjør du i hverdagen?

- Studerer Jobber Arbeidsledig
 Annet:

8. Har du bodd over lengre tid i et annet land?

- Ja Nei (Gå til spørsmål 10)

9. Hvorfor reiste du fra Norge?

- Jobbe Studere Ferie
 Familie Annet:

10. For hvor lang tid kunne du ønske å reise fra Norge?

- For alltid For noe tid
 Annet: Vil ikke reise

Hvis du ikke vil reise fra Norge, kan du gå til spørsmål 16

11. Til hvilket land kunne du tenke deg å reise til?

- Sverige Danmark Finland
 England Baltiske land USA
 Australia Spania Tyskland
 Island Annet:

12. Hvilke kriterier er viktig for deg når du skal velge land?

- På grunn av god lønn Høye levevilkår Familie/venner bor her
 Hørt mye bra om landet Fint land Jeg snakker språket
 God klima Annet:

APKLAUSOS ANKETA NORVEGŲ KALBA

12. Hvilke kriterier er viktig for deg når du skal velge land?

- På grunn av god lønn Høye levevilkår Familie/ venner bor her
 Hørt mye bra om landet Fint land Jeg snakker språket
 God klima Annet:

(NY). Ved migrasjon, kan psykologiske kostnader knyttes til en person.
 Kan du prøve å beregne ca hva dine psykologiske kostnader (NOK) kan være per år?

- Mindre en 10.000 10.000 til 50.000
 50.000 til 100.000 Over 100.000

13. Har disse påstandene stor, delvis eller ingen påvirkning for ditt valg om å reise fra Norge

Påstander:	Stor påvirkning	Delvis påvirkning	Ingen påvirkning
☒ 1. Kunne ikke få jobb	☐	☐	☐
☒ 2. Dårlig lønn	☐	☐	☐
☒ 3. Grunnet lover og regler	☐	☐	☐
☒ 4. Ønsker mer erfaring	☐	☐	☐
☒ 5. Ønsker forandring	☐	☐	☐
☒ 6. Sosiale grunner	☐	☐	☐
☒ 7. Gift i annet land	☐	☐	☐
☒ 8. Alt er bedre en der jeg kommer fra	☐	☐	☐
☒ 9. Politiske grunner	☐	☐	☐
☒ 10. Skattepolitikk	☐	☐	☐
☒ 11. Ønsker å studere i annet land	☐	☐	☐
☒ 12. Dårlig klima	☐	☐	☐
☒ 13. Liten mulighet for selvrealisering	☐	☐	☐

14. Hvilket arbeid kunne du tenke deg å ha i ett annet land?

- Kvalifisert(utdannet) Spesialist(utdannet/erfaring) Forsker
 Ikke kvalifisert Ikke viktig Vil ikke jobbe
 Annet:

15. Hva skal til for at du ikke skal reise fra Norge?

- Mer lønn Bedre sosiale garantier Bedre bruk av din utdanning og erfaring
 Savn til Norge, familie og venner Annet:

16. Takk for deltakelse - Trykk "Send svar"

Vennligst send denne undersøkelsen videre til dine venner og kjente.

Dette er en kvantitativ undersøkelse og er avhengig av mange svar.

E-post:

E-post:

E-post:

E-post:

E-post:

E-post:

Šaltinis: sukurta autorės

APKLAUSOS ANKETA LIETUVIŲ KALBA

1. Jūsų lytis:

- Vyras Moteris

2. Jūsų amžius:

- 15-20 21-25 26-35 36-45 46-55 56 -

3. Jūsų išsilavinimas

- nebaigtas vidurinis vidurinis aukštesnysis
- aukštasis (bakalauras) aukštasis (magistrantūra) kita,
nurodykite

4. Šeimyninė padėtis

- Vedęs/ištekėjusi Nevedęs/netekėjusi Išsiskyręs/-usi
- Gyvenanti (s) su draugu/drauge kita, nurodykite

5. Kokios yra Jūsų mėnesio pajamos (atskaičius mokesčius) gyvenant Norvegijoje?

- iki 10 000 NOK nuo 10 000 NOK iki 15 000 NOK
- nuo 15 000 NOK iki 20 000 NOK nuo 20 000 NOK iki 25 000 NOK
- virš 25 000 NOK

6. Ar Jūs esate patenkintas (a) gyvenimu Norvegijoje?

Įvertinkite balais (pvz. 1 – visiškai nepatenkintas (a), 6 – labai patenkintas (a))

Visiškai nepatenkintas 1 2 3 4 5 6 Labai patenkintas

7. Ką Jūs veikiate šiuo metu?

studijuojate dirbate bedarbis kita, nurodykite

8. Ar Jums yra tekę pabuvoti kitoje užsienio valstybėje? (jeigu neigiamas atsakymas, toliau reikia atsakynėti nuo 10 klausimo)

taip ne kita, nurodykite

9. Nurodykite išvykimo priežastis?

darbas studijos dėl šeimyninių priežasčių kita, nurodykite

atostogos

10. Kuriam laikui norėtumėte išvykti iš Norvegijos?

visam laikui laikinai nenorėčiau išvykti kita, nurodykite

Jeigu nenorite išvykti, toliau atsakynėti nereikia

11. Į kurią šalį norėtumėte išvykti?

- Švedija Australija D. Britanija Islandija JAV
 Danija
 Baltijos šalis Ispanija Suomija Vokietija Kita, nurodykite

12. Kokie veiksniai yra svarbūs pasirenkant imigracijos šalį?

- dėl didelio darbo užmokesčio dėl aukšto gyvenimo lygio
 čia gyvena mano giminės ar draugai girdėjau gerus atsiliepinimus
 graži šalis moku kalbą

kita, nurodykite

13. Įvertinkite dėl migracijos patiriamus savo psichologinius kaštus pinigine verte?

- daugiau negu 10 000 NOK nuo 10 000 NOK iki 50 000 NOK
 nuo 50 000 NOK iki 100 000 NOK virš 100 000 NOK

14. Kodėl norėtumėte išvykti iš Norvegijos?

Pažymėkite kryžiuokus lentelės skiltyse pagal tai, kaip veiksniai įtakoja Jūsų apsisprendimą. Pvz. Jeigu teisinės priežastys neturi įtakos, Jūs rašote kryžiuoką toje skiltyje, kuri pavadinta "neturėjo įtakos".

Veiksniai	Turi didelę įtaką	Vidutinę įtaką	Neturi įtakos
Negalėjimas rasti darbo			
Darbo užmokestis per mažas			
Teisinės priežastys			
Noras įgyti daugiau patirties			
Noras pakeisti aplinką			
Socialinės priežastys			
Noras studijuoti svetur			
Šeimyninės priežastys			
Nuomonė „svetur geriau“			
Politinė situacija šalyje			
Mokesčių politika			
Blogas klimatas			
Per mažai galimybių savęs realizavimui			

15. Kokį darbą norėtumėte dirbti kitoje šalyje?

nekvalifikuotą kvalifikuotą specialisto mokslininko

nesvarbu kokį nenorėčiau dirbti kita, nurodykite

16. Kas galėtų pakeisti Jūsų apsisprendimą emigruoti?

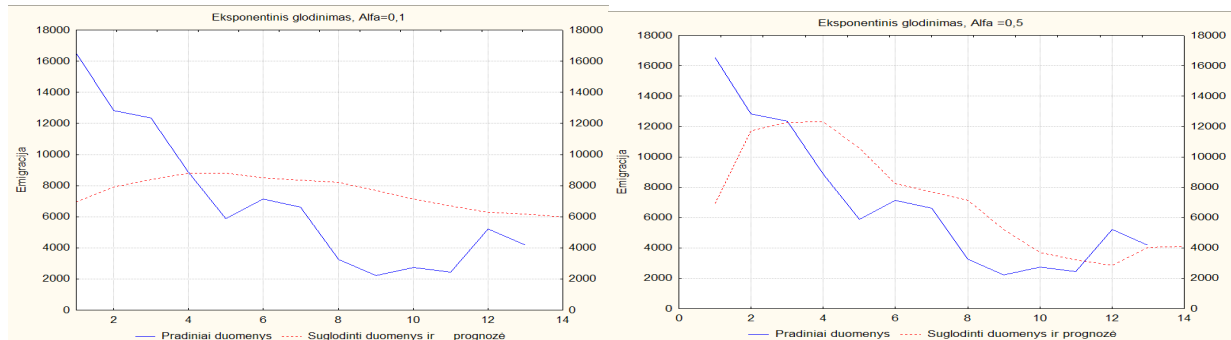
didesnis darbo užmokestis Norvegijos ir artimųjų ilgesys

didesnės socialinės garantijos kita, nurodykite

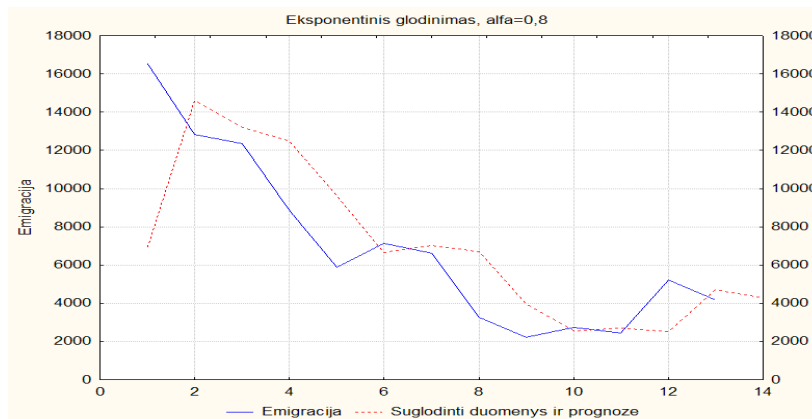
galimybės pritaikyti savo žinias

Šaltinis: sukurta autorės

PROGNOZUOJAMA LATVIJOS EMIGRACIJA 2008 METAIS

Šaltinis: sukurta autorės

Šaltinis: sukurta autorės

Paiškinimas: 2008 metus atitinka skaičius 14.